

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

імені І. І. МЕЧНИКОВА

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

ТРУДОВЕ ПРАВО

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять з навчальної дисципліни для здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»

ОДЕСА

2023

УДК 349.2(072)

Т781

Укладачі:

Потопахіна Ольга Микодлаївна, кандидат юридичних наук., доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Байло Олена Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Комаренко Анатолій Миколайович, старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Рецензенти:

Скоробогатько Андрій Васильович, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри загальноправових дисциплін Національного університету «Одеська морська академія»

Кузнєцова Зоя Вікторівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент конституційного права та правосуддя Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Рекомендовано Вченою радою економіко-правового факультету

ОНУ імені І. І. Мечникова

Протокол № 1 від «28 » серпня 2023 р.

Т781 **Трудове право** [Електронний ресурс] : електронні методичні рекомендації до практичних занять з навчальної дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 081 «Право» / уклад.: О. М. Потопахіна, О. В. Байло А. М. Комаренко. – Одеса, 2023. – 238 с. – 1,7 МБ.

У методичних рекомендаціях наведено основні положення до вивчення дисципліни «Трудове право» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 081 «Право».

Основна мета рекомендацій – надати методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці та вивченні дисципліни на аудиторних заняттях та під час самостійної роботи. Матеріал представлено в розрізі змістових модулів і тем.

УДК 349.2(072)

© Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2023

ЗМІСТ

1.	Вступ.....	4
2.	Зміст навчальної дисципліни.....	7
3.	Плани практичних занять, завдання для самостійної роботи.....	25
4.	Контрольні питання з навчальної дисципліни.....	186
5.	Методичні рекомендації для виконання практичних (письмових) завдань.....	191
6.	Критерії оцінювання та розподіл балів.....	194
7.	Список рекомендованих джерел до вивчення курсу.....	202
8.	Завдання та методичні рекомендації до виконання контрольної роботи.....	224
9.	Електронні інформаційні джерела.....	237

ВСТУП

Методичні рекомендації до практичних занять з навчальної дисципліни «Трудове право» складені відповідно до освітньо-професійної програми «Право» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 081 «Право».

Досліджуючи теоретичні питання, здобувачі вищої освіти повинні прагнути до максимально повного і чіткого викладення всіх проблем, що досліджуються з конкретної теми. Кожна тема потребує ознайомлення здобувачів з питаннями плану практичного заняття, методичними рекомендаціями, вивчення теоретичного матеріалу, актів чинного трудового законодавства, підготовки доповідей, рефератів, презентацій та вирішення практичних правових ситуацій та задач. До кожної теми практичних занять додаються теми доповідей, підготовка яких покликана поглибити знання здобувачів із відповідного інституту трудового права, а також перелік нормативно-правових актів і спеціальної літератури, що допоможе здобувачам провести науковий пошук з питань, які включені до плану практичних занять, проаналізувати найбільш важливі нормативно-правові акти. До методичних рекомендацій включені питання до іспиту як форми контролю.

Метанавчальної дисципліни: дати здобувачам знання з трудового права з урахуванням особливостей правового регулювання трудових правовідносин у сучасних умовах; сформувати у здобувачів уміння на практиці застосовувати здобуті знання з трудового права; сформувати навички самостійної роботи, що уможливить безперервно поглиблювати, поповнювати й оновлювати знання в галузі трудового законодавства; сприяти формуванню правничого світогляду, правосвідомості, правової культури та правничого мислення.

До **предмета** трудового права потрібно включати індивідуальні та колективні трудові відносини. Змістом перших є безпосередня трудова діяльність працівників, а сторонами – працівник і роботодавець.

Міждисциплінарні зв'язки: конституційне право, теорія держави та права, цивільне право, трудове право ЄС, право соціального забезпечення договори в сфері соціального забезпечення.

Вимоги до знань і умінь.

а) **знати:** міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини; основи права Європейського Союзу; сутність та зміст основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права. значення, місце і роль трудового права в регулюванні суспільно-трудових відносин; коло суспільних відносин, що регулюються трудовим правом; норми чинного трудового законодавства, практику його застосування, проблеми та напрями його вдосконалення в ринкових умовах;

б) **уміти:** застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві; вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології; орієнтуватись у системі джерел трудового законодавства України та знати їх особливості; виявляти проблеми у правовому регулюванні та пропонувати шляхи їх вирішення відповідно до основних принципів захисту прав людини та її основоположних свобод; аналізувати, узагальнювати та правильно застосовувати норми трудового законодавства України у практичній діяльності, роз'яснювати їх зміст іншим; розрізняти правовідносини, що регулюються трудовим правом, і правовідносини, що регулюються іншими галузями права; складати й оформлювати документи правничого характеру з трудових правовідносин; логічно, послідовно, з виокремленням головного, доказово викладати правничий матеріал із застосуванням знань з різних джерел і

галузей права;користуватися правовою термінологією щодо трудового законодавства;застосовувати правові знання з трудового права для оцінювання юридичних фактів, обґрунтовувати їх правову оцінку;обґрунтовано вирішувати питання реалізації норм трудового права на практиці;керуватись у практичній діяльності та в поведінці правовими знаннями і переконаннями, брати участь у правовому вихованні населення.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин (5 кредити ЄКТС).

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

РОЗДІЛ І. Загальнотеоретичні засади трудового права. Соціальний діалог у сфері трудових відносин та правове регулювання зайнятості населення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТРУДОВОГО ПРАВА

Тема 1. Предмет, методи і система трудового права

Поняття праці та права на працю. Конституційні засади права громадянина на працю. Заборона примусової праці. Рівність прав громадянина у праці, заборона дискримінації.

Поняття та предмет трудового права. Ознаки предмета трудового права.

Методи трудового права. Ознаки методу правового регулювання трудових правовідносин. Сфера дії норм трудового права.

Поняття і система функцій трудового права.

Система трудового права. Система трудового законодавства. Предмет, метод і система науки трудового права.

Відмежування трудового права від суміжних галузей права: цивільного, адміністративного, соціального забезпечення, цивільно-процесуального та норм виправно-трудоного законодавства.

Основні тенденції розвитку трудового права у сучасній Україні.

Тема 2. Джерела трудового права

Поняття джерел трудового права. Класифікація джерел трудового права.

Дія нормативних правових актів про працю у часі, просторі і за категоріями працівників.

Єдність і диференціація правового регулювання трудових відносин. Фактори диференціації. Загальне і спеціальне законодавство про працю.

Система джерел трудового права. Конституція України як основне

джерело трудового права. Джерела міжнародного правового регулювання праці. Кодекс законів про працю. Система законів, що регулюють соціально-трудові відносини. Підзаконні акти, що регулюють працю працівників. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів у галузі праці. Нормативні акти Міністерства праці та соціальної політики України. Акти соціального партнерства. Угоди, колективні договори. Інші локальні нормативно-правові акти.

Значення рішень Конституційного суду України та роз'яснень Пленуму Верховного Суду України у тлумаченні і застосуванні законодавства про працю.

Реформа трудового законодавства. Проект Трудового кодексу України.

Тема 3. Основні принципи трудового права України

Поняття і значення правових принципів. Імплементація принципів міжнародного трудового права у трудове право України. Формулювання і система основних принципів трудового права. Загальна характеристика основних (галузевих) принципів трудового права. Принципи, що визначають політику в галузі правового регулювання ринку праці та зайнятості. Принципи, що визначають застосування умов праці. Принципи, що визначають охорону трудових прав працівників.

Співвідношення принципів трудового права з суб'єктивними правами і обов'язками.

Тема 4. Суб'єкти трудового права

Правовий статус суб'єкта трудового права. Трудова праводієздатність, суб'єктивні права й обов'язки, гарантії реалізації трудових прав і обов'язків, відповідальність суб'єктів трудового права.

Громадяни (працівники) як суб'єкти трудового права. Спеціальна

правосуб'єктність і спеціальна працездатність.

Роботодавці (юридичні та фізичні особи) як суб'єкти трудового права. Поняття роботодавця. Зміст трудової правосуб'єктності (права й обов'язки щодо організації праці працівників). Співвідношення понять "власник підприємства" і «адміністрація підприємства».

Трудовий колектив організації як суб'єкт трудового права. Поняття, види і правовий статус трудових колективів. Основні повноваження трудових колективів, їх класифікація за видами праці та сферою її застосування, за рівнем об'єднання працівників. Повноваження трудового колективу та їх класифікація. Організаційно-правові форми (механізми) реалізації повноважень і самоврядування трудового колективу. Правовий статус і повноваження колективу бригади у сфері праці. Органи трудового колективу (загальні збори, рада трудового колективу) та їх компетенція. Принципи діяльності трудового колективу.

Професійні спілки та інші уповноважені на представництво трудовим колективом органи як суб'єкти трудового права. Правові основи діяльності професійних спілок. Законодавство про права та гарантії діяльності професійних спілок. Поняття профспілок, їх завдання та функції.

Загальна характеристика правового статусу професійних спілок у сфері праці. Основні права професійних спілок у сфері праці та їх класифікація. Правовий статус органів професійних спілок. Захисна функція професійних спілок. Роль професійних спілок у виникненні, зміні та припиненні трудового договору. Права професійних спілок у захисті трудових прав працівників, встановленні умов праці, регулюванні заробітної плати і робочого часу, контролі і нагляді за додержанням законодавства про працю, колективного договору і угод.

Гарантії діяльності профспілок. Гарантії прав профспілок і виборних профспілкових працівників. Захист прав професійних спілок і відповідальність за їх порушення. Відповідальність професійних спілок.

Тема 5. Правовідносини у сфері праці

Загальна характеристика системи правовідносин у трудовому праві. Поняття трудового правовідношення, його особливості. Відмінності трудового правовідношення від суміжних з ним правовідносин.

Суб'єкти трудових правовідносин. Зміст трудових правовідносин, основні права й обов'язки їх суб'єктів.

Підстави виникнення, змінювання і припинення трудових правовідносин.

Правовідносини, що тісно пов'язані з трудовими правовідносинами. Правовідносини зайнятості та працевлаштування. Організаційно-управлінські відносини між трудовим колективом і роботодавцем. Правовідносини в галузі соціального партнерства. Відносини при нагляді та контролі за охороною праці та додержанням трудового законодавства. Правовідносини щодо професійної підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки персоналу. Правовідносини щодо учнівства. Правовідносини щодо вирішення трудових спорів. Трудові відносини під час воєнного стану: зміни та новації.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ У СФЕРІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН. КОЛЕКТИВНІ ДОГОВОРИ І УГОДИ. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

Тема 6. Соціальний діалог в сфері трудових відносин.

Колективний договір (угода)

Соціальний діалог: поняття і сторони. Основні принципи соціального діалогу. Система і форми соціального діалогу.

Поняття і сторони колективного договору, угоди. Сфера дії законодавства про колективні договори та угоди. Принципи розробки та

укладення колективних договорів та угод. Соціально-правове значення колективного договору, угоди.

Поняття колективного договору. Сторони колективного договору. Порядок укладення колективного договору. Строк і порядок ведення переговорів, вирішення розбіжностей, що виникають під час їх ведення. Порядок розробки, укладення та внесення змін і доповнень до колективного договору. Строк чинності колективного договору.

Зміст колективного договору. Види умов колективного договору: нормативні, зобов'язальні та інші. Структура колективного договору. Правове значення додатків до колективного договору. Реалізація колективного договору та контроль за виконанням його умов.

Поняття, види та сторони соціально-партнерських угод. Порядок ведення переговорів щодо укладення та змін угод. Строки чинності угод. Структура і зміст угод. Контроль за виконанням угод.

Співвідношення трудового законодавства з положеннями колективного договору і угод. Вирішення спорів між сторонами колективного договору, угоди. Відповідальність за порушення законодавства про колективні договори та угоди.

Тема 7. Правове регулювання відносин у сфері зайнятості та працевлаштування

Законодавство про зайнятість населення. Поняття зайнятості. Форми зайнятості. Основні принципи державної політики у сфері зайнятості і працевлаштування. Правовий статус безробітного. Поняття безробітного і підходящої роботи. Право громадян на забезпечення зайнятості і працевлаштування.

Правове регулювання вивільнення та працевлаштування працівників. Порядок вивільнення працівників. Поняття та види працевлаштування. Правова організація працевлаштування. Порядок

працевлаштування громадян. Органи з працевлаштування громадян. Державна служба зайнятості, її права й обов'язки. Державні гарантії зайнятості населення (загальні та додаткові). Стадії працевлаштування. Особливості працевлаштування окремих категорій громадян (жінок, молоді, інвалідів та ін.).

РОЗДІЛ II. Трудовий договір та умови праці

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ТРУДОВИЙ ДОГОВІР ТА УМОВИ ПРАЦІ

Тема 8. Трудовий договір

Поняття та значення трудового договору. Сторони трудового договору. Зміст трудового договору. Умови трудового договору та їх правове значення. Умови, які передбачені у законодавстві. Умови, що встановлюються за угодою сторін при укладенні трудового договору. Необхідні та додаткові (факультативні) умови. Поняття трудової функції і місця роботи. Відмінність трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів, що пов'язані з працею.

Порядок укладення трудового договору. Юридичні гарантії при укладенні трудового договору. Форма трудового договору. Документи, що подаються при укладенні трудового договору. Реєстрація трудового договору між працівником і фізичною особою. Випробування при прийнятті на роботу. Обмеження щодо спільної роботи родичів на підприємстві, в установі, організації. Оформлення прийняття на роботу. Трудова книжка.

Види трудових договорів: за строком дії, змістом, порядком укладення. Особливості окремих видів трудових договорів. Строкові трудові договори. Види строкових трудових договорів. Контракт як різновид трудового договору. Зміст контракту. Трудові договори при суміщенні професій і посад. Трудовий договір про роботу за сумісництвом. Трудові договори, що укладаються при організованому наборі працівників. Трудові договори з іноземцями. Трудові договори, що укладаються з працівниками за

конкурсом. Трудовий договір з надомниками. Інші види трудових договорів.

Поняття переведення на іншу роботу. Відмінність переведення від переміщення. Види переведень на іншу роботу. Тимчасове переведення працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором. Випадки тимчасового переведення на іншу роботу. Тимчасові переведення на іншу роботу в разі простою. Інші види переведень.

Зміна істотних умов праці. Підстави і порядок зміни істотних умов праці.

Атестація працівників. Поняття, значення та порядок проведення атестації. Правові наслідки атестації.

Підстави припинення трудового договору. Класифікація підстав припинення трудового договору. Додаткові підстави припинення трудового договору. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця з певними категоріями працівників за певних умов. Розірвання трудового договору на вимогу виборного профспілкового органу.

Правове регулювання відсторонення працівників від роботи. Поняття і випадки відстрочення працівників від роботи. Відмінність відстрочення від звільнення працівника.

Порядок звільнення з роботи. Переважне право на залишення на роботі при вивільненні працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці. Попередня згода профспілкового органу первинної профспілкової організації, членом якої є працівник, на розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Випадки розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця без згоди профспілкового органу. Оформлення звільнення. Порядок проведення розрахунку при звільненні з роботи працівника. Трудова книжка. Вихідна допомога.

Правові наслідки незаконного звільнення та неправильного

оформлення звільнення.

Тема 9. Правове регулювання робочого часу і часу відпочинку

Поняття робочого часу і значення його правового регулювання.
Гарантії щодо робочого часу.

Види робочого часу. Нормальна тривалість робочого часу. Скорочена тривалість робочого часу. Неповний робочий час. Нічний час. Ненормований час. Поняття і порядок застосування надурочних робіт. Виняткові випадки застосування надурочних робіт. Заборона залучення до надурочних робіт окремих категорій працівників. Граничні норми застосування надурочних робіт. Компенсація за надурочні роботи. Розмежування надурочних робіт і ненормованого робочого дня.

Поняття режиму робочого часу, порядок його встановлення. П'ятиденний і шестиденний робочий тиждень і тривалість щоденної роботи. Початок і закінчення роботи. Робота за змінами. Перерви між змінами. Чергування.

Спеціальний режим правового регулювання робочого часу. Тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів та вночі.

Порядок обліку робочого часу. Поняття "облік робочого часу". Щоденний і щотижневий облік робочого часу. Підсумковий облік робочого часу. Облікові періоди.

Особливості регулювання робочого часу в окремих галузях економіки. Гнучкі графіки роботи. Поділ робочого дня на частини. Підсумковий облік робочого часу.

Поняття і види часу відпочинку. Перерви упродовж робочого дня (зміни) для відпочинку та харчування. Додаткові перерви для годування дитини. Щоденні перерви в роботі (міжзмінні перерви). Щотижневий безперервний відпочинок (вихідні дні). Святкові і неробочі дні.

Поняття і види відпусток. Державні гарантії права на відпустку.

Щорічна основна відпустка. Види щорічної відпустки. Тривалість щорічної основної відпустки. Тривалість основної щорічної відпустки для окремих категорій працівників, що встановлені іншими актами законодавства.

Щорічна додаткова відпустка та її види. Відпустка за умови праці, та особливий характер праці. Стаж роботи, що дає право на щорічну основну відпустку.

Порядок надання відпусток. Черговість надання відпусток. Випадки перенесення щорічної відпустки на вимогу працівника. Підстави перенесення відпустки на інший період. Випадки відкликання з відпустки.

Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням. Поєднання роботи з навчанням. Соціально-правове значення поєднання праці з навчанням.

Творча відпустка: умови, тривалість і порядок надання.

Соціальні відпустки. Види соціальних відпусток. Відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами. Відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Додаткові відпустки працівникам, які мають дітей.

Оплата відпусток. Порядок обчислення заробітної плати працівникам за час відпустки. Випадки виплати грошової компенсації за невикористані щорічні відпустки.

Відпустки без збереження заробітної плати. Відпустки, що надаються в обов'язковому порядку за бажанням працівника. Відпустки, що надаються за згодою сторін. Тривалість відпустки без збереження заробітної плати.

Тема 10. Правове регулювання нормування і оплати праці.

Поняття нормування праці. Норми праці та їх види: норми виробітку, норми часу, норми обслуговування, норми чисельності. Нормоване завдання. Відрядні розцінки.

Запровадження, зміна і перегляд норм праці.

Поняття заробітної плати. Структура заробітної плати: основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, інші заохочувальні і компенсаційні виплати.

Методи регулювання заробітної плати. Державне регулювання оплати праці. Договірне регулювання оплати праці.

Організація оплати праці на підприємствах, в установах і організаціях. Тарифна система заробітної плати та її елементи. Значення тарифної системи для регулювання оплати праці. Оплата праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету.

Повідомлення працівників про запровадження нових або зміну діючих умов праці.

Форми і системи заробітної плати та їх види.

Форми матеріального стимулювання праці: премії та винагороди, надбавки і доплати до заробітної плати.

Оплата праці у разі відхилення від встановлених умов праці. Оплата праці на важких роботах, на роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці, на роботах з особливими природно-географічними і геологічними умовами та умовами підвищеного ризику для здоров'я. Оплата праці при виконанні робіт різної кваліфікації. Оплата праці при суміщенні професій (посад) і виконанні обов'язків тимчасово відсутнього працівника. Оплата роботи в надурочний час. Оплата роботи у святкові і неробочі дні. Оплата роботи у нічний час. Оплата праці за незакінченим відрядним нарядом. Порядок оплати праці при невиконанні норм виробітку і виготовленні продукції, що виявилась браком. Оплата часу простою. Оплата праці за сумісництвом.

Строки і порядок виплати заробітної плати. Порядок обчислення середньої заробітної плати.

Поняття гарантійних і компенсаційних виплат і доплат. Гарантійні виплати та їх види.

Тема 11. Правове забезпечення охорони та дисципліни праці.

Поняття охорони праці та її значення. Законодавство про охорону праці. Право працівника на охорону праці. Гарантії прав на охорону праці при укладенні трудового договору та під час роботи.

Організація охорони праці на виробництві. Правила та інструкції з охорони праці та виробничої санітарії. Повноваження роботодавця у сфері охорони праці. Повноваження працівників у сфері охорони праці. Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій. Навчання з питань охорони праці. Фінансування охорони праці. Служба охорони праці на підприємстві. Комісії з питань охорони праці.

Спеціальні правила охорони праці на важких, шкідливих і небезпечних роботах. Право працівника на пільги і компенсації за важкі, шкідливі та небезпечні умови праці.

Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві. Перелік обставин, за яких настає страховий випадок державного соціального страхування громадян. Поняття нещасного випадку та професійного захворювання.

Охорона праці жінок. Перелік важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок. Граничні норми піднімання і переміщення важких речей жінками. Обмеження праці жінок у нічний час. Обмеження щодо залучення вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, до надурочних робіт, робіт у вихідні дні і направлення їх у відрядження. Охорона праці вагітних жінок, жінок, які мають неповнолітніх дітей.

Охорона праці неповнолітніх. Заборона застосування праці неповнолітніх на важких роботах, роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці та на підземних роботах. Граничні норми піднімання і переміщення важких речей неповнолітніми. Вік прийняття на роботу. Медичний огляд неповнолітніх віком до 18 років. Заборона залучення

неповнолітніх до нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні дні. Пільги щодо робочого часу та надання відпусток. Тривалість робочого часу неповнолітніх. Інші умови праці неповнолітніх, що визначені законодавством України.

Охорона праці осіб із зниженою працездатністю (пенсіонерів, інвалідів, ветеранів війни та праці). Робоче місце інваліда. Порядок працевлаштування інвалідів. Інші гарантії у сфері охорони праці інвалідів. Особливість залучення до робіт у нічний час та до надурочної роботи.

Управління охороною праці. Нагляд і контроль за охороною праці і відповідальність за її порушення.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

РОЗДІЛ III. Юридична відповідальність сторін трудового договору та порядок вирішення трудових спорів

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ V. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ (КОНТРАКТУ) ЗА НЕВИКОНАННЯ АБО НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ СВОЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ

Тема 12. Дисциплінарна відповідальність працівників.

Поняття трудової дисципліни. Значення дисципліни праці. Технологічна та виробнича дисципліна. Правові методи забезпечення трудової дисципліни: створення необхідних організаційних та економічних умов для нормальної високопродуктивної роботи; метод переконання (виховання); метод заохочення; метод примусу: метод свідомого ставлення до праці.

Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Поняття внутрішнього трудового розпорядку. Система нормативних актів, що регулюють порядок здійснення трудової діяльності. Види правил внутрішнього трудового розпорядку: типові, галузеві, локальні. Правові наслідки відсутності в організації правил внутрішнього трудового розпорядку. Структура та зміст правил внутрішнього трудового розпорядку. Статути та положення про дисципліну.

Основні трудові обов'язки сторін трудового договору. Основні трудові обов'язки працівників. Основні обов'язки роботодавця.

Поняття заохочення за успіхи в роботі. Підстави заохочення. Соціально-правове значення заохочень у забезпеченні трудової дисципліни. Види заохочень: за способом впливу на працівників, за оформленням і закріпленням у правових актах, за сферою дії, за органами застосування заохочень.

Порядок застосування заохочень за успіхи в роботі. Переваги і пільги для працівників, які успішно і сумлінно виконують трудові обов'язки.

Заохочення за особливі трудові заслуги. Державні нагороди.

Поняття та види дисциплінарної відповідальності працівників. Загальна дисциплінарна відповідальність. Спеціальна дисциплінарна відповідальність. Нормативно-правові акти щодо спеціальної дисциплінарної відповідальності. Статути та положення про дисципліну. Критерії розмежування загальної та спеціальної дисциплінарної відповідальності: за колом осіб, за заходами дисциплінарного стягнення, за колом осіб та органів, наділених правом накладати дисциплінарні стягнення.

Підстави дисциплінарної відповідальності. Елементи дисциплінарного проступку. Суб'єкт дисциплінарного проступку. Суб'єктивна сторона. Об'єкт дисциплінарного проступку. Об'єктивна сторона.

Основні ознаки дисциплінарної відповідальності працівників. Законність. Обґрунтованість та справедливість: індивідуалізація видів дисциплінарного стягнення; обмеження строку дії дисциплінарного стягнення. Правові гарантії притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності.

Дисциплінарні стягнення та їх види. Види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до окремих категорій працівників.

Стадії накладення дисциплінарного стягнення. Виявлення дисциплінарного проступку. Строк для застосування дисциплінарного стягнення. Застосування дисциплінарного стягнення. Органи, правомочні

застосовувати дисциплінарні стягнення. Виконання дисциплінарного стягнення. Оскарження та зняття дисциплінарного стягнення.

Гарантії для працівників, обраних до профспілкових органів, у разі їх притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Інші заходи правового впливу, що застосовуються до порушників трудової дисципліни. Застосування заходів громадського впливу до порушників трудової дисципліни трудовим колективом або товаришким судом.

Тема 13. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору (контракту).

Поняття матеріальної відповідальності сторін трудового договору за заподіяну шкоду. Поняття та особливості матеріальної відповідальності працівників за шкоду, заподіяну роботодавцю. Мета і значення матеріальної відповідальності сторін трудового договору.

Відмінність матеріальної відповідальності працівників від майнової відповідальності, передбаченої нормами цивільного права: за суб'єктом заподіяння шкоди, підставами та умовами матеріальної відповідальності, межею матеріальної відповідальності, розміром. Порядок покриття шкоди.

Загальні підстави й умови матеріальної відповідальності працівників. Підстави матеріальної відповідальності працівників. Трудове майнове правопорушення: порушення працівником трудових обов'язків; наявність заподіяної працівником прямої дійсної шкоди майну роботодавця. Умови матеріальної відповідальності працівників: протиправні дії (бездіяльність) працівників; причинний зв'язок між протиправними діями (бездіяльністю) працівників та їх наслідком у вигляді шкоди, що настала; вина працівника, що заподіяв шкоду зумисне або через необережність.

Обмежена матеріальна відповідальність працівників та її розмір. Випадки обмеженої матеріальної відповідальності працівників. Повна матеріальна відповідальність працівників. Випадки повної матеріальної відповідальності.

Матеріальна відповідальність у випадках, коли фактичний розмір шкоди: перевищуй її номінальний розмір.

Індивідуальна та колективна (бригадна) матеріальна відповідальність працівників. Перелік робіт, у разі виконання яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність працівників. Порядок впровадження колективної (бригадної) матеріальної відповідальності працівників. Письмові договори про повну матеріальну відповідальність працівників.

Визначення розміру шкоди. Порядок покриття шкоди, заподіяної працівником: добровільно, за розпорядженням роботодавця, у судовому порядку. Строк звернення до суду у питаннях стягнення з працівника заподіяної ним матеріальної шкоди. День виявлення шкоди. Обставини, які підлягають урахуванню при визначенні розміру відшкодування. Докази майнового стану працівника. Обов'язок доведення наявності умов для покладення матеріальної відповідальності на працівника.

Матеріальна відповідальність роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові. Випадки матеріальної відповідальності роботодавця перед працівником. Порушення роботодавцем прав працівника на працю, на здорові і безпечні умови праці та інших прав працівника. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди працівнику.

Тема 14. Інші види юридичної відповідальності за порушення трудових прав і обов'язків.

Окрім дисциплінарної та матеріальної відповідальності сторін трудового договору (контракту) за невиконання чи неналежне виконання своїх трудових обов'язків, здобувачам слід знати, що чинне законодавство передбачає й інші види юридичної відповідальності, які передбачені, зокрема, адміністративним та кримінальним законодавством.

1. *Адміністративна відповідальність.* Адміністративні правопорушення та адміністративна відповідальність за скоєння адміністративного правопорушення в галузі праці: порушення встановлених термінів виплати зарплати, виплата її не в повному обсязі, а також інші порушення законодавства про працю (п. 1, 2 ст. 41 КУпАП); фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору (контракту), допуск до роботи іноземця або особи без громадянства та осіб, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо надання статусу біженця, на умовах трудового договору (контракту) без дозволу на застосування праці іноземця або особи без громадянства (п. 3, 4 ст. 41 КУпАП); ухилення від участі в переговорах щодо укладення, зміни або доповнення колективного договору, угоди, умисне порушення строку початку ведення переговорів, незабезпечення роботи комісій з представників сторін чи примирних комісій у встановлений сторонами переговорів строк (ст. 41-1 КУпАП), порушення чи невиконання колективного договору, угоди (ст. 41-2 КУпАП), ненадання інформації для ведення колективних переговорів і здійснення контролю за виконанням колективних договорів, угод (ст. 41-3 КУпАП), прийняття посадовими особами підприємств, установ, організацій на роботу громадян без паспортів або з недійсними паспортами (ст. 200 КУпАП), порушення посадовими особами підприємств, установ і організацій, незалежно від форм власності, у тому числі іноземних СГД, що діють на території України, фізособами - підприємцями, які використовують найману працю, встановленого порядку працевлаштування, прийняття на навчання іноземців та осіб без громадянства, надання їм житла, а також інші порушення, якщо вони сприяють іноземцям та особам без громадянства в ухиленні від виїзду з України після закінчення терміну перебування або спрямовані

на їх незаконну реєстрацію, оформлення документів на проживання (ст. 204 КУпАП); невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, щодо усунення порушень законодавства про охорону праці або створення перешкод для діяльності цих органів (ст. 1884 КУпАП).

Контроль і нагляд за дотриманням законодавчих та інших нормативних актів з охорони праці, з безпеки проведення робіт.

2. *Кримінальна відповідальність.* Поняття кримінальної відповідальності за порушення правил охорони та безпеки праці, підстави та умови: частина перша ст.172 КК України - незаконне звільнення працівника з роботи з особистих мотивів чи у зв'язку з повідомленням ним як викривачем про вчинення іншою особою корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону України "Про запобігання корупції", а також інше грубе порушення законодавства про працю; частина друга ст.172 КК України - ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або щодо неповнолітнього, вагітної жінки, одинокого батька, матері або особи, яка їх замінює і виховує дитину віком до 14 років або дитину з інвалідністю; частина перша ст.173 КК України - грубе порушення угоди про працю службовою особою підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, а також окремим громадянином або уповноваженою ними особою шляхом обману чи зловживання довірою або примусом до виконання роботи, не обумовленої угодою; частина друга ст.173 КК України - ті самі дії, вчинені стосовно громадянина, з яким укладена угода щодо його роботи за межами України; частина перша ст.175 КК України - безпідставна не виплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої установленної законом виплати громадянам більш як за один місяць, вчинена умисно керівником підприємства, установи або

організації незалежно від форми власності чи громадянином - суб'єктом підприємницької діяльності; частина друга ст.175 КК України - те саме діяння, якщо воно було вчинене внаслідок нецільового використання коштів, призначених для виплати заробітної плати, стипендії, пенсії та інших встановлених законом виплат.

Правове регулювання порядку проведення перевірки по кримінальному провадженню. Прийняття рішення про наявність вини та її ступінь, застосування покарання виключно судом.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ VI. ПОРЯДОК ВИРІШЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ

Тема 15. Правове регулювання та порядок розгляду трудових спорів.

Поняття і види трудових спорів. Класифікація трудових спорів. Причини виникнення трудових спорів.

Органи, що розглядають трудові спори. Принципи розгляду трудових спорів. Юрисдикція трудових спорів.

Індивідуальні трудові спори. Органи з розгляду індивідуальних трудових спорів. Комісія з трудових спорів (КТС): порядок створення, компетенція. Порядок і строки розгляду індивідуального трудового спору в КТС. Винесення рішення та його виконання.

Розгляд індивідуальних трудових спорів у місцевих судах. Трудові спори, що підлягають безпосередньому розгляду у судах. Поняття і види строків з розгляду трудових спорів.

Колективні трудові спори. Органи з вирішення колективних трудових спорів: примирна комісія; трудовий арбітраж. Порядок їх створення та компетенція. Порядок прийняття і виконання рішення щодо колективного трудового спору. Незалежний посередник. Національна служба посередництва і примирення.

Право на страйк і його реалізація. Правові наслідки законного і незаконного страйку

3.ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Змістовний модуль 1. Теоретичні засади трудового права (теми 1-5)

Практичне заняття 1.

Тема1. Предмет, метод та система трудового права України

1. Що таке праця та її значення в житті людини і суспільства? Розвиток трудового права як галузі.
2. Поняття та предмет трудового права.
3. Методи трудового права. Сфера дії норм трудового права.
4. Поняття і система функцій трудового права.
5. Система трудового права. Система трудового законодавства. Предмет, метод і система науки трудового права.
6. Відмежування трудового права від суміжних галузей права: цивільного, адміністративного, соціального забезпечення, цивільно-процесуального та норм виправно-трудоного законодавства.
7. Основні тенденції розвитку трудового права у сучасній Україні.

Питання для дискусій:

- 1.Індивідуальні трудові відносини як складова предмету трудового права.
2. Колективні трудові відносини як складова предмету трудового права.
3. Державно-правове і договірно-правове регулювання трудових відносин як особливість методу трудового права.
4. Співвідношення системи трудового права і системи трудового законодавства.

5. Основні тенденції розвитку трудового права в умовах воєнного стану.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми:

Пристаюючи до вивчення трудового права з даної теми, здобувачам вищої освіти необхідно перш за все з'ясувати, що назва даної учбової дисципліни і галузі права зв'язана з працею. Тому в першу чергу треба ознайомитися з категорією "праця" і її роллю в розвитку людини і суспільства. Причому важливо зрозуміти, що трудове право регулює трудові відносини лише у сфері суспільної праці, а індивідуальна праця, праця в сім'ї, праця в навчанні і інші його види знаходяться поза сферою правового регулювання.

Здобувачі вищої освіти даючи визначення трудового права слід враховувати, що воно може вивчатися в трьох аспектах: як галузь права, як наука і як учбова дисципліна. Розглядаючи предмет трудового права як галузі права, треба добре розібратися з його характерними рисами і особливостями, а також з'ясувати, з яких складових суспільних відносин складається предмет трудового права.

Трудове право є однією з найважливіших галузей будь-якої правової системи. Тому важливо показати тісний зв'язок трудового права з іншими галузями права і провести відмінність трудового права з цивільним, адміністративним, аграрним, кримінально-виправним правом і правом соціального забезпечення.

Виокремленню трудового права від цивільного права сприяло і становлення вчення про трудовий договір. Вагомий внесок у його становлення зробили відомі вчені Ф. Лотмар, Л.С. Таль, І.С. Войтинський, К.М. Варшавський та ін., які визначили ознаки трудового договору, його відмінності від цивільно-правового договору наймання робочої сили. Трудове право є самостійною галуззю права у системі національного права. Трудове право має власний галузевий юридичний механізм: предмет і метод правового регулювання,

принципи правового регулювання, систему, джерела та функції. Вивчаючи метод трудового права як комплекс прийомів і способів правового регулювання праці, здобувачам вищої освіти важливо зрозуміти, що він виявляється в правових нормах і має свої особливості. Особлива увага при вивченні методу необхідно звернути на те, в чому виявляються єдність і диференціація трудового права, по яких підставах ця диференціація проводиться законодавцем і які норми трудового права вона створює. Розглядаючи сферу дії норм трудового права, слід враховувати, що під сферою дії слід розуміти обкреслену, встановлену законом межу розповсюдження дії трудового законодавства. Кодекс законів про працю України регламентує дію норм трудового права по колу осіб, в часі і просторі. Тому необхідно з'ясувати і круг питань, який залишається поза сферою ведення трудового права.

Вивчаючи трудове право як науку, здобувачам слід звернути увагу на методи, використовувані в науці; тенденції розвитку науки і трудового законодавства, а також функції науки і трудового права. Необхідно пам'ятати, що наука трудового права включає сукупність теорій, концепцій, доктрин і поглядів, які висувуються ученими - представниками науки трудового права. Здобувачам важливо знати цих авторитетних науковців.

Вивчивши предмет і метод, а також сферу дії трудового права і його відмежування від інших галузей права, треба перейти до засвоєння системи трудового права, яка є його структурою і складається з наступних елементів: норми, принципи і інститути трудового права. Слід відрізнити систему галузі трудового права і систему трудового законодавства. Особливу увагу необхідно звернути на норми трудового права і їх класифікацію, а також інститути трудового права, з'ясування яких повинне відбуватися з використанням положень трудового законодавства.

Із введенням воєнного стану розпочався новий етап у розвитку сучасного трудового права України. Прийняті після 24 лютого 2022 року нові закони свідчать про початок масштабного реформування чинного трудового законодавства, що має завершитися прийняттям Трудового кодексу України. при прийнятті нових законів, внесенні змін і доповнень до чинних актів в умовах воєнного стану законодавчий підхід до регулювання індивідуальних і колективних трудових відносин має залишатися незмінним і бути спрямованим на збереження трудового права як окремої галузі права з її самостійним галузевим юридичним механізмом – предметом, методом, принципами правового регулювання, системою галузі, її джерелами і функціями.

Джерела, рекомендовані до вивчення теми:

Нормативна література:

1. Конвенція МОП № 105 про скасування примусової праці (1957 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2021-14#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
2. Конвенція МОП № 29 про примусову чи обов'язкову працю (1930 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text (дата звернення: 20.08.2023)
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text(дата звернення: 20.08.2023).
4. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text(дата звернення: 20.08.2023).
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р.URL:

- https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text(дата звернення: 20.08.2023).
6. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці (ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії в Женеві, 18 червня 1998 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text(дата звернення: 20.08.2023).
 7. Директива 2000/43/ЄС Ради ЄС, що імплементує принцип рівного поводження з людьми, незалежно від їх расового або етнічного походження від 29.06.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a65(дата звернення: 28.08.2023).
 8. Директива (Європейський Союз) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 червня 2019 р. про створення прозорих та передбачуваних умов праці в Європейському Союзі. // URL: https://www.ilo.org/budapest/whatwedo/projects/declaredworkukraine/WCMS_748901/lang--uk/index.htm
 9. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text(дата звернення: 20.08.2023).
 10. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text(дата звернення: 28.08.2023).
 11. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
 12. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. №322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 13. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з

- прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
14. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. №504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
 15. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
 16. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 17. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 18. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. №1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 19. Про колективні договори та угоди: Закон України від 23.02.2023р. № 2937-IX URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>(дата звернення 22.05.2023)
 20. Про зайнятість населення Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>(дата звернення 22.05.2023)
 21. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. №108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 22. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 р. №5026-VI. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
23. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
24. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
25. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
26. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин : Закон України від 01.07.2022 р. № 2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text>
28. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність : Закон України від 19.07.2022 р. № 2434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#Text>
29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню): Закон України від 16.11.2022 р. № 2759-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>

30. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
31. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон України від 21 квітня 2022 року №2220-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text>
32. Про дерадянізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>

Основна література:

1. Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 280 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/aktualni-problemi-zabezpechennya-prav-lyudini-u-sferi-pratsi-i-sotsialnogo-zakhistu.pdf>
2. Потопахіна О.М. Забезпечення здорових та безпечних умов роботи у договорах про працю. Розділ 16. Колективна монографія. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга четверта / (За ред. проф. Кузнецова Е.А.). Херсон: Грінь Д.С. 2016. С. 610-655.
3. Соціально-трудові права і виклики цифровізації: монографія / кол. авт.; за ред. Я. В. Сімутіної, М. М. Шумила. Київ: Ніка-Центр, 2023. 348 с. URL: <https://knlu-kiev.academia.edu/LiudmilaMila>
4. Теоретичні засади трудового права України: підручник/ за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с. URL:

http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf

5. Трудове право України: навч. Посіб./ Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с.URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>(дата звернення: 20.08.2023).
6. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).
7. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).
8. Чанишева Г. І. Трудове право України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 282 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

Додаткова література:

1. Байло О.В. Забезпечення права працівника на повагу своєї гідності в умовах розповсюдження covid-19. Правова держава. Одеса: Фенікс, 2020. № 40 с. 97-102 URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/217593>

2. Байло О.В. Окремі питання організації державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства про працю. *Правова держава*. Одеса: Фенікс, 2021. № 41 с. 38-44. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/225578>

3. Байло О.В. Актуальні питання організації державного нагляду (контролю) за дотриманням законодавства про працю в умовах воєнного стану. Парадигма вищої освіти в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 18 липня-28 серпня 2022 р. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – С. 35-38. URL: <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11632/Ivchenko.pdf>

4. Мороз С. В. До питання свободи укладення договору. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Випуск 1 (36). С. 56–60. URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v1_2021/14.pdf

5. Наньєва М.І. Поняття та основні ознаки трудового договору за законодавством України та пострадянських країн. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2015. № 13. (Т. 1). С. 154-157. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13474>

6. Пилипенко П. Про право зайнятості або нові контури трудового права // *Право України*. 2014. № 6

7. Chanysheva A., Krasnov Y., Pozharova O. Potopakhina O., Nanieva M. International standards of rights in the field of social security. *Jornal Amazonia investiga*. Volume: 12. MAY 2023. Issue: 65. Page 77-83. (Web of Science Core Collection) DOI 10.34069/A1/2023.65.05.8

8. Krasnov, Y., Truba, V., Hudz, A., Potopakhina, O., & Skorobagatko, A. (2023). Non-state social security: International legal comparative experience:

- Seguridad social no estatal: Experiencia jurídica internacional comparada. Cuestiones Políticas, Vol. 41 Núm. 78 (2023); Julio-Septiembre 2023, 504-522. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4178.35> (ESCI Web of Science)
9. Процевський О.І. Методологічні засади трудового права: Монографія /О. І. Процевський. Х.: ХНАДУ, 2014. 260 с.
10. Прилипко С., Ярошенко О. Право на працю в системі прав людини // Право України. 2014. № 6.

Практичне заняття 2.

Тема 2. Джерела трудового права України.

1. Поняття та особливості джерел трудового права України.
2. Види джерел трудового права України та їх загальна характеристика:
 - 2.1. Конституція України як основне джерело трудового права України;
 - 2.2. Кодекс законів про працю України та інші закони, що є джерелами трудового права України;
 - 2.3. Локальні акти як джерела трудового права та їх значення.
3. Міжнародні правові акти про працю та їх вплив на трудове право України.
4. Значення рішень Конституційного Суду України та керівних роз'яснень Пленуму Верховного Суду України.

Питання для дискусій:

1. Система актів трудового законодавства.
2. Реформування трудового законодавства в умовах воєнного стану.

3. Розмежування диференціації правового регулювання трудових відносин та дискримінації у сфері праці.
4. Європейська соціальна хартія (переглянута) як джерело трудового права.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми:

Дана тема є однією з найважливіших в Загальній частині курсу трудового права, оскільки її вивчення важливо не тільки в теоретичному аспекті, але і в практичному застосуванні всього блоку законів про працю. У зв'язку з тим, що крім КЗпП України діє досить великий масив інших законів і підзаконних актів, що регламентують трудові відносини, студентам рекомендується самостійно аналізувати чинне законодавство. Основною метою аналізу є отримання практичних навиків застосування тільки того нормативного матеріалу, який не суперечить КЗпП, а також іншим нормативним актам про працю.

На практичному занятті здобувачам необхідно виходячи із загальнотеоретич-них положень про поняття джерел права, формах їх виразу і їх співвідношення між собою розкрити поняття джерел трудового права і їх види, форми виразу і особливості. Серед всіх джерел слід особливо зупинитися як на загальних, так і спеціальних джерелах.

Найважливішим джерелом як для всієї правової системи України, так і для окремих галузей права є Конституція України. Конституція України - це правова основа регулювання соціально-трудова відносин.

Правовою основою для ділення трудового законодавства на загальні і спеціальні норми є, перш за все, КЗпП України, який є основним регулятором суспільних відносин у сфері праці.

Характеризуючи підзаконні правові акти у сфері регулювання соціально-трудова відносин, здобувачам вищої освіти необхідно чітко розмежовувати

їх між собою. Такі акти покликані конкретизувати, уточнювати і доповнювати чинне законодавство про працю. Серед них особливе місце займають ухвали, інструкції, роз'яснення Міністерства праці і соціальної політики України, які забезпечують правильне одноманітне тлумачення і застосування законів про працю.

Трудові відносини можуть регулюватися також і локальними нормативними актами, які приймаються працедавцем тільки в межах своєї компетенції, містять норми трудового права і не погіршують положення працівників в порівнянні з чинним трудовим законодавством.

Аналіз існуючої системи актів, регулюючих трудові відносини, дозволяє, на наш погляд, зробити висновок про те, що, з одного боку, розширюється договірне регулювання праці, а з іншою - система гарантій реалізації трудових прав, встановлена в централізованому порядку, залишається стабільною і не може бути змінена угодою сторін трудового договору.

Розглядаючи джерела трудового права, здобувачам слід розглянути і міжнародно-правове регулювання праці. Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (ст. 9 Конституції України); якщо міжнародним договором або міжнародною угодою, в яких бере участь Україна, встановлено інші правила, ніж ті, що їх містить законодавство України про працю, то застосовуються правила міжнародного договору або міжнародної угоди (ст.8¹ КЗпП). Тому студентам необхідно з'ясувати, в яких випадках застосовуються конвенції і рекомендації Міжнародної організації праці (МОП) в Україні.

Вивчення найважливіших законодавчих актів про працю неможливе без ознайомлення з практикою їх застосування. Велику допомогу в цьому питанні надає уважне вивчення рішень Конституційного Суду України і

постанов Верховного Суду України, аналіз яких дозволяє тісніше за пов'язувати зміст норм про працю з реаліями сьогоденного життя, давати правильну оцінку ефективності чинного трудового законодавства, виявляти наявні пропуски і недосконалість окремих норм.

Здобувачам вищої освіти слід мати на увазі, що відповідно до частини першої ст. 150 Конституції України до повноважень Конституційного Суду України належить: 1) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність): законів та інших правових актів Верховної Ради України; актів Президента України; актів Кабінету Міністрів України; правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; 2) офіційне тлумачення Конституції України; 3) здійснення інших повноважень, передбачених Конституцією України. Рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені (ст. 151-2 Конституції України).

До системи джерел трудового права слід включити рішення Конституційного Суду України, що стосуються положень КЗпП України та інших актів чинного трудового законодавства. Наприклад, рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Дзюби Юрія Володимировича щодо офіційного тлумачення³⁹ положення частини другої статті 233 Кодексу законів про працю України від 15 жовтня 2012 року №9-рп/2013 та ін. У літературі висловлюються точка зору (В.Л. Костюк) про віднесення до допоміжних джерел трудового права рішень Європейського суду з прав людини. Виходячи зі змісту Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року №3477- IV суди застосовують при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини як джерело права.

Джерела, рекомендовані до вивчення теми:

Нормативна література:

1. Конвенція МОП № 105 про скасування примусової праці (1957 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2021-14#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
2. Конвенція МОП № 29 про примусову чи обов'язкову працю (1930 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text (дата звернення: 20.08.2023)
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 20.08.2023).
4. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 20.08.2023).
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 20.08.2023).
6. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці (ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії в Женеві, 18 червня 1998 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text (дата звернення: 20.08.2023).
7. Директива 2000/43/ЄС Ради ЄС, що імплементує принцип рівного поводження з людьми, незалежно від їх расового або етнічного походження від 29.06.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a65 (дата звернення: 28.08.2023).
8. Директива (Європейський Союз) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 червня 2019 р. про створення прозорих та передбачуваних умов праці в Європейському Союзі. // URL: https://www.ilo.org/budapest/whatwedo/projects/declaredworkukraine/WCMS_748901/lang--uk/index.htm

9. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення: 20.08.2023).
10. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 28.08.2023).
11. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
12. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. №322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
13. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
14. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. №504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
15. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 21.08.2023).
16. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
17. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
18. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. №1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text> (дата звернення: 28.08.2023).

19. Про колективні договори та угоди: Закон України від 23.02.2023р. № 2937-IX //URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text> (дата звернення 22.05.2023)
20. Про зайнятість населення Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> (дата звернення 22.05.2023)
21. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. №108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
22. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 р. №5026-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
23. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
24. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 21.08.2023).
25. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12 січня 2012 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
26. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text> (дата звернення: 21.08.2023).
27. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text> (дата звернення: 28.08.2023).

28. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 01.04.2023р. №2464-VI.//URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 10.05.2023)
29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин : Закон України від 01.07.2022 р. № 2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text>
30. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність : Закон України від 19.07.2022 р. № 2434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#Text>
31. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню): Закон України від 16.11.2022 р. № 2759-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>
32. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
33. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон України від 21 квітня 2022 року №2220-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text>
34. Про дерадянізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>

Основна література:

1. Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 280 с.

URL: <https://jurkniga.ua/contents/aktualni-problemi-zabezpechennya-prav-lyudini-u-sferi-pratsi-i-sotsialnogo-zakhistu.pdf>

2. Потопахіна О.М. Забезпечення здорових та безпечних умов роботи у договорах про працю. Розділ 16. Колективна монографія. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга четверта / (За ред. проф. Кузнецова Е.А.). Херсон: Грінь Д.С. 2016. С. 610-655.

3. Соціально-трудова права і виклики цифровізації: монографія / кол. авт.; за ред. Я. В. Сімутіної, М. М. Шумила. Київ: Ніка-Центр, 2023. 348 с. URL: <https://knlu-kiev.academia.edu/LiudmilaMila>

4. Теоретичні засади трудового права України: підручник / за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с. URL: http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf

5. Трудове право України: навч. Посіб. / Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510> (дата звернення: 20.08.2023).

6. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).

7. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).

8. Чанишева Г. І. Трудове право України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 282 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

Додаткова література:

1. Байло О.В. Забезпечення права працівника на повагу своєї гідності в умовах розповсюдження covid-19. Правова держава. Одеса: Фенікс, 2020. № 40 с. 97-102 URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/217593>
2. Байло О.В. Окремі питання організації державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства про працю. Правова держава. Одеса: Фенікс, 2021. № 41 с. 38-44. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/225578>
3. Байло О.В. Актуальні питання організації державного нагляду (контролю) за дотриманням законодавства про працю в умовах воєнного стану. Парадигма вищої освіти в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 18 липня-28 серпня 2022 р. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – С. 35-38. URL: <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11632/Ivchenko.pdf>
4. Мороз С. В. До питання свободи укладення договору. Прикарпатський юридичний вісник. 2021. Випуск 1 (36). С. 56–60. URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v1_2021/14.pdf
5. Наньєва М.І. Поняття та основні ознаки трудового договору за законодавством України та пострадянських країн. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2015. № 13. (Т. 1). С. 154-157. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13474>
6. Пилипенко П. Про право зайнятості або нові контури трудового права // Право України. 2014. № 6

7. Chanysheva A., Krasnov Y., Pozharova O. Potopakhina O., Nanieva M. International standards of rights in the field of social security. *Jornal Amazonia investiga*. Volume: 12. MAY 2023. Issue: 65. Page 77-83. (Web of Science Core Collection)DOI 10.34069/A1/2023.65.05.8
8. Krasnov, Y., Truba, V., Hudz, A., Potopakhina, O., & Skorobagatko, A. (2023). Non-state social security: International legal comparative experience: Seguridad social no estatal: Experiencia jurídica internacional comparada. *Cuestiones Políticas*, Vol. 41 Núm. 78 (2023); Julio-Septiembre 2023, 504-522. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4178.35> (ESCI Web of Science)
9. Процевський О.І. Методологічні засади трудового права: Монографія /О. І. Процевський. Х.: ХНАДУ, 2014. 260 с.
- 10.Процевський О. І. Якою має бути правова ідеологія Трудового кодексу України ХХІ століття // *Право України*. 2016. № 3;
11. Прилипко С., Ярошенко О. Право на працю в системі прав людини // *Право України*. 2014. № 6.

Практичне заняття 3.

Тема 3. Принципи трудового права України

1. Поняття принципів трудового права та їх класифікацію.
2. Принципи, що виражають політику держави в галузі регулювання ринку праці й ефективної зайнятості.
3. Принципи трудового права в галузі встановлення умов праці робітників.
4. Принципи трудового права в галузі регулювання застосування праці найманих робітників.
5. Принципи трудового права в галузі охорони здоров'я і захисту трудових прав робітників.

Теми доповідей:

- 1)Значення принципів трудового права України.
- 2) Загально-правові принципи у трудовому праві України.

3) Нормативне закріплення та практична реалізація принципу співмірності.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми:

Приступаючи до вивчення даної теми, здобувачам вищої освіти треба з'ясувати, що будь-яка галузь права базується на певних основоположних початках, які відображають її суть, - правових принципах. Вони розрізняються між собою не тільки змістом, але і глибинністю, ступенем обхвату правового простору. Залежно від того, в одній або декількох галузях права діють відповідні принципи, їх можна підрозділити на загальні, міжгалузеві і галузеві принципи. Загальні принципи діють в рамках всієї правової системи, міжгалузеві розповсюджуються на декілька галузей права, галузеві властиві якій-небудь однієї галузі права.

Основні принципи трудового права відображають систему суспільних відносин, що об'єктивно склалася в організації праці. Причому вони діють разом з іншими принципами, які виявляються в трудовому праві не цілком, а лише стосовно регульованих відносин. Тому особливу увагу слід звернути на характерні риси і особливості основних принципів трудового права, а також їх значення в системі трудового законодавства.

Вивчаючи нормативний зміст основних принципів, здобувачам вищої освіти необхідно розібратися з певним зв'язком між принципами трудового права і суб'єктивними правами і юридичними обов'язками працівників. Розкриваючи зміст основних принципів трудового права, важливо враховувати не тільки положення Кодексу законів про працю України, але і інше чинне вітчизняне і міжнародне законодавство у сфері праці, яке деталізує і доповнює його окремі положення, а також закріплює гарантії реалізації основних принципів трудового права.

Система основних принципів трудового права одержала своє правове закріплення в КЗпП України. Важливо пам'ятати, що основні принципи

трудового права, відображаючи суть всього трудового законодавства і визначаючи напрями його розвитку, характеризуються властивими їм особливостями: нормативністю, системністю, економіко-політичною обумовленістю, стабільністю і загальнообов'язковістю.

Особливу увагу здобувачам вищої освіти слід приділити аналізу таких принципів, як заборона дискримінації у сфері праці і примусової праці (статті 2¹, 22, 31 КЗпП України), якими закріплюється положення, згідно якому ніхто не може бути обмежений в трудових правах на підставі яких-небудь обставин, не пов'язаних з діловими якостями працівника.

Джерела, рекомендовані до вивчення теми:

Нормативна література:

1. Конвенція МОП № 105 про скасування примусової праці (1957 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2021-14#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
2. Конвенція МОП № 29 про примусову чи обов'язкову працю (1930 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text (дата звернення: 20.08.2023)
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text(дата звернення: 20.08.2023).
4. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text(дата звернення: 20.08.2023).
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text(дата звернення: 20.08.2023).
6. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці (ухвалена

- Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії в Женеві, 18 червня 1998 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text(дата звернення: 20.08.2023).
7. Директива 2000/43/ЄС Ради ЄС, що імплементує принцип рівного поводження з людьми, незалежно від їх расового або етнічного походження від 29.06.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a65(дата звернення: 28.08.2023).
 8. Директива (Європейський Союз) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 червня 2019 р. про створення прозорих та передбачуваних умов праці в Європейському Союзі. // URL: https://www.ilo.org/budapest/whatwedo/projects/declaredworkukraine/WCMS_748901/lang--uk/index.htm
 9. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text(дата звернення: 20.08.2023).
 10. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text(дата звернення: 28.08.2023).
 11. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів (1977 р.): Закон України від 16 березня 2007 р. № 755-У URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-16>
 12. Міжнародна конвенція ООН про захист прав усіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей, 1990 р. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_203
 13. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
 14. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня

- 1971 р. №322-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
15. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 16. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
 17. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 18. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 19. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. №1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 20. Про зайнятість населення Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>(дата звернення 22.05.2023)
 21. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 22. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 21.08.2023).

23. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
24. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії переглянутої: Закон України № 137 - V від 14.09.2006 зі змінами від 08.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16>(дата звернення: 28.08.2023).
25. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
26. Про дерадянізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>
27. Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України 14.01.1998 № 16/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>
28. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

Основна література:

1. Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 280 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/aktualni-problemi-zabezpechennya-prav-lyudini-u-sferi-pratsi-i-sotsialnogo-zakhistu.pdf>
2. Потопахіна О.М. Забезпечення здорових та безпечних умов роботи у договорах про працю. Розділ 16. Колективна монографія. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга четверта / (За ред. проф. Кузнецова Е.А.). Херсон: Грінь Д.С. 2016. С. 610-655.

3. Рим О.М. Трудове право Європейського Союзу: монографія. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_pravo/Trudovoye-pravo-ES.pdf
4. Соціально-трудова права і виклики цифровізації: монографія / кол. авт.; за ред. Я. В. Сімутіної, М. М. Шумила. Київ: Ніка-Центр, 2023. 348 с. URL: <https://knlu-kiev.academia.edu/LiudmilaMila>
5. Теоретичні засади трудового права України: підручник / за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с. URL: http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf
6. Трудове право України: навч. Посіб./ Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510> (дата звернення: 20.08.2023).
7. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
8. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
9. Чанишева Г. І. Трудове право України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська

юридична академія».Одеса : Фенікс, 2022. 282 с. URL:
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

10. Чанишева Г.І., Потопахіна О.М., Щукін О.С.Соціальний діалог: Навчально-методичний посібник /за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Г.І. Чанишевої. Одеса: Фенікс, 2023. 118 с. <https://hdl.handle.net/11300/24083>

Додаткова література:

1. Байло О.В. Окремі питання подолання проявів дискримінації у сфері прац в умовах розповсюдження COVID-19. Тенденції розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення: тези доповідей учасників міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 23 квітня 2021 р.). Київ: «Освіта Україна», 2021. С. 6-8.
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/31916>
2. Байло О.В. Забезпечення права працівника на повагу своєї гідності в умовах розповсюдження covid-19. Правова держава. Одеса: Фенікс, 2020. № 40 с. 97-102 URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/217593>
3. Байло О.В. Окремі питання організації державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства про працю. Правова держава. Одеса: Фенікс, 2021. № 41 с. 38-44. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/225578>
4. Гетьманцева Н., Митрицька Г. Природа та сутність індивідуально-договірного регулювання суспільних відносин у сфері найманої праці. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 111–117. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/18.pdf>
5. Дудін В. М. Диференціація правового регулювання трудових відносин в Україні та державах ЄС: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Кривий Ріг, 2019. 20 с.
6. Жигалкін І. П. Значення принципів трудового права України: системний аналіз // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 71. К.: Інститут держави і права ім. В. М.

- Корецького НАН України, 2016. С. 407 – 421
7. Журавель В. Принципи та види колективних форм захисту трудових прав працівників // Підприємництво, господарство і право. 2016. № 2
 8. Комаренко А.М. Боротьба за право на працю: тези доповіді в матеріалах// Восьмі юридичні диспути з актуальних проблем приватного права: присвяч. пам'яті Є. В. Васьковського : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (до 20-річчя заснування екон.-прав. ф-ту ОНУ ім. І. І. Мечникова), м. Одеса, 18 трав. 2018 р. / Одеський нац. університет ім. І.І. Мечникова, Економіко - правовий факультет; упоряд. та відп. ред. І. С. Канзафарова. Одеса: Астропринт, 2018. С. 240-245. URL:<http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/18130>.
 9. Мороз С. В. До питання свободи укладення договору. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Випуск 1 (36). С. 56–60. URL: http://pjv.nuoua.od.ua/v1_2021/14.pdf
 10. Прилипко С., Ярошенко О. Право на працю в системі прав людини // Право України. 2014. № 6;
 11. Процевський О.І. Методологічні засади трудового права: Монографія /О. І. Процевський. Х.: ХНАДУ, 2014. 260 с.
 12. Серняк І. І. Становлення та розвиток колективно-договірного регулювання в системі соціального партнерства України. *Науково-інформаційний вісник*. Економіка. 2013. № 7. С. 261–370. URL: <https://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/7-56-13.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).
 13. Чанишева Г. Поняття, предмет і джерела колективного трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 95–99. URL:<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/2/19.pdf>
 14. Чанишева Г.І. Реалізація прав людини у сфері праці та соціального забезпечення: проблеми теорії та практики. *Наукові праці Національного*

університету «Одеська юридична академія». 2010. Т. 9. С.140-150.URL:
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

Практичне заняття 4.

Тема 4. Суб'єкти трудового права України

1. Поняття та класифікація суб'єктів трудового права України.
2. Правовий статус громадян як суб'єктів трудового права України.
3. Правовий статус роботодавців як суб'єктів трудового права України.
4. Правовий статус трудових колективів як суб'єктів трудового права України.
5. Профспілки та їх правовий статус як суб'єктів трудового права України.

Теми доповідей:

- 1) Роботодавець як суб'єкт індивідуальних трудових правовідносин. Ознаки трудової правосуб'єктності роботодавця.
- 2) Трудова правосуб'єктність працівника: виникнення, зміст і припинення, випадки обмеження.
- 3) Порядок вивільнення працівників.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми:

Вивчення даної теми здобувачам вищої освіти слід почати із загального поняття суб'єктів права, під якими розуміються учасники суспільних відносин, що наділені відповідно до чинного законодавства певними правами і несуть покладені на них обов'язки. Звідси витікає, що суб'єкти трудового права - це учасники трудових відносин і інших, безпосередньо пов'язаних з ними відносин, які володіють певними правами і несуть покладені на них обов'язки.

Слід пам'ятати, що суб'єкти трудового права згідно із законом наділяються такою властивістю, як правовий статус. Правовий статус дає можливість суб'єктам трудового права брати участь в конкретних правовідносинах.

Необхідно з'ясувати, що в зміст правового статусу входять наступні основні елементи: трудова правосуб'єктність; основні трудові права і обов'язки; юридичні гарантії цих прав і обов'язків; юридична відповідальність.

Трудова правосуб'єктність як особлива властивість означає, що за наявності певних умов суб'єкти можуть виступати учасниками конкретних правовідносин у сфері праці, володіти правами і обов'язками. Слід мати на увазі, що трудова правосуб'єктність завжди означає здатність працівника і роботодавця своїми діями набувати суб'єктивних прав і обов'язків, що становлять зміст конкретних правовідносин.

Здобувачам вищої освіти необхідно знати, що суб'єктивні права і обов'язки, витікаючи із закону, є ядром правового статусу суб'єкта трудового права. Причому права - це визначені трудовим законодавством можливості користуватися якими-небудь матеріальними благами (міра можливої поведінки суб'єктів), а обов'язки - певні зобов'язання, які приймають на себе суб'єкти у зв'язку з виникненням між ними конкретних правовідносин (міра належної поведінки суб'єктів).

Далі слід відзначити, що зміст правового статусу суб'єктів трудового права доповнюють гарантії здійснення цих прав і відповідальність за неналежне виконання обов'язків. Гарантії - це певні умови і засоби, які сприяють реалізації суб'єктами своїх прав, встановлені чинним законодавством.

Розкриваючи види суб'єктів, здобувачам необхідно детально зупинитися на характеристиці кожного з вказаних в законі суб'єктів трудового права. Законодавство про працю України виділяє наступних суб'єктів трудового права: 1) громадяни України (іноземні громадяни і особи без громадянства); 2) роботодавці (організації і індивідуальні наймачі); 3) інші суб'єкти, наділені правом укладати договори (представники працівників і працедавців, профспілки і ін.).

Особливу увагу слід приділити аналізу статусу іноземних громадян як суб'єктів трудового права. Важливо враховувати, що трудова правосуб'єктність іноземних громадян обмежена. Зокрема, вони не мають права бути прийнятими на державну службу.

Джерела, рекомендовані до вивчення теми

Нормативна література:

1. Конвенція МОП № 105 про скасування примусової праці (1957 р.).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2021-14#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
2. Конвенція МОП № 29 про примусову чи обов'язкову працю (1930 р.).
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text (дата звернення: 20.08.2023)
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text(дата звернення: 20.08.2023).
4. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text(дата звернення: 20.08.2023).
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text(дата звернення: 20.08.2023).
6. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці (ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії в Женеві, 18 червня 1998 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text(дата звернення: 20.08.2023).
7. Директива 2000/43/ЄС Ради ЄС, що імплементує принцип рівного

- поводження з людьми, незалежно від їх расового або етнічного походження від 29.06.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a65(дата звернення: 28.08.2023).
8. Директива (Європейський Союз) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 червня 2019 р. про створення прозорих та передбачуваних умов праці в Європейському Союзі. // URL: https://www.ilo.org/budapest/whatwedo/projects/declaredworkukraine/WCMS_748901/lang--uk/index.htm
 9. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text(дата звернення: 20.08.2023).
 10. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text(дата звернення: 28.08.2023).
 11. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів (1977 р.): Закон України від 16 березня 2007 р. № 755-У URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-16>
 12. Міжнародна конвенція ООН про захист прав усіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей, 1990 р. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_203
 13. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
 14. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. №322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 15. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-VI.

- URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
- 16.Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19: Закон України від 30.03.2020 № 540-IX. Голос України від 02.04.2020. № 62. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text>(дата звернення: 22.08.2023).
- 17.Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
- 18.Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
- 19.Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. №1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
- 20.Про колективні договори та угоди: Закон України від 23.02.2023р. № 2937-IX URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>(дата звернення 22.05.2023)
- 21.Про зайнятість населення Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>(дата звернення 22.05.2023)
- 22.Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 р. №5026-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).

23. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
24. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 21.08.2023).
25. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text> (дата звернення: 21.08.2023).
26. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
27. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
28. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон України від 21 квітня 2022 року №2220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text>
29. Про дерадянізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>
30. Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України 14.01.1998 № 16/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>
31. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105. *Відомості Верховної Ради*

України. 1999. № 42. Ст. 2080. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

Основна література:

1. Потопахіна О.М. Забезпечення здорових та безпечних умов роботи у договорах про працю. Розділ 16. Колективна монографія. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга четверта / (За ред. проф. Кузнецова Е.А.). Херсон: Грінь Д.С. 2016. С. 610-655.
2. Теоретичні засади трудового права України: підручник/ за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с. URL:
http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf
3. Трудове право України: навч. Посіб./ Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с. URL:
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510> (дата звернення: 20.08.2023).
4. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с. URL:
<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
5. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).

6. Чанишева Г. І. Трудовеправо України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронневидання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська юридична академія».Одеса : Фенікс, 2022.282 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>
7. Чанишева Г.І., Потопахіна О.М., Щукін О.С.Соціальний діалог: Навчально-методичний посібник /за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Г.І. Чанишевої. Одеса: Фенікс, 2023. 118 с. <https://hdl.handle.net/11300/24083>

Додаткова література:

1. Байло О.В. Забезпечення права працівника на повагу своєї гідності в умовах розповсюдження covid-19. Правова держава. Одеса: Фенікс, 2020. № 40 с. 97-102 URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/217593>
2. Вовженчук С. Поновлення на роботі в разі незаконного звільнення або переведення як захист захисту трудових прав (частина 1). *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 61–65. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/11/11.pdf>
3. Гетьманцева Н., Митрицька Г. Природа та сутність індивідуально-договірного регулювання суспільних відносин у сфері найманої праці. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 111–117. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/18.pdf>
4. Лакіза О. О. Атестація як засіб спонукання працівника до підвищення кваліфікації // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 64. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. С. 270 – 276.

5. Мороз С. В. До питання свободи укладення договору. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Випуск 1 (36). С. 56–60. URL: http://pjv.nuoua.od.ua/v1_2021/14.pdf
6. Наньєва М.І. Сторони трудового договору за законодавством України та пострадянських країн. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2015. Вип. 3. (Т. 2). С. 10-13. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13474>
7. Потопахіна О.М. Сторони трудового договору за чинним законодавством і проектом Трудового кодексу України //Вісник Одеського національного університету. Серія: правознавство. – Одеса: ОНУ ім. Мечнікова, 2018. - Том 23.- Вип. 1 (32). - С. 140-148.URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/17702>(фахове видання України, категорії «Б»).
8. Потопахіна О.М. // Особливості укладання трудового договору з іноземцями та особами без громадянства за законодавством України // Правова держава. Одеса. «Фенікс». 2020. № 38. С.106-115 (фахове видання України, категорії «Б») (Index Copernicus).
9. Потопахіна О.М. Працівник як сторона трудового договору за чинним законодавством та проектом Трудового кодексу України // Восьмі юридичні диспути з актуальних проблем приватного права: присвяч. пам'яті Є. В. Васьковського : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (до 20-річчя заснування екон.-прав. ф-ту ОНУ ім. І. І. Мечникова), м. Одеса, 18 трав. 2018 р. / Одеський нац. університет ім. І.І. Мечникова, Економіко - правовий факультет; упоряд. та відп. ред. І. С. Канзафарова. Одеса: Астропринт, 2018. С. 245-250. URL:<http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/18130>.
- 10.Потопахіна О.М. Трудова правосуб'єктність роботодавця як сторони трудового договору / Потопахіна О.М. // Право, економіка та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку : матер.

Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю економіко-правового ф-ту ОНУ імені І. І. Мечникова (м. Одеса, 14–15 верес. 2018 р.). ОНУ, 2018. С. 565-569. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/>

11. Potopakhina O.M. Legal regulation of the conclusion of employment contract according to the current legislation of Ukraine. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2022. № 8(52). URL: <https://kelmczasopisma.com/ua/jornal/79> (зарубіжне фахове видання (Index Copernicus, Central and Eastern European Online Library, Academic Resource Index, WorldCat)) ISSN2353-8406
12. Чанишева Г. І. Поняття та суб'єкти колективних трудових правовідносин. *Право та інновації*. 2016. № 1 (13). С. 17–22. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/Chanysheva13.pdf>

Практичне заняття 5.

Тема 5. Система правовідносин у сфері трудового права України

1. Поняття та загальна характеристика правовідносин у сфері трудового права України.
2. Поняття та характеристика трудового правовідношення (об'єкт, суб'єкти, зміст, підстави виникнення, зміни та припинення, основні джерела).
3. Правовідносини з працевлаштування та зайнятості: поняття, види, об'єкт, суб'єкти, зміст, підстави виникнення, зміни та припинення, основні джерела.
4. Соціально-економічні та організаційно-управлінські правовідносини: поняття, види, об'єкт, суб'єкти, зміст, підстави виникнення, зміни та припинення, основні джерела.
5. Правовідносини з нагляду та контролю за охороною праці і додержанням законодавства про працю: поняття та загальна характеристика (об'єкт, суб'єкти, зміст, підстави виникнення, зміни та припинення, основні джерела).

6. Правовідносини по розгляду трудових конфліктів: поняття, види, об'єкт, суб'єкти, зміст, підстави виникнення, зміни та припинення, основні джерела.

Питання для дискусій:

- 1) Відмінність трудових правовідносин від інших правовідносин, пов'язаних з працею.
- 2) Правовідносини з підготовки кадрів на підприємстві: поняття, види, загальна характеристика (об'єкт, суб'єкти, зміст, підстави виникнення, зміни та припинення, основні джерела).
- 3) Особливості регулювання індивідуальних трудових відносин в умовах воєнного стану за Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану».
- 4) Особливості регулювання колективних трудових відносин в умовах воєнного стану.
- 5) Порядок вивільнення працівників.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми:

Приступаючи до вивчення даної теми, здобувачам вищої освіти слід, перш за все, уявити суть і зміст поняття “правовідношення”, яке дається в загальній теорії права. Поняття правовідношення властиво будь-якої галузі права. Трудове правовідношення - це врегульоване нормами трудового права суспільно-трудове відношення, що виникає у сфері праці між працівником і роботодавцем на підставі трудового договору (контакту), за яким працівник зобов'язується виконувати роботу за певної кваліфікації, спеціальності, посади, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові, а роботодавець зобов'язується надати працівникові відповідну роботу, виплачувати заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним і трудовим договором (контрактом).

Здобувачам слід пам'ятати, що трудове правовідношення має свої особливості і характерні риси, які відрізняють його від інших суміжних

правовідносин у сфері праці. У теорії права є загальновизнаним, що правове відношення має матеріальний, вольовий і юридичний зміст. Матеріальний або фактичний зміст складають ті суспільні відносини, які опосередковуються правом; вольовий – воля, втілена у правовій нормі та у виникаючому на її основі правовідношенні, а також вольові акти його учасників; юридичний зміст утворюють суб'єктивні права та обов'язки сторін (суб'єктів) правовідносин. Під юридичним змістом індивідуальних трудових правовідносин слід розуміти сукупність індивідуальних трудових прав і кореспондуючих ним обов'язків працівника і роботодавця. При цьому трудові права і обов'язки працівника і роботодавця тісно пов'язані між собою і кореспондують один одному. Індивідуальним трудовим правам працівників кореспондують обов'язки роботодавця, а індивідуальним трудовим права роботодавця кореспондують обов'язки працівника. Специфікою юридичного змісту індивідуальних трудових правовідносин є те, що в їх рамках відбувається здійснення працівниками і роботодавцями індивідуальних трудових прав та виконання кореспондуючих ним обов'язків.

Підставами виникнення, зміни та припинення індивідуальних трудових правовідносин є юридичні факти (складні юридичні склади), тобто дії та події, визначені законодавчими актами. Так, найбільш поширеною підставою виникнення індивідуальних трудових правовідносин і деяких видів колективних трудових правовідносин є трудовий договір (у передбачених законом випадках – контракт). Для виникнення індивідуальних трудових правовідносин з окремими категоріями працівників необхідний складний фактичний склад (наприклад, обрання за конкурсом та укладення трудового договору).

Необхідно добре вивчити питання про зміст трудового правовідношення, яке є основним елементом його структури. Структура трудового правовідношення включає: суб'єкт, об'єкт, підстави і зміст трудового правовідношення. Як показує практика, здобувачі не відразу засвоюють

матеріал про підстави виникнення, зміни і припинення трудових правовідносин.

Здобувачам вищої освіти слід мати на увазі, що трудове право регулює не тільки трудові правовідносини, але і деякі інші правовідносини, похідні від трудових і тісно з ними зв'язані. Здобувач повинен з'ясувати їх зміст, уміти показати зв'язок з трудовими правовідносинами.

Джерела, рекомендовані до вивчення теми:

Нормативна література:

1. Конвенція МОП № 105 про скасування примусової праці (1957 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2021-14#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
2. Конвенція МОП № 29 про примусову чи обов'язкову працю (1930 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text (дата звернення: 20.08.2023)
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 20.08.2023).
4. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 20.08.2023).
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 20.08.2023).
6. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці (ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії в Женеві, 18 червня 1998 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text (дата звернення: 20.08.2023).

20.08.2023).

7. Директива 2000/43/ЄС Ради ЄС, що імплементує принцип рівного поводження з людьми, незалежно від їх расового або етнічного походження від 29.06.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a65 (дата звернення: 28.08.2023).
8. Директива (Європейський Союз) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 червня 2019 р. про створення прозорих та передбачуваних умов праці в Європейському Союзі. // URL: https://www.ilo.org/budapest/whatwedo/projects/declaredworkukraine/WCMS_748901/lang--uk/index.htm
9. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення: 20.08.2023).
10. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 28.08.2023).
11. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
12. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. №322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
13. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
14. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. №504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.08.2023).

15. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
16. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
17. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
18. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. №1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
19. Про колективні договори та угоди: Закон України від 23.02.2023р. № 2937-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>(дата звернення 22.05.2023)
20. Про зайнятість населення Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>(дата звернення 22.05.2023)
21. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. №108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
22. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 р. №5026-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
23. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).

24. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
25. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
26. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин : Закон України від 01.07.2022 р. № 2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text>
28. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність : Закон України від 19.07.2022 р. № 2434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#Text>
29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню): Закон України від 16.11.2022 р. № 2759-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>
30. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
31. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон

- України від 21 квітня 2022 року №2220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text>
32. Про дерадянізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>
33. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту трудових прав працівників: Закон України від 12 травня 2022 року №2253-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#Text>

Основна література:

1. Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 280 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/aktualni-problemi-zabezpechennya-prav-lyudini-u-sferi-pratsi-i-sotsialnogo-zakhistu.pdf>
2. Потопахіна О.М. Забезпечення здорових та безпечних умов роботи у договорах про працю. Розділ 16. Колективна монографія. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга четверта / (За ред. проф. Кузнецова Е.А.). Херсон: Грінь Д.С. 2016. С. 610-655.
3. Рим О.М. Трудове право Європейського Союзу: монографія. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_pravo/Trudovoye-pravo-ES.pdf
4. Соціально-трудова права і виклики цифровізації: монографія / кол. авт.; за ред. Я. В. Сімутіної, М. М. Шумила. Київ: Ніка-Центр, 2023. 348 с. URL: <https://knlu-kiev.academia.edu/LiudmilaMila>
5. Теоретичні засади трудового права України: підручник/ за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с. URL: http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko

[.pdf](#)

6. Трудове право України: навч. Посіб./ Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510> (дата звернення: 20.08.2023).
7. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
8. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
9. Чанишева Г. І. Трудове право України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 282 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>
10. Чанишева Г.І., Потопахіна О.М., Щукін О.С. Соціальний діалог: Навчально-методичний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Г.І. Чанишевої. Одеса: Фенікс, 2023. 118 с. <https://hdl.handle.net/11300/24083>

Додаткова література:

1. Андропова В.А. Юридичні факти у трудовому праві України: монографія. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2014. 198 с.

2. Байло О.В. Забезпечення права працівника на повагу своєї гідності в умовах розповсюдження covid-19. *Правова держава*. Одеса: Фенікс, 2020. № 40 с. 97-102 URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/217593>
3. Байло О.В. Окремі аспекти застосування спрощеного режиму регулювання трудових відносин. *Правова держава*. Одеса, Фенікс, 2022. № 48. с.32-38. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/267965>
4. Гетьманцева Н., Митрицька Г. Природа та сутність індивідуально-договірного регулювання суспільних відносин у сфері найманої праці. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 111–117. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/18.pdf>
5. Коваль Л. А. Особливості розвитку соціально-трудова відносин в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2015. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3805>
6. Погорелова О. Нестандартні форми зайнятості: як уникнути негативних наслідків для найманих працівників // *Право України*. 2015. № 3
7. Potopakhina O.M. Legal regulation of the conclusion of employment contract according to the current legislation of Ukraine. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2022. № 8(52). URL: <https://kelmczasopisma.com/ua/jornal/79> (зарубіжне фахове видання (Index Copernicus, Central and Eastern European Online Library, Academic Resource Index, WorldCat)) ISSN2353-8406
8. Chanysheva A., Krasnov Y., Pozharova O. Potopakhina O., Nanieva M. International standards of rights in the field of social security. *Jornal Amazonia investiga*. Volume: 12. MAY 2023. Issue: 65. Page 77-83. (Web of Science Core Collection) DOI 10.34069/A1/2023.65.05.8
9. Krasnov, Y., Truba, V., Hudz, A., Potopakhina, O., & Skorobagatko, A. (2023). Non-state social security: International legal comparative experience: Seguridad social no estatal: Experiencia jurídica internacional comparada.

- Cuestiones Políticas, Vol. 41 Núm. 78 (2023); Julio-Septiembre 2023, 504-522. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4178.35> (ESCI Web of Science)
- 10.Процевський О.І. Методологічні засади трудового права: Монографія /О. І. Процевський. Х.: ХНАДУ, 2014. 260 с.
 - 11.Процевський О. І. Якою має бути правова ідеологія Трудового кодексу України ХХІ століття // Право України. 2016. № 3;
 - 12.Сімутіна Я.В. Юридична факти в механізмі правового регулювання трудових відносин: монографія. Київ: Ніко-Центр, 2018. 436 с.
 - 13.Чанишева Г.І., Римар І.А. Правове регулювання індивідуальних трудових відносин. Одеса: Фенікс, 2016. 192 с.

Змістовний модуль 2. Соціальний діалог у сфері трудових відносин.

Колективні договори і угоди. Правове регулювання зайнятості та працевлаштування (теми 6-7)

Практичне заняття 6.

Тема 6. Соціальний діалог у сфері трудових відносин. Колективний договір та угоди.

1. Соціальний діалог: поняття і сторони.
2. Основні принципи соціального діалогу. Система і форми соціального діалогу.
3. Сфера дії законодавства про колективні договори та угоди. Принципи розробки та укладення колективних договорів та угод. Соціально-правове значення колективного договору, угоди.
4. Колективний договір.
5. Соціально-партнерських угоди.
6. Співвідношення трудового законодавства з положеннями колективного договору і угод.
7. Вирішення спорів між сторонами колективного договору, угоди. Відповідальність за порушення законодавства про колективні договори

та угоди.

Теми доповідей:

1. Історія виникнення соціального діалогу
2. Законодавство про соціальний діалог в Україні.
3. Зарубіжний досвід соціального діалогу.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми:

Приступаючи до вивчення даної теми, здобувачам вищої освіти слід з'ясувати, що, згідно ст.1 Закону України “Про соціальний діалог” від 23.12.2010р., соціальний діалог – це процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових соціальних, економічних відносин.

Соціальний діалог здійснюється на принципах: законності та верховенства права; репрезентативності і правоспроможності сторін та їх працівників; незалежності та рівноправності сторін; конструктивності та взаємодії; добровільності та прийняття реальних зобов'язань; взаємної поваги та пошуку компромісних рішень; обов'язковості розгляду пропозицій сторін; пріоритету узгоджувальних процедур; відкритості та гласності; обов'язковості дотримання досягнутих домовленостей; відповідальності за виконання прийнятих зобов'язань.

У конвенціях і рекомендаціях Міжнародної організації праці (МОП) закріплено принцип багаторівневого співробітництва, виходячи з якого соціальний діалог здійснюється на національному, галузевому, територіальному та локальному (підприємство, установа, організація) рівнях на тристоронній або двосторонній основі.

Однією із форм соціального діалогу є колективні переговори з укладанням

колективних договорів і год.

Важливо пам'ятати, що суть колективно-договірного регулювання полягає в законодавчому встановленні рівноправної участі працівників і працедавців (їх представників) в розробці і обговоренні нормативно-правових актів, регулюючих соціально-трудові відносини в даному трудовому колективі. Причому участь в процесі колективно-договірного регулювання повноважних представників як від працівників, так і від роботодавців - одна з найважливіших умов законності актів про працю.

Після вивчення загальних положень про колективно-договірне регулювання умов роботи і виробничого побуту здобувачам необхідно докладно вивчити його форми - угоди і колективні договори. При цьому студентам важливо врахувати, що угоди і колективні договори, не дивлячись на загальні принципи їх укладання, є різними правовими документами, які юридично оформлюють завершення колективних переговорів. Їх відмінності в основному полягають: 1) у сторонах, що беруть участь в переговорах і укладенні угод і колективних договорів; 2) у сфері дії цих нормативно-правових актів; 3) у колі осіб, на які вони розповсюджуються; 4) у порядку їх укладання і змісту.

В теорії трудового права колективний договір - це правовий акт, регулюючий соціально-трудові відносини на підприємстві і що укладається працівниками і роботодавцем в особі їх представників; угода - правовий акт, що встановлює загальні принципи регулювання соціально-трудових відносин і пов'язаних з ними економічних відносин, що укладається між повноважними представниками працівників і роботодавців на державному (Генеральна угода), галузевому (галузева угода) і регіональному (регіональна угода) рівнях. Таким чином, колективний договір на відміну від угоди є правовим актом, регулюючим трудові відносини усередині підприємства.

Основна увага здобувачів повинна бути зосереджена на аналізі і засвоєнні

найбільш важливих питань чинного законодавства про колективні договори і угоди, зокрема, таких як: порядок укладання колективного договору, угоди, термін і сфера їх дії. Важливо пам'ятати, що сучасна концепція колективного договору виходить з необхідності широкого розвитку партнерської форми регулювання соціально-трудових відносин, встановленої на договірному рівні, тобто без участі законодавця. Проте таке регулювання допускається тільки в тому випадку, якщо воно не йде врозріз з інтересам держави і суспільства. Для більш глибокого засвоєння питань даної теми необхідне ознайомитись з якими-небудь галузевими угодами і колективними договорами підприємств.

Джерела, рекомендовані до вивчення теми:

Нормативна література:

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 20.08.2023).
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 20.08.2023).
3. Директива (Європейський Союз) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 червня 2019 р. про створення прозорих та передбачуваних умов праці в Європейському Союзі. // URL: https://www.ilo.org/budapest/whatwedo/projects/declaredworkukraine/WCMS_748901/lang--uk/index.htm
4. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення: 20.08.2023).
5. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією

- 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text(дата звернення: 28.08.2023).
6. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
 7. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. №322-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 8. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 9. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 - 10.Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. №1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 - 11.Про колективні договори та угоди: Закон України від 23.02.2023р. № 2937-IX //URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>(дата звернення 22.05.2023)
 - 12.Про зайнятість населення Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>(дата звернення 22.05.2023)
 - 13.Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. №108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 - 14.Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 р. №5026-VI. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).

15.Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).

16.Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 21.08.2023).

17.Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text>(дата звернення: 21.08.2023).

18.Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).

19.Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню): Закон України від 16.11.2022 р. № 2759-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>

20.Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

21.Про дерадянізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>

22.Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту трудових прав працівників: Закон України від 12 травня 2022 року №2253-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#Text>

23. Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України 14.01.1998 № 16/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>
24. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 42. Ст. 2080. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>
25. Положення про порядок укладання контрактів при прийнятті (найманні) на роботу працівників: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19 березня 1994 р. №170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1038-2000-%D0%BF#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
26. Порядок проведення конкурсу на зайняття посад державної служби: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2016 р. № 246 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. №648). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2016-%D0%BF#Text>(дата звернення: 25.08.2023).
27. Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій. Затверджене наказом Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів України від 28 червня 1993 р. № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-93#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
28. Про затвердження Форми трудового договору між працівником і фізичною особою та Порядку реєстрації трудового договору між працівником і фізичною особою: Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 8 червня 2001 р. №260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0554-01#Text>(дата звернення: 26.08.2023).

29. Типова форма контракту з працівником: Затверджена наказом Мінпраці України від 15 квітня 1994 р. № 23 (із змінами, внесеними наказом Мінпраці України від 12 квітня 1995 р. №20). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0084-94#Text>(дата звернення: 25.08.2023).
30. Трудовий договір та його види розяснення Міністерства юстиції України від 20.12.2011р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0075323-11#Text>(дата звернення: 26.08.2023).
31. Про проект Концепції соціального забезпечення населення України: затв. постановою Верховної Ради України від 21 грудня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3758-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
32. Про затвердження типових форм трудових договорів про надомну та дистанційну роботу: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 05.05.2021 № 913-21, зареєстр. Мін.юстиції України 06 липня 2021 р. за № 886/36508//<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0886-21#n16>
33. Про затвердження Примірної форми трудового договору з нефіксованим робочим часом: наказ Міністерства економіки України від 26 жовтня 2022 року № 4179.//URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME220244>

Основна література:

1. Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 280 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/aktualni->

[problemi-zabezpechennya-prav-lyudini-u-sferi-pratsi-i-sotsialnogo-zakhistu.pdf](#)

2. Потопахіна О.М. Забезпечення здорових та безпечних умов роботи у договорах про працю. Розділ 16. Колективна монографія. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга четверта / (За ред. проф. Кузнецова Е.А.). Херсон: Грінь Д.С. 2016. С. 610-655.
3. Соціально-трудові права і виклики цифровізації: монографія / кол. авт.; за ред. Я. В. Сімутіної, М. М. Шумила. Київ: Ніка-Центр, 2023. 348 с. URL: <https://knlu-kiev.academia.edu/LiudmilaMila>
4. Теоретичні засади трудового права України: підручник/ за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с. URL: http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf
5. Трудове право України: навч. Посіб./ Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>(дата звернення: 20.08.2023).
6. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).
7. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).

8. Чанишева Г. І. Трудовеправо України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 282 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>
9. Чанишева Г.І., Потопахіна О.М., Щукін О.С. Соціальний діалог: Навчально-методичний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Г.І. Чанишевої. Одеса: Фенікс, 2023. 118 с. <https://hdl.handle.net/11300/24083>

Додаткова література:

1. Потопахіна О.М. Швидченко І.Г. Колективні угоди і колективні договори як види договорів про працю. KELM (Knowledge, Education, Law, Management) 2023. № 3(55). (зарубіжне фахове видання (Index Copernicus, Central and Eastern European Online Library, Academic Resource Index, World Cat)) ISSN 2353-8406
2. Krasnov, Y., Truba, V., Hudz, A., Potopakhina, O., & Skorobagatko, A. (2023). Non-state social security: International legal comparative experience: Seguridad social no estatal: Experiencia jurídica internacional comparada. Cuestiones Políticas, Vol. 41 Núm. 78 (2023); Julio-Septiembre 2023, 504-522. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4178.35> (ESCI Web of Science)
3. Потопахіна О.М. Зміст та структура колективного договору. // Одинадцяті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського (до 25-річчя заснування економіко-правового факультету) : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 26 травня 2023 р.) [Електронне видання] / відповід. ред. В. І. Труба, упор. А. Л. Святошнюк ; Одес. нац. ун-т ім. І.

- І. Мечникова, економ.-прав. ф-т. Одеса: Фенікс, 2023. С.124-127.
http://liber.onu.edu.ua/pdf/11jurid_disp.pdf ISBN 978-966-928-939-1
4. Приміч Д.В. Критерії репрезентативності для сторін колективних переговорів з укладення колективних договорів, угод /Д.В. Приміч //Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція: збірник наукових праць. 2014. Вип. 8. С.202-205.
 5. Сорочишин М. В. Правові аспекти соціального діалогу у сфері праці: монографія /М. В. Сорочишин. Одеса : Юридична література, 2014. 208 с. 128.
 6. Серняк І. І. Становлення та розвиток колективно-договірного регулювання в системі соціального партнерства України. *Науково-інформаційний вісник. Економіка*. 2013. № 7. С. 261–370. URL: <https://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/7-56-13.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
 7. Чанишева Г. І. Правові засади створення і діяльності організацій роботодавців, їх об'єднань /Г. І. Чанишева //Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. Спеціальний випуск. Одеса : Фенікс, 2012.С. 61-69.
 8. Чанишева Г.І. Організації роботодавців, їх об'єднання як суб'єкти колективних трудових правовідносин /Г.І. Чанишева //Правове регулювання відносин у сфері праці і соціального забезпечення: проблеми і перспективи розвитку: тези доповідей і наук. повідомлень учасників VI Міжнар. наук.-практ. 190 конф. (м. Харків, 3-4 жовт. 2014 р.) /за ред. В.В. Жернакова. Х.: Право, 2014. С.43-44.
 9. Чанишева Г. І. Поняття та суб'єкти колективних трудових правовідносин. *Право та інновації*. 2016. № 1 (13). С. 17–22. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/Chanysheva13.pdf>

10. Чанишева Г. Поняття, предмет і джерела колективного трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 95–99.
URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/2/19.pdf>
11. Щодо колективних договорів: Рекомендація МОП №91. 1951 р. // Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці 1919-1964, Том I Міжнародне бюро праці, Женева. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_231#Text

Практичне заняття 7

Тема 7. Правове регулювання відносин у сфері зайнятості та працевлаштування

1. Законодавство про зайнятість населення.
2. Поняття зайнятості. Форми зайнятості. Основні принципи державної політики у сфері зайнятості і працевлаштування.
3. Правовий статус безробітного. Поняття безробітного і підходящої роботи. Право громадян на забезпечення зайнятості і працевлаштування.
4. Правове регулювання вивільнення та працевлаштування працівників. Порядок вивільнення працівників.
5. Поняття та види працевлаштування. Правова організація працевлаштування. Порядок працевлаштування громадян.
6. Органи з працевлаштування громадян. Державна служба зайнятості, її права й обов'язки.
7. Державні гарантії зайнятості населення (загальні та додаткові). Стадії працевлаштування.
8. Особливості працевлаштування окремих категорій громадян (жінок, молоді, інвалідів та ін.).

Теми доповідей:

1. Особливі гарантії працівникам, які втратили роботу у зв'язку із змінами в

організації виробництва і праці.

2. Конвенція МОП №2 про безробіття, 1919.
3. Міжнародні стандарти права людини на зайнятість.
4. Право на зайнятість за законодавством України.
5. Міжнародно-правові акти про зайнятість та захист від безробіття.
6. Право особи на захист від проявів дискримінації у сфері зайнятості населення.
4. Державна політика у сфері зайнятості населення.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми:

По даній темі здобувачам вищої освіти слід ретельно вивчити новий Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р. (далі – Закон 1) і уміти дати йому загальну характеристику. При цьому необхідно звернути увагу на те, яким чином в законодавстві дається визначення понять зайнятості, підходящої роботи, а також кого слід вважати зайнятим, а кого - безробітним.

Розділ II Закону 1 (ст.ст.15-20) визначає принципи державної політики зайнятості населення і підкреслює, що держава проводить політику сприяння реалізації права громадян на повну, продуктивну і вільно вибрану зайнятість.

Оскільки забезпечення зайнятості є цілим комплексом соціально-економічних і юридичних гарантій права на працю необхідно особливу увагу звернути на статті Конституції України, в яких закріплені основоположні принципи діяльності держави у сфері праці і зайнятості.

Закон 1 закріплює загальні для всіх гарантії реалізації права на працю та додаткові гарантії для слабо захищених громадян та особливі гарантії для окремих категорій безробітних, які втратили роботу у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці.

Потім слід перейти до засвоєння права громадян на забезпечення занятості і працевлаштування; знати, з яких можливостей складається зміст цього

права. Важливо з'ясувати, що зайнятість є діяльність громадян, яка не суперечить законодавству України, пов'язана із задоволенням особистих і суспільних потреб і приносить, як правило, заробіток (дохід). При цьому студент повинен засвоїти, які види зайнятості передбачені законом.

Особливе значення має система органів, покликаних вирішувати задачі забезпечення якнайповнішої зайнятості. У цю систему входять не тільки органи Державної служби зайнятості, але і недержавні організації, що надають послуги населенню у сфері зайнятості, а також інші органи, сприяючі працевлаштуванню громадян. Закон 1 детально регламентує права і обов'язки державної служби зайнятості і її органів на місцях, які необхідно проаналізувати.

В даний час проблема державного значення - це проблема безробіття. Як показує практика, студенти слабо засвоюють питання про соціальні гарантії, інші заходи матеріальної допомоги і підтримки безробітним, а також членам їх сімей. Тому студентам необхідно запам'ятати, які громадяни визнаються безробітними і що включає правовий статус безробітного, а також яка робота визнається підходящою для окремих категорій громадян. Важливо також знати види забезпечення та соціальних послуг, які надаються громадянам, визнаним безробітними, що передбачені Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 р.

Джерела, рекомендовані до вивчення теми:

Нормативна література:

1. Конвенція МОП № 105 про скасування примусової праці (1957 р.).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2021-14#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
2. Конвенція МОП № 29 про примусову чи обов'язкову працю (1930 р.).
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text (дата звернення: 20.08.2023)

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text(дата звернення: 20.08.2023).
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text(дата звернення: 20.08.2023).
5. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці (ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії в Женеві, 18 червня 1998 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text(дата звернення: 20.08.2023).
6. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text(дата звернення: 20.08.2023).
7. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text(дата звернення: 28.08.2023).
8. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
9. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. №322-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
- 10.Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>(дата звернення: 21.08.2023).

11. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
12. Про зайнятість населення Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>(дата звернення 22.05.2023)
13. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. №108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
14. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
15. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12 січня 2012 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
16. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
17. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
18. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
19. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон

- України від 21 квітня 2022 року №2220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text>
20. Про децентралізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>
21. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту трудових прав працівників: Закон України від 12 травня 2022 року №2253-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#Text>
22. Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України 14.01.1998 № 16/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>
23. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 42. Ст. 2080. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

Основна література:

1. Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 280 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/aktualni-problemi-zabezpechennya-prav-lyudini-u-sferi-pratsi-i-sotsialnogo-zakhistu.pdf>
2. Соціально-трудові права і виклики цифровізації: монографія / кол. авт.; за ред. Я. В. Сімутіної, М. М. Шумила. Київ: Ніка-Центр, 2023. 348 с. URL: <https://knlu-kiev.academia.edu/LiudmilaMila>
3. Теоретичні засади трудового права України: підручник/ за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с.

URL:

http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf

4. Трудове право України: навч. Посіб./ Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510> (дата звернення: 20.08.2023).
5. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
6. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
7. Чанишева Г. І. Трудове право України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 282 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

Додаткова література:

1. Гетьманцева Н., Митрицька Г. Природа та сутність індивідуально-договірного регулювання суспільних відносин у сфері найманої праці.

- Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 111–117. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/18.pdf>
2. Коваль Л. А. Особливості розвитку соціально-трудових відносин в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2015. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3805>
 3. Наньєва М.І. Укладення трудового договору за законодавством України та окремих зарубіжних країн. Монографія. Одеса, Фенікс. 2018.-202с.
 4. Пилипенко П. Про право зайнятості або нові контури трудового права // *Право України*. 2014. № 6
 5. Погорєлова О. Нестандартні форми зайнятості: як уникнути негативних наслідків для найманих працівників // *Право України*. 2015. № 3
 6. Potopakhina O.M. Legal regulation of the conclusion of employment contract according to the current legislation of Ukraine. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2022. № 8(52). URL: <https://kelmczasopisma.com/ua/jornal/79> (зарубіжне фахове видання (Index Copernicus, Central and Eastern European Online Library, Academic Resource Index, WorldCat)) ISSN2353-8406
 7. Прилипко С., Ярошенко О. Право на працю в системі прав людини // *Право України*. 2014. № 6;
 8. Чанишева Г.І. Реалізація прав людини у сфері праці та соціального забезпечення: проблеми теорії та практики. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2010. Т. 9. С.140-150. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. Трудовий договір (тема 8)

Практичне заняття 8.

Тема 8. Трудовий договір.

1. Поняття та значення трудового договору. Сторони трудового договору.

2. Зміст трудового договору. Умови трудового договору та їх правове значення. Умови, які передбачені у законодавстві. Умови, що встановлюються за угодою сторін при укладенні трудового договору. Необхідні та додаткові (факультативні) умови.
3. Поняття трудової функції і місця роботи. Відмінність трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів, що пов'язані з працею.
4. Порядок укладення трудового договору.. Форма трудового договору. Документи, що подаються при укладенні трудового договору. Реєстрація трудового договору між працівником і фізичною особою. Випробування при прийнятті на роботу. Обмеження щодо спільної роботи родичів на підприємстві, в установі, організації. Оформлення прийняття на роботу. Трудова книжка.
5. Види трудових договорів: за строком дії, змістом, порядком укладення. Особливості окремих видів трудових договорів. Строкові трудові договори. Види строкових трудових договорів.
6. Контракт як різновид трудового договору. Зміст контракту.
7. Трудові договори при суміщенні професій і посад. Трудовий договір про роботу за сумісництвом. Трудові договори, що укладаються при організованому наборі працівників. Трудові договори з іноземцями. Трудові договори, що укладаються з працівниками за конкурсом. Трудовий договір з надомниками. Інші види трудових договорів.
8. Поняття переведення на іншу роботу. Відмінність переведення від переміщення. Види переведень на іншу роботу. Тимчасове переведення працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором. Випадки тимчасового переведення на іншу роботу. Тимчасові переведення на іншу роботу в разі простою. Інші види переведень.
9. Зміна істотних умов праці. Підстави і порядок зміни істотних умов праці.
10. Атестація працівників. Поняття, значення та порядок проведення атестації. Правові наслідки атестації.

11. Підстави припинення трудового договору. Класифікація підстав припинення трудового договору. Додаткові підстави припинення трудового договору. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця з певними категоріями працівників за певних умов. Розірвання трудового договору на вимогу виборного профспілкового органу.

12. Правове регулювання відсторонення працівників від роботи. Поняття і випадки відстрочення працівників від роботи. Відмінність відстрочення від звільнення працівника.

13. Порядок звільнення з роботи. Переважне право на залишення на роботі при вивільненні працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці. Попередня згода профспілкового органу первинної профспілкової організації, членом якої є працівник, на розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Випадки розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця без згоди профспілкового органу. Оформлення звільнення. Порядок проведення розрахунку при звільненні з роботи працівника. Трудова книжка. Вихідна допомога. Правові наслідки незаконного звільнення та неправильного оформлення звільнення.

Теми доповідей:

1. Сфера дії норм трудового права.
2. Відмінність трудового права від суміжних галузей права (цивільного, кооперативного, адміністративного, права соціального забезпечення)
3. Захистна та соціальна функція трудового права: зарубіжний досвід і національна практика.
4. Поняття примусової праці за законодавством України і міжнародними нормами?
5. Поняття атестації працівників та її значення.
6. Порядок і особливості проведення атестації державних службовців.

7. Правове регулювання контрактної форми трудового договору: проблеми і шляхи їх вирішення.
8. Додаткові підстави припинення трудового договору, передбачені чинним законодавством.
9. Розмежування підстав припинення трудового договору за угодою сторін від звільнення з ініціативи працівника.
10. Поняття “систематичне порушення трудових обов’язків”: розбіжності в теорії та практиці.
11. Значення рішень Конституційного Суду України, керівних роз’яснень постанов Пленуму Верховного Суду України та Правових позицій Верховного Суду України в регулюванні питань щодо укладання, зміни та припинення трудового договору.

Практичні завдання:

1. Приклади тестових завдань:

№1. *Чи мають право громадяни офіційно займатися трудовою діяльністю за кордоном?*

- 1) не мають;
- 2) мають, якщо така діяльність не заборонена державою перебування;
- 3) мають, якщо така діяльність не заборонена законодавством України;
- 4) мають, якщо така діяльність не заборонена законодавством України та держави перебування.

№2. *Види трудового договору за чинним трудовим законодавством України:*

- 1) на невизначений термін;
- 2) строковий;
- 3) колективний;
- 4) контракт;
- 5) дистанційну роботу;
- 6) про надання послуг;

7) інша відповідь.

№3. Трудовий договір укладається між:

- 1) трудовим колективом працівників та роботодавцем;
- 2) працівником та роботодавцем;
- 3) працівником та власником роботодавцем;
- 4) працівником та профспілкою підприємства;
- 5) працівником та державною службою зайнятості.

2. Задачі:

Задача № 1.

Інженер Василенко протягом тривалого часу намагався влаштуватися на роботу до проектного інституту. Нарешті це йому вдалося. Після бесіди директор інституту наклав на заяві Василенко резолюцію про зарахування на роботу та побажав успіху.

Наступного дня Василенко прийшов на роботу, але через дві години він відчув себе погано і через деякий час швидка допомога відвезла його до лікарні, де йому було зроблено операцію. Коли майже через місяць він знову прийшов на робоче місце, начальник відділу, здивувавшись його появі, повідомив, що на його місце прийнято іншу людину – адже наказ про прийняття на роботу не був виданий.

Визначте, чи був укладений трудовий договір з інженером Василенко?

Чи було порушення трудового законодавства?

Задача № 2.

За направленням державної служби зайнятості 28 березня п.р. (у п'ятницю) о 9 годині ранку Петрищева прийшла у відділ кадрів ВАТ «Краяни» щодо працевлаштування на посаду бухгалтера.

Начальник відділу кадрів підтвердив, що їм потрібен бухгалтер і направив Петрищеву на співбесіду з головним бухгалтером. Заступник головного бухгалтера (главбух був відсутній), з'ясувавши з Петрищевою питання щодо її попередньої роботи бухгалтером, розповівши по умови праці, прийняв від

останньої заяву про прийняття на роботу, трудову книжку і допустив Петрищеву до роботи.

У понеділок, 31 березня, коли Петрищева прийшла на роботу, заступник головного бухгалтера повернув їй трудову книжку і сказав, що головний бухгалтер вже запросила на цю посаду іншого спеціаліста.

Обурена Петрищева звернувся до адвоката запитанням: «Чи був укладений з нею трудовий договір?».

Роз'ясніть Петрищевій, який порядок укладання трудового договору.

Чи було порушення чинного законодавства з боку адміністрації ВАТ «Краяни»?

Задача № 3.

1 листопада 1999 року Яшина була прийнята на завод «ЗОР» на посаду інженера-механіка.

1 листопада 2002 року її звільнили за п.6 ст.40 КЗпП України, у зв'язку з тим, що, відповідно до ст.118 КЗпП та ч.5 ст.41 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», на цю посаду повернулась Гурська, яка раніше її займала цю посаду, але три роки тому назад була звільнена за п.5 ст.36 КЗпП - була обрана головою профспілкового комітету зі звільненням від роботи і її повноваження закінчились.

15 грудня Яшина звернулась до суду з позовом про поновлення на роботі та виплати заробітної плати за час вимушеного прогулу. Вона вважає, що звільнили її за п.6 ст.40 КЗпП безпідставно, без надання іншої роботи, без попередньої згоди профспілкового комітету.

Які умови і порядок звільнення за п.6 ст.40 КЗпП?

Чи підлягають задоволенню вимоги Яшиної?

Задача № 4.

10 лютого головний механік Петрусенко після роботи був затриманий на підприємстві у нетверезому стані, у зв'язку з чим директор АТП звернувся до

профспілкового комітету з проханням дати згоду на звільнення Петрусенка за п.7 ст.40 КЗпП.

Враховуючи той факт, що Петрусенко раніше (1 листопада, 12 грудня минулого року) також з'являвся на роботі у стані алкогольного сп'яніння і обіцяв більш цього не робити, профком 10 березня дав на це згоду і 20 березня Петрусенка звільнили за п.7 ст.40 КЗпП.

Він звернувся до суду з позовом про поновлення на роботі. Свої вимоги Петрусенко обґрунтував тим, що, по-перше, алкогольні напої він вживав по закінченню робочого дня, а по-друге, профком не запросив його на своє засідання, коли давав свою згоду на звільнення.

Які умови і порядок розірвання трудового договору за п.7 ст.40 КЗпП?

Чи порушили законодавство адміністрація і профспілковий комітет АТП?

Задача № 5.

Грищенко пред'явив позов до Томашпільського комбінату місцевої промисловості про поновленні на роботі і стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу.

Позивач зазначив, що працював у відповідача робітником ковбасного цеху з 2001 року. Наказом від 3 червня 2002 року він був притягнений до дисциплінарної відповідальності шляхом звільнення з роботи за п.8 ст.40 КЗпП.

Позивач вважає, що при звільненні адміністрація порушила вимоги законодавства, а саме:

по-перше, його двічі притягли до юридичної відповідальності за одне правопорушення: 1) 12 травня його притягнули до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу + 2) 3 червня його притягли до дисциплінарної відповідальності шляхом звільнення, що забороняє ст.61 Конституції України;

по-друге, був пропущений місячний строк застосування дисциплінарного стягнення, передбачений ст.148 КЗпП. Дрібну крадіжку він зробив 20 квітня, а звільнили його 3 червня – майже через півтора місяця з дня крадіжки;

по-третє, адміністрація звільнила його без згоди профспілкового комітету.

Які умови і порядок розірвання трудового договору за п.8 ст.40 КЗпП?

Чи підлягають задоволенню вимоги Грищенка?

Методичні рекомендації до вивчення питань теми:

Трудовий договір в системі трудового права займає центральне місце і розглядається в трьох аспектах: - по-перше, як форма реалізації права громадян на працю, опосередкована угодою між працівником і роботодавцем;- по-друге, як підстава виникнення і існування трудового правовідношення;- і в третіх, як один з центральних інститутів трудового права, об'єднуючий норми, регулюючі прийом громадян на роботу, їх переведення(переміщення) і звільнення (Глава III КЗпП України).

Здобувачам вищої освіти необхідно розглянути кожний з вказаних аспектів окремо. В даний час визначення трудового договору дається в ч. 1 ст.21 КЗпП.

Здобувачам важливо засвоїти, яке значення надається трудовому договору на сучасному етапі розвитку. Сторонами трудового договору є найманий працівник і роботодавець.

У КЗпП немає поняття «найманий працівник», воно встановлене у Законі України "Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)". Найманий працівник - фізична особа, яка працює за трудовим договором на підприємстві, в установі й організації, в їх об'єднаннях або у фізичних осіб, які використовують найману працю (ч. 2 ст. 1). Згідно зі ст. 1 Закону України «Про організацію роботодавців, їх права, гарантії їх діяльності» від 24.05.2000р., роботодавець - юридична особа (підприємство, установа, організація) або фізична особа - підприємець, яка в межах трудових

відносин використовує працю фізичних осіб.

Одне з важливих питань, на який слід звернути увагу, - зміст трудового договору. Під змістом будь-якого договору розуміється сукупність його умов, що визначають права і обов'язки сторін. Розрізняють два види умов трудового договору:

Необхідні (істотні, обов'язкові) умови - це такі умови, без яких трудовий договір не може вважатися укладеним (місце роботи, трудова функція, умови оплати праці, день початку роботи).

Додаткові (факультативні) умови - це будь-які умови, встановлені угодою сторін випробувальний строк, суміщення професій (посад) тощо). Після укладання трудового договору усі його умови є обов'язковими для сторін. Проте вони не повинні погіршувати положення працівника в порівнянні з чинним трудовим законодавством.

Однією з головних умов трудового договору є визначення трудової функції працівника, яка визначається шляхом установлення в трудовому договорі професії, спеціальності, кваліфікації для робітника і посади для службовця.

Трудова функція визначається згідно з низкою нормативно-правових актів, а також угодою сторін трудового договору.

У централізованому порядку встановлені:

а) професійні назви робіт згідно з Класифікатором професій (посада, яку обіймає працівник, або робота, яку він виконує, вноситься до трудової книжки працівника). Національний класифікатор України «Класифікатор професій» ДК 003:2005 затверджений наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 26 грудня 2005 р. № 375 з наданням йому чинності з 01.04.06 р. (ДК 003:2005 прийнятий на заміну попереднього Класифікатора професій ДК 003-95). Класифікатор професій призначений для застосування центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, Федерацією роботодавців

України, всіма суб'єктами господарювання під час запису про роботу у трудові книжки працівників;

б) кваліфікаційні характеристики за посадами згідно з Довідником кваліфікаційних характеристик (на підставі цих вимог, властивих тій або іншій посаді, формулюються посадові інструкції працівників). Таким чином забезпечується єдність у визначенні кваліфікаційних вимог щодо певних посад на різних підприємствах, в установах, організаціях. Вимоги, встановлені у Довіднику, обов'язкові для всіх роботодавців. Наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.04 р. № 336 затверджено Випуск 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності» (розділ 1. «Професії керівників, професіоналів, фахівців, та технічних службовців», розділ 2. «Професії робітників») Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників.

У «Загальних положеннях» зазначено, що Довідник — систематизований за видами економічної діяльності збірник описів професій, визначає перелік основних робіт, властивих тій або іншій посаді, та забезпечує єдність у визначенні кваліфікаційних вимог щодо певних посад. Довідник є нормативним документом, обов'язковим з питань управління персоналом на підприємствах, в установах і організаціях усіх форм власності та видів економічної діяльності. Кваліфікаційна характеристика професії працівника має такі розділи: «Завдання та обов'язки», «Повинен знати», «Кваліфікаційні вимоги». За необхідності може бути додатковий розділ «Спеціалізація».

Особливу увагу слід звернути на таку додаткову умову трудового договору як випробування при прийомі на роботу. Статті 26 – 28 КЗпП встановлюють порядок проведення випробування і підбиття його підсумків при прийомі працівника на роботу. Необхідно запам'ятати, в яких випадках і для яких категорій працівників випробування при прийомі на роботу не встановлюється, а також які наслідки при незадовільному результаті випробування.

Одним з центральних питань, на який необхідно звернути особливу увагу, є питання про порядок укладення трудового договору. Чинне законодавство про працю встановлює загальні вимоги, що пред'являються до порядку укладення трудових договорів. До їх числа відносяться: досягнення певного віку (ст.188 КЗпП); пред'явлення належним чином оформлених документів (ст.24 КЗпП).

Вимагає серйозного вивчення питання про юридичні гарантії при прийомі на роботу. Ці гарантії передбачені ст.22 КЗпП, згідно якої забороняється необгрунтована відмова в укладанні трудового договору.

Важливо засвоїти порядок оформлення працівників на роботу; студент повинен також добре знати, що є трудова книжка, який порядок її ведення і які відомості в неї заносяться.

Розглядаючи питання про види трудових договорів, важливо засвоїти, що всі трудові договори можливо класифікувати на окремі види за певними ознаками.

Наприклад, за формою укладання трудовий договір може бути укладений у 1) письмовій або 2) усній формі (ст.24 КЗпП); за терміном дії трудові договори можуть бути: 1) безстроковими, що укладаються на невизначений строк; 2) строковими, що укладаються на визначений строк, встановлений за погодженням сторін; 3) такими, що укладаються на час виконання певної роботи (ст.23 КЗпП) тощо.

Здобувач повинен добре знати особливості окремих видів договорів, які можуть бути зафіксовані як відповідними статтями КЗпП, так і іншими нормативно-правовими актами.

Потрібно підкреслити, що з погляду права немає різниці в тому, чи працює працівник за трудовим договором на державному підприємстві, установі або в організації з колективною формою власності, чи у приватного власника, в селянському (фермерському) господарстві. Всі наймані працівники мають однаковий правовий статус і будь-який власник

зобов'язаний дотримуватися всіх правил і гарантій відносно таких працівників, передбачених трудовим законодавством і колективними договорами й угодами.

Здобувачам потрібно звернути увагу на контракт, який є особливим видом і особливою формою трудового договору. У підручнику детально висвітлені питання правового регулювання контракту, слід лише зазначити, що сфера його застосування обмежена, — вона визначена законами України.

Законодавство про працю допускає зміну умов трудового договору, про які домовились працівник і роботодавець, а також зміну умов праці, що склалися під час роботи. Це може бути в наслідок переведення, переміщення чи зміни істотних умов праці. Кожний із цих випадків має своє правове регулювання.

Аналізуючи норми законодавства, що регулюють ці питання, студент повинен чітко визначати, зміна яких умов трудового договору вважається переведенням і тоді діють правила переведення, яке, за загальними правилами допускається тільки за згодою сторін; які умови трудового договору змінюються при переміщенні, на що згода працівника не потребує; які умови трудового договору і умови праці роботодавець вважає істотними і який порядок їх зміни.

При цьому здобувач повинен знати, що розуміється під іншою роботою, іншим підприємством чи іншою місцевістю.

Суттєву допомогу в вивченні цих питань надає постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду трудових спорів» від 06.11.92р. №9(із змінами та доповненнями на 25.05.98р.).

Найбільше число трудових спорів стосується припинення трудового договору. Слід розрізняти зміст термінопонять у цій сфері. Термін припинення трудового договору є найширшим за обсягом і охоплює всі випадки закінчення дії трудового договору, в тому числі за угодою сторін, унаслідок вибуття зі складу підприємства у зв'язку зі смертю та ін.

Розірвання трудового договору стосується лише випадків припинення трудового договору з ініціативи будь-якої з його сторін. Звільнення - термін, якому відповідає процедура технічного оформлення вже припинених трудових відносин. Проте термін "звільнення" застосовується також до всіх випадків припинення трудового договору.

Припинення трудового договору є правомірним лише за наявності таких умов:

- 1) за передбаченими у законі підставами припинення трудового договору;
- 2) з дотриманням певного порядку звільнення за конкретною підставою;
- 3) є юридичний факт щодо припинення трудових правовідносин (розпорядження власника, заява працівника, відповідний акт третьої сторони - суду, військкомату).

Підставами припинення трудового договору є обставини, які визначаються законом як юридичні факти для припинення трудового договору. Трудове законодавство України передбачає загальні підстави припинення трудового договору, перелік яких установлений у ст. 36 КЗпП. Слід зауважити, що ця стаття містить низку самостійних підстав припинення трудового договору, тобто таких, які ніде більше в законодавстві не встановлені, наприклад «угода сторін», «закінчення строку трудового договору». Але ця стаття також називає й підстави, передбачені в інших статтях КЗпП (наприклад, ст. 38, 40, 41 КЗпП), на котрі й слід робити посилання у наказі про звільнення й у трудовій книжці працівника. Для деяких категорій працівників у спеціальних законах встановлено ряд додаткових підстав для звільнення.

Від припинення трудового договору потрібно відрізнити відсторонення від роботи, під яким розуміється тимчасове усунення (увільнення) працівника від виконуваної роботи, посади у випадках, передбачених законодавством, зі збереженням місця роботи і, як правило, без збереження заробітку.

Правом відсторонення працівника від роботи наділені як зовнішні органи, посадові особи, так і власник підприємства або уповноважений ним орган. Зокрема, власник зобов'язаний відсторонити працівника від роботи у разі появи на роботі в нетверезому стані, в стані наркотичного або токсичного сп'яніння; відмови або ухилення від обов'язкових медичних оглядів, навчання, інструктажу і перевірки знань з охорони праці й протипожежної безпеки і в інших випадках, передбачених законодавством. Правом відсторонення також наділені відповідні посадові особи державних органів, державних інспекцій, слідчий, органи дізнання, державного санітарного нагляду, Державтоінспекції та ін. Відсторонення не є підставою для припинення трудового договору. Після усунення причин, що призвели до відсторонення, працівник допускається до роботи.

Припинення трудового договору оформляється наказом (розпорядженням) власника. У наказі й трудовій книжці причина звільнення записується відповідно до закону. У день звільнення власник або уповноважений ним орган зобов'язаний видати працівнику належно оформлену трудову книжку і про-вести з ним розрахунок. Цей обов'язок власника передбачений ст. 48 КЗпП.

Вивчення цієї теми передбачає ознайомлення зі ст. 36-49-2 КЗпП України, Інструкцією про ведення трудових книжок, а також з відповідними розділами цього навчального посібника і підручника. Доцільно також ознайомитися зі спеціальним законодавством і постановою Пленуму Верховного Суду України, наведеними у списку рекомендованих джерел.

Джерела, рекомендовані до вивчення теми

Нормативна література:

1. Конвенція МОП № 105 про скасування примусової праці (1957 р.).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2021-14#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
2. Конвенція МОП № 29 про примусову чи обов'язкову працю (1930 р.).

- URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text (дата звернення: 20.08.2023)
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 20.08.2023).
 4. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 20.08.2023).
 5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 20.08.2023).
 6. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці (ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії в Женеві, 18 червня 1998 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text (дата звернення: 20.08.2023).
 7. Директива 2000/43/ЄС Ради ЄС, що імплементує принцип рівного поводження з людьми, незалежно від їх расового або етнічного походження від 29.06.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a65 (дата звернення: 28.08.2023).
 8. Директива (Європейський Союз) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 червня 2019 р. про створення прозорих та передбачуваних умов праці в Європейському Союзі. // URL: https://www.ilo.org/budapest/whatwedo/projects/declaredworkukraine/WCMS_748901/lang--uk/index.htm
 9. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення: 20.08.2023).

20.08.2023).

10. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 28.08.2023).
11. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів (1977 р.): Закон України від 16 березня 2007 р. № 755-У URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-16>
12. Міжнародна конвенція ООН про захист прав усіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей, 1990 р. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_203
13. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
14. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. №322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
15. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 грудня 1991 р. № 1975-XII. URL: Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 грудня 1991 р. № 1975-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12#Text> дата звернення: 28.08.2023).
16. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII (в редакції Закону №3597-IV від 04.04.2006). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
17. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 21.08.2023).

18. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
19. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
20. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. №1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
21. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
22. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. №108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
23. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 р. №5026-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
24. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
25. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 21.08.2023).

- 26.Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12 січня 2012 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
- 27.Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
- 28.Про ратифікацію Європейської соціальної хартії переглянутої: Закон України № 137 -
- 29.Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин : Закон України від 01.07.2022 р. № 2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text>
- 30.Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність : Закон України від 19.07.2022 р. № 2434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#Text>
- 31.Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню): Закон України від 16.11.2022 р. № 2759-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>
- 32.Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
- 33.Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон

- України від 21 квітня 2022 року №2220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text>
34. Про децентралізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>
35. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту трудових прав працівників: Закон України від 12 травня 2022 року №2253-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#Text>
36. Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України 14.01.1998 № 16/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>
37. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 42. Ст. 2080. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>
38. Положення про порядок укладання контрактів при прийнятті (найманні) на роботу працівників: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19 березня 1994 р. №170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1038-2000-%D0%BF#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
39. Порядок проведення конкурсу на зайняття посад державної служби: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2016 р. № 246 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. №648). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2016-%D0%BF#Text>(дата звернення: 25.08.2023).
40. Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій. Затверджене наказом Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів України від 28 червня 1993 р. № 43.

URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-93#Text>(дата звернення: 28.08.2023).

41.Про затвердження Форми трудового договору між працівником і фізичною особою та Порядку реєстрації трудового договору між працівником і фізичною особою: Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 8 червня 2001 р. №260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0554-01#Text>(дата звернення: 26.08.2023).

42.Типова форма контракту з працівником: Затверджена наказом Мінпраці України від 15 квітня 1994 р. № 23 (із змінами, внесеними наказом Мінпраці України від 12 квітня 1995 р. №20). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0084-94#Text>(дата звернення: 25.08.2023).

43.Трудовий договір та його види розяснення Міністерства юстиції України від 20.12.2011р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0075323-11#Text>(дата звернення: 26.08.2023).

44.Про затвердження типових форм трудових договорів про надомну та дистанційну роботу:Наказ Міністерства розвитку економіки,торгівлі та сільського господарства України від 05.05.2021 № 913-21, зареєстр. Мін.юстиції України 06 липня 2021 р.за № 886/36508//<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0886-21#n16>

45.Про затвердження Примірної форми трудового договору з нефіксованим робочим часом: наказ Міністерства економіки України від 26 жовтня 2022 року № 4179.//URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME220244>

Основна література:

1. Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 280 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/aktualni-problemi-zabezpechennya-prav-lyudini-u-sferi-pratsi-i-sotsialnogo-zakhistu.pdf>
2. Потопахіна О.М. Забезпечення здорових та безпечних умов роботи у договорах про працю. Розділ 16. Колективна монографія. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга четверта / (За ред. проф. Кузнецова Е.А.). Херсон: Грінь Д.С. 2016. С. 610-655.
3. Рим О.М. Трудове право Європейського Союзу: монографія. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_pravo/Trudovoye-pravo-ES.pdf
4. Соціально-трудові права і виклики цифровізації: монографія / кол. авт.; за ред. Я. В. Сімутіної, М. М. Шумила. Київ: Ніка-Центр, 2023. 348 с. URL: <https://knlu-kiev.academia.edu/LiudmilaMila>
5. Теоретичні засади трудового права України: підручник/ за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с. URL: http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf
6. Трудове право України: навч. Посіб./ Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510> (дата звернення: 20.08.2023).
7. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с. URL:

<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).

8. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).
9. Чанишева Г. І. Трудовеправо України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронневидання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська юридична академія».Одеса : Фенікс, 2022.282 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

Додаткова література:

1. Байло О.В. Окремі питання подолання проявів дискримінації у сфері прац в умовах розповсюдження COVID-19. Тенденції розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення: тези доповідей учасників міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 23 квітня 2021 р.). Київ: «Освіта Україна», 2021. С. 6-8.
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/31916>
2. Байло О.В. Визнання трудового договору недійсним як спосіб захисту трудових прав осіб. Юридичний бюлетень: Одеса, 2023. № 29. С.39-44 URL: <http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2023/29/4.pdf>
3. Байло О.В. Окремі питання правового регулювання сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове страхування. П'яті Таврійські юридичні наукові читання: Матеріали міжнародної науково-практичної

- конференції 15-16 травня 2020 р. Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2020. С. 92-96. URL: https://repository.ndippp.gov.ua/bitstream/handle/765432198/528/%D0%9F%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2_%D0%A2%D0%9D%D0%A32020.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. Вовженчук С. Поновлення на роботі в разі незаконного звільнення або переведення як захист захисту трудових прав (частина 1). *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 61–65. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/11/11.pdf>
 5. Гетьманцева Н., Митрицька Г. Природа та сутність індивідуально-договірного регулювання суспільних відносин у сфері найманої праці. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 111–117. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/18.pdf>
 6. Гетьманцева Н., Процків Н. Правова природа трудового та цивільного договорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 100–106. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/498/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE%2C%20%D0%B3%D0%BE%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
 7. Дудін В. М. Чи усуне невиправдану диференціацію скасування контракту у новому трудовому кодексі? *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Випуск 6. Том 3. С. 53–61. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2017/6/tom_3/12.pdf
 8. Дума О. О. Звільнення працівника у зв'язку з поновленням на роботі особи, яка раніше виконувала цю роботу. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія : Право. 2014.

Випуск 24. Том 2. С. 156–159. URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7191/1/%D0%97%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D1%83%20%D0%B7%D0%B2%D1%8F%D0%B7%D0%BA%D1%83%20%D0%B7%20%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BC%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D1%96%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8.pdf>

9. Іншин М.І. Поняття змін трудового договору. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Випуск 6. Том 3. С. 66–70. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2017/6/tom_3/14.pdf
10. Клименко А. Л. Контракт як форма договору в сучасних умовах. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків, 2019. С. 102–105. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/06_12_2019/pdf/31.pdf
11. Костюк В. Л. Процедура укладення трудового договору в умовах сьогодення: науково-теоретичний аспект. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2015. Т. 168. С. 134–139. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/149248666.pdf>
12. Козин С. Мю До питання про звільнення за одноразове грубе порушення трудових обов'язків // *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Випуск 64. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. С. 264 – 270.
13. Лакіза О. О. Атестація як засіб спонукання працівника до підвищення кваліфікації // *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Випуск 64. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. С. 270 – 276.

14. Малиновська К. А. Особливості контракту з керівником юридичної особи. *Право та інновації*. 2014. № 4 (8). С. 163–170. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2015/03/Malinovska8.pdf>
15. Мороз С. В. До питання свободи укладення договору. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Випуск 1 (36). С. 56–60. URL: http://pjv.nuoua.od.ua/v1_2021/14.pdf
16. Наньєва М.І. Поняття та основні ознаки трудового договору за законодавством України та пострадянських країн. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2015. № 13. (Т. 1). С. 154-157. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13474>
17. Наньєва М.І. Правова регламентація медичного огляду осіб при прийнятті на роботу за законодавством України та окремих пострадянських країн. *Право і суспільство*. 2016. № 4. С. 70-76. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13474>
18. Ніколайчук Т. О. Контракт як інструмент управління трудовими відносинами з посадовими особами служби державної охорони природно-заповідного фонду України. *Ефективна економіка*. 2018. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/155.pdf
19. Новіков Д. О., Кохан А. Р. Щодо забезпечення трудових прав гіг-спеціалістів у цифровій системі дія сіті. *Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє* : тези доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2021). С. 158–159. URL: https://library.ppss.pro/index.php/ndippsn_20211210/article/view/novikov/pdf
20. Наньєва М.І. Укладення трудового договору за законодавством України та окремих зарубіжних країн. Монографія. Одеса, Фенікс. 2018.-202с.
21. Поклонська О. Ю. Форма трудового договору в контексті національного законодавства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2020. № 43. С. 134–137. URL:

<https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc43/32.pdf>

- 22.Потопахіна О.М. Сторони трудового договору за чинним законодавством і проектом Трудового кодексу України //Вісник Одеського національного університету. Серія: правознавство. – Одеса: ОНУ ім. Мечнікова, 2018. - Том 23.- Вип. 1 (32). - С. 140-148.URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/17702>(фахове видання України, категорії «Б»).
- 23.Потопахіна О.М., Щодо правомірності припинення трудового договору за пунктом 3 статті 36 КЗПП України з особами, які проходять військову службу в особливий період // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2019. № 42 (том 1). С. 138-141 (фахове видання України, категорії «Б»).
- 24.Потопахіна О.М. Порядок укладання трудового договору законодавством України та проектом Трудового кодексу// Юридичний бюлетень. Випуск №11.Ч.1.2019.С.198-206 (фахове видання України, категорії «Б»).
- 25.Потопахіна О.М. // Особливості укладання трудового договору з іноземцями та особами без громадянства за законодавством України // Правова держава. Одеса. «Фенікс». 2020. № 38. С.106-115 (фахове видання України, категорії «Б») (Index Copernicus).
- 26.Потопахіна О.М. // Правове регулювання укладання трудового договору з молодими працівниками // Правова держава. Одеса. «Фенікс». - 2020. - № 40. - С.113-121..URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/217667/219264> (фахове видання України, категорії «Б») (Index Copernicus).
- 27.Розірвання трудових договорів (контрактів): стратегія захисту / В. В. Поліщук, К. В. Цветкова та інші. Харків: Фактор-Медіа, 2021. 112 с. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/2021-11%20%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D1%96%D1%80%D0%B2%D0%B0>

[%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%82%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2.pdf](#)

- 28.Truba V.I., Potopakhina O.M. Termination of an employment contract under the current legislation of Ukraine: theoretical and legal aspect. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2023. № 1(53). (зарубіжне фахове видання (Index Copernicus, CentralandEasternEuropeanOnlineLibrary, AcademicResourceIndex, WorldCat)) ISSN2353-8406
- 29.Chanysheva A., Krasnov Y., Pozharova O. Potopakhina O., Nanieva M. International standards of rights in the field of social security.*Jornal Amazonia investiga*. Volume: 12. MAY 2023. Issue: 65. Page 77-83. (Web of Science Core Collection)DOI 10.34069/A1/2023.65.05.8
- 30.Potopakhina O.M. Legal regulation of the conclusion of employment contract according to the current legislation of Ukraine. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2022. № 8(52). URL: <https://kelmczasopisma.com/ua/jornal/79> (зарубіжне фахове видання (Index Copernicus, Central and Eastern European Online Library, Academic Resource Index, WorldCat)) ISSN2353-8406
- 31.Потопахіна О.М. Правова регламентація трудового договору з нефіксованим робочим часом // Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції «ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ» Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра трудового права та права соціального забезпечення (28 квітня 2023 року, м. Одеса).
- 32.Потопахіна О.М. Поняття та зміст трудового договору з нефіксованим робочим часом. // Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф.

- (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 1. С.472-475.
- 33.Сімутіна Я. Укладення строкових трудових договорів із педагогічними працівниками пенсійного віку: диференціація чи дискримінація. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 73–79. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/11/13.pdf>
- 34.Тараненко Л. С., Чудик-Білоусова Н. І. Трудовий договір як регулятор відносин у сфері соціального забезпечення в сучасних умовах. *Держава та регіони*. Серія : Право, 2023. № 1 (79). С. 62–69. URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/1_2023/10.pdf
- 35.Тищенко О. В., Черноус С. М., Дунаєвська Л. Г. Особливі види трудового договору за законодавством України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 356–360. URL:http://lsej.org.ua/11_2022/84.pdf
- 36.Труба В.І., Потопахіна О.М. Юридична природа трудового договору в умовах ринкової економіки. *Правова держава*. Одеса. «Фенікс».2015.№19.С.123-127. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/discover?scope=%2F&query=Юридична+природа+трудоого+договору+в+умовах+ринкової+економіки+&submit>

Змістовний модуль 4. Умови праці (теми 9-11)

Практичне заняття 9.

Тема 9. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку.

1. Поняття робочого часу і значення його правового регулювання. Гарантії щодо робочого часу.
2. Види робочого часу.
3. Поняття режиму робочого часу, порядок його встановлення. Спеціальний режим правового регулювання робочого часу. Тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів та вночі.

4. Порядок обліку робочого часу. Поняття "облік робочого часу". Щоденний і щотижневий облік робочого часу. Підсумковий облік робочого часу. Облікові періоди.

5. Особливості регулювання робочого часу в окремих галузях економіки. Гнучкі графіки роботи. Поділ робочого дня на частини. Підсумковий облік робочого часу.

6. Поняття і види часу відпочинку. Перерви упродовж робочого дня (зміни) для відпочинку та харчування. Додаткові перерви для годування дитини. Щоденні перерви в роботі (міжзмінні перерви). Щотижневий безперервний відпочинок (вихідні дні). Святкові і неробочі дні.

7. Поняття і види відпусток. Державні гарантії права на відпустку.

Теми доповідей:

1. Досвід зарубіжних країн у правовому регулюванні робочого часу.
2. Досвід зарубіжних країн у правовому регулюванні часу відпочинку.
3. Правове регулювання робочого часу і часу відпочинку у проекті Трудового кодексу України.
4. Особливості регулювання робочого часу і часу відпочинку в умовах воєнного стану.
5. Дистанційна робота та її ефективність.
6. Щорічні відпустки та порядок їх надання.
7. Творча відпустка та порядок її надання.
8. Соціальні відпустки: види, тривалість, порядок надання.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми:

Вивчення даної теми здобувачам вищої освіти необхідно почати з аналізу поняття «робочий час», під яким розуміється встановлений законом чи на його основі відрізок календарного часу, протягом якого працівник зобов'язаний виконувати свої трудові обов'язки з підляганням внутрішньому трудовому розпорядку.

Здобувачам перш за все необхідно звернути увагу на чітке і правильне

визначення правових понять робочого часу і часу відпочинку - категорій, які знаходяться в діалектичній єдності, взаємозв'язку і взаємообумовленості.

Соціально-економічна взаємозалежність цих категорій виявляється в тому, що чим більше або менше одна частина (наприклад, робочий час), тим менше або більше інша його частина (час відпочинку). Необхідно з'ясувати, що робочий час значною мірою визначає рівень життя трудящих, оскільки від його тривалості залежать фізичне здоров'я, трудове довголіття працівника, а також кількість вільного часу, використовуваного для відпочинку, задоволення культурних і інших потреб людини.

Правовий взаємозв'язок даних категорій виявляється в тому, що встановлення законом (ст.50 КЗпП України) максимальної тривалості робочого часу є однією з найважливіших гарантій конституційного права на відпочинок, закріпленого ст. 45 Конституції України.

Важливо з'ясувати, що регулювання робочого часу і часу відпочинку здійснюється не тільки в централізованому, але і в колективному договірному порядку.

Розглядаючи види робочого часу, особливу увагу слід приділити аналізу нормативно-правових актів, що закріплюють особливості праці і відпочинку окремих категорій працівників. Важливо уважно вивчити нормальний, скорочений і неповний робочий час, з'ясувавши, яким категоріям працівників воно встановлюється і на яких підставах. Необхідно відрізнити скорочену тривалість робочого часу від неповної (статті 51, 56 КЗпП України).

Слід зупинитися на детальному аналізі питання про режим і облік робочого часу. Якщо робочий час припускає певну кількість часу (скільки?), протягом якого працівник трудиться, то режим робочого часу показує, яким чином (як?) він це робить. Законодавство передбачає можливість встановлення різних режимів, наприклад, це робота у режимі гнучкого робочого часу і з розділенням робочого дня на частини; на основі графіків

змінності, надомна та дистанційна робота тощо.

Для правильної характеристики вказаних режимів необхідно використовувати положення КЗпП України і інших нормативно-правових актів, рекомендованих для вивчення даної теми, а також міжнародно-правові акти: Конвенція МОП №1 про робочий час у промисловості 1919 р., Конвенція МОП №30 про робочий час у торгівлі та установах 1930 р., Конвенція МОП №47 про сорокагодинний робочий тиждень 1935 р., Конвенція МОП №67 про тривалість робочого часу на дорожньому транспорті 1939 р., Конвенція МОП №175 про роботу на умовах неповного робочого часу 1994 р. та ін. У п. 1 ст. 2 Європейської соціальної хартії (переглянутої) 1996 року йдеться про розумну тривалість щоденної та щотижневої роботи і поступове скорочення робочого тижня з урахуванням підвищення продуктивності праці та інших відповідних факторів. У ст. 2 Директиви 2003/88 ЄС про деякі аспекти організації робочого часу зазначено, що робочий час означає будь-який період, під час якого працівник працює, перебуваючи у розпорядженні роботодавця, та виконує свою діяльність або обов'язки відповідно до національного законодавства та/або практики. Директивою 2003/88 ЄС закріплені мінімальні вимоги щодо тривалості робочого часу. Тривалість робочого тижня не повинна перевищувати 48 год. (ст.6). Це не відповідає вимогам Конвенції МОП №47 про сорокагодинний робочий тиждень.

Велике науково-практичне значення має вивчення надурочних робіт. Здобувачам необхідно чітко з'ясувати умови правомірності застосування роботодавцем надурочних робіт, а також підстави залучення працівника до надурочних робіт. Не слід залишати без уваги питання про чергування, які є перебуванням працівників по розпорядженню роботодавця в організації в неробочий час для підтримки порядку і оперативного рішення яких-небудь питань.

Час роботи нерозривно зв'язаний з часом відпочинку. Тому при вивченні

часу відпочинку необхідно звернути увагу на його види і порядок надання. Важливо пам'ятати, що основні види відпочинку і порядок їх надання регулюються в централізованому порядку. У колективно-договірному порядку розв'язуються питання часу відпочинку, які не врегульовані в законі, або закріплюються конкретизуючі норми, головним чином, щодо режиму його використання.

Види часу відпочинку: перерви протягом робочого дня (зміни); щоденний відпочинок (міжзмінна перерва); вихідні дні (щотижневий відпочинок); святкові та неробочі дні; відпустки. Перерви протягом робочого дня. Перерва для відпочинку і харчування – ст. 66 КЗпП України. Спеціальні перерви: 1) перерва для обігрівання і відпочинку (ст. 168 КЗпП України); 2) додаткові перерви для годування дитини до 1,5 року (ст. 183 КЗпП України). Щоденний (міжзмінний) відпочинок (відпочинок у роботі між закінченням одного робочого дня (робочої зміни) та початком наступного робочого дня (робочої зміни) (ст. 59 КЗпП України). Щотижневий безперервний відпочинок (вихідні дні) – ст.ст. 67-72 КЗпП України. Відповідно до ст. 70 КЗпП України тривалість щотижневого безперервного відпочинку повинна бути не менш як сорок дві години. Однак у період дії воєнного стану тривалість щотижневого безперервного відпочинку може бути скорочена до 24 годин (ч. 5 ст.6 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року №2136- IX). Святкові і неробочі дні – ст. 73 КЗпП України. Відпустки – ст.ст. 74-84 КЗпП України, Закон України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 року №504/96-ВР, інші закони, підзаконні нормативно- правові акти. У період дії воєнного стану не застосовуються норми частин третьої - п'ятої статті 67, статей 71, 73, 78 Кодексу законів про працю України та частини другої статті 5 Закону України "Про відпустки" (ч. 6 ст. 6 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року №2136-IX).

При розгляді питання про відпустки здобувачам необхідно вивчити Закон

України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 року №504/96-ВР. В теорії трудового права відпустка – це час відпочинку, який обчислюється у календарних днях (не враховуючи святкові і неробочі дні) і надається працівникам із збереженням місця роботи та заробітної плати.

Статтею 4 Закону України «Про відпустки» передбачені такі види відпусток:

1) щорічні відпустки: основна відпустка (стаття 6 цього Закону); додаткова відпустка за роботу із шкідливими та важкими умовами праці (стаття 7 цього Закону); додаткова відпустка за особливий характер праці (стаття 8 цього Закону); інші додаткові відпустки, передбачені законодавством; 2) додаткові відпустки у зв'язку з навчанням (статті 13, 14 і 15 цього Закону); 3) творча відпустка (стаття 16 цього Закону); 3 -1) відпустка для підготовки та участі в змаганнях (стаття 16-1 цього Закону); 4) соціальні відпустки: відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами (стаття 17 цього Закону); відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (стаття 18 цього Закону); відпустка у зв'язку з усиновленням дитини (стаття 18-1 цього Закону); додаткова відпустка працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину - особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи (стаття 19 цього Закону); відпустка при народженні дитини (стаття 19- 1 цього Закону); 5) відпустки без збереження заробітної плати (статті 25, 26 цього Закону). Законодавством, колективним договором, угодою та трудовим договором можуть установлюватись інші види відпусток.

У період дії воєнного стану діють норми, закріплені в ст. 12 «Відпустки» Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року №2136-ІХ.

У період дії воєнного стану надання працівнику щорічної основної відпустки за рішенням роботодавця може бути обмежено тривалістю 24 календарні дні за поточний робочий рік. Якщо тривалість щорічної основної відпустки працівника становить більше 24 календарних днів, надання не використаних у період дії воєнного стану днів такої відпустки переноситься на період після

припинення або скасування воєнного стану. У період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні невикористаних днів щорічної відпустки. Норми частини сьомої статті 79, частини п'ятої статті 80 Кодексу законів про працю України та частини п'ятої статті 11, частини другої статті 12 Закону України "Про відпустки" у період дії воєнного стану не застосовуються. У разі звільнення працівника у період дії воєнного стану йому виплачується грошова компенсація відповідно до статті 24 Закону України "Про відпустки". У період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури. Протягом періоду дії воєнного стану роботодавець на прохання працівника може надавати йому відпустку без збереження заробітної плати без¹⁴⁷ обмеження строку, встановленого частиною першою статті 26 Закону України "Про відпустки". У період дії воєнного стану роботодавець за заявою працівника, який виїхав за межі території України або набув статусу внутрішньо переміщеної особи, в обов'язковому порядку надає йому відпустку без збереження заробітної плати тривалістю, визначеною у заяві, але не більше 90 календарних днів, без зарахування часу перебування у відпустці до стажу роботи, що дає право на щорічну основну відпустку, передбаченого пунктом 4 частини першої статті 9 Закону України "Про відпустки".

Джерела, рекомендовані до вивчення теми:

Нормативна література:

1. Конвенція МОП № 105 про скасування примусової праці (1957 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2021-14#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
2. Конвенція МОП № 29 про примусову чи обов'язкову працю (1930 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text (дата звернення:

20.08.2023)

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text(дата звернення: 20.08.2023).
4. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text(дата звернення: 20.08.2023).
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text(дата звернення: 20.08.2023).
6. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці (ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії в Женеві, 18 червня 1998 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text(дата звернення: 20.08.2023).
7. Директива 2000/43/ЄС Ради ЄС, що імплементує принцип рівного поводження з людьми, незалежно від їх расового або етнічного походження від 29.06.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a65(дата звернення: 28.08.2023).
8. Директива (Європейський Союз) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 червня 2019 р. про створення прозорих та передбачуваних умов праці в Європейському Союзі. // URL: https://www.ilo.org/budapest/whatwedo/projects/declaredworkukraine/WCMS_748901/lang--uk/index.htm
9. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text(дата звернення: 20.08.2023).

10. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text(дата звернення: 28.08.2023).
11. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів (1977 р.): Закон України від 16 березня 2007 р. № 755-У URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-16>
12. Міжнародна конвенція ООН про захист прав усіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей, 1990 р. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_203
13. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
14. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. №322-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
15. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 грудня 1991 р. № 1975-XII. URL: Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 грудня 1991 р. № 1975-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12#Text> дата звернення: 28.08.2023).
16. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000. № 2121-III. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
17. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>(дата звернення: 28.08.2023).

18. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. №504/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
19. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII (в редакції Закону №3597-IV від 04.04.2006).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 № 540-IX. Голос України від 02.04.2020. № 62.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text>(дата звернення: 22.08.2023).
21. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
22. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
23. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
24. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. №1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
25. Про колективні договори та угоди: Закон України від 23.02.2023р. № 2937-IX //URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>(дата звернення 22.05.2023)
26. Про зайнятість населення Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-

- VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>(дата звернення 22.05.2023)
27. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
28. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. №108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
29. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 р. №5026-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
30. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
31. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
32. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12 січня 2012 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
33. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
34. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії переглянутої: Закон України № 137 - V від 14.09.2006 зі змінами від 08.06.2017 р. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16>(дата звернення: 28.08.2023).
35. Про ринок капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15%20#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
 36. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 37. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 01.04.2023р. №2464-VI.//URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 10.05.2023)
 38. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин : Закон України від 01.07.2022 р. № 2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text>
 39. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність : Закон України від 19.07.2022 р. № 2434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#Text>
 40. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню): Закон України від 16.11.2022 р. № 2759-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>
 41. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
 42. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон

- України від 21 квітня 2022 року №2220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text>
43. Про дерадянiзацiю законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>
44. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту трудових прав працівників: Закон України від 12 травня 2022 року №2253-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#Text>
45. Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України 14.01.1998 № 16/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>
46. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 42. Ст. 2080. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

Основна література:

9. Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 280 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/aktualni-problemi-zabezpechennya-prav-lyudini-u-sferi-pratsi-i-sotsialnogo-zakhistu.pdf>
10. Потопахіна О.М. Забезпечення здорових та безпечних умов роботи у договорах про працю. Розділ 16. Колективна монографія. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга четверта / (За ред. проф. Кузнецова Е.А.). Херсон: Грінь Д.С. 2016. С. 610-655.
11. Рим О.М. Трудове право Європейського Союзу: монографія. Львів:

- «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.URL:
https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_pravo/Trudovoye-pravo-ES.pdf
12. Соціально-трудові права і виклики цифровізації: монографія / кол. авт.; за ред. Я. В. Сімутіної, М. М. Шумила. Київ: Ніка-Центр, 2023. 348 с. URL: <https://knlu-kiev.academia.edu/LiudmilaMila>
13. Теоретичні засади трудового права України: підручник/ за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с. URL:
http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf
14. Трудове право України: навч. Посіб./ Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с.URL:
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>(дата звернення: 20.08.2023).
15. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.URL:
<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).
16. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).
17. Чанишева Г. І. Трудове право України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська

юридична академія».Одеса : Фенікс, 2022.282 с. URL:
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

- 18.Чанишева Г.І., Потопахіна О.М., Щукін О.С.Соціальний діалог: Навчально-методичний посібник /за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Г.І. Чанишевої. Одеса: Фенікс, 2023. 118 с. <https://hdl.handle.net/11300/24083>

Додаткова література:

1. Байло О.В. Забезпечення права працівника на повагу своєї гідності в умовах розповсюдження covid-19. Правова держава. Одеса: Фенікс, 2020. № 40 с. 97-102 URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/217593>
2. Дудін В. М. Диференціація правового регулювання трудових відносин в Україні та державах ЄС: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Кривий Ріг, 2019. 20 с.
3. Клименко А. Л. Контракт як форма договору в сучасних умовах. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави.* Харків, 2019. С. 102–105. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/06_12_2019/pdf/31.pdf
4. Новіков Д. О., Кохан А. Р. Щодо забезпечення трудових прав гіг-спеціалістів у цифровій системі дія сіті. *Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє* : тези доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2021). С. 158–159. URL: https://library.ppss.pro/index.php/ndippsn_20211210/article/view/novikov/pdf
5. Потопахіна О.М. Правова регламентація трудового договору з нефіксованим робочим часом // Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції «ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ» Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра трудового права та права соціального забезпечення (28 квітня 2023 року, м. Одеса).

6. Потопахіна О.М. Поняття та зміст трудового договору з нефіксованим робочим часом. // Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 1. С.472-475.
7. Прилипко С., Ярошенко О. Право на працю в системі прав людини // Право України. 2014. № 6;
8. Процевський О.І. Методологічні засади трудового права: Монографія / О.І. Процевський. Х.: ХНАДУ, 2014. 260 с.
9. Чанишева Г.І. Реалізація прав людини у сфері праці та соціального забезпечення: проблеми теорії та практики. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2010. Т. 9. С.140-150. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

Практичне заняття 10.

Тема 10. Правове регулювання нормування і оплати праці.

1. Поняття нормування праці. Норми праці та їх види: норми виробітку, норми часу, норми обслуговування, норми чисельності. Нормоване завдання. Відрядні розцінки.
2. Запровадження, зміна і перегляд норм праці.
3. Поняття заробітної плати. Структура заробітної плати: основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, інші заохочувальні і компенсаційні виплати. Строки і порядок виплати заробітної плати. Порядок обчислення середньої заробітної плати.
4. Методи регулювання заробітної плати. Державне регулювання оплати праці. Договірне регулювання оплати праці.
5. Організація оплати праці на підприємствах, в установах і організаціях. Тарифна система заробітної плати та її елементи. Значення тарифної системи

для регулювання оплати праці. Оплата праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету.

6. Повідомлення працівників про запровадження нових або зміну діючих умов праці.
7. Форми і системи заробітної плати та їх види.
8. Форми матеріального стимулювання праці: премії та винагороди, надбавки і доплати до заробітної плати.
9. Оплата праці у разі відхилення від встановлених умов праці.
10. Поняття гарантійних і компенсаційних виплат і доплат. Гарантійні виплати та їх види.

Теми доповідей:

1. Відмінність заробітної плати від винагород за цивільно-правовими договорами.
2. Прожитковий мінімум і заробітна плата.
3. Стандарти МОП у сфері мінімальної заробітної плати.
4. Європейські та міжнародні стандарти оплати праці.
5. Досвід зарубіжних країн у правовому регулюванні оплати праці.
6. Мінімальна заробітна плата: поняття, умови визначення, порядок встановлення та перегляду розміру
7. Сфера договірного регулювання оплати праці.
8. Права працівника на оплату праці та їх захист.
9. Законодавство України про оплату праці: загальна характеристика.
10. Сфера державного регулювання оплати праці.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми:

Здобувачам вищої освіти слід знати, що важливим елементом організації оплати праці є нормування праці, суть якого полягає в проектуванні раціональних трудових процесів і встановленні прогресивних науково обґрунтованих норм праці. Нормування праці є складовою частиною

(функцією) управління виробництвом і включає визначення необхідних витрат праці (часу) на виконання робіт (виготовлення одиниці продукції) окремими робітниками (бригадами) та встановлення на цій основі норм праці. Нормування праці передбачає вдосконалення організації праці і технологічних процесів на робочих місцях, а також повне і економне використання обладнання.

Система норм праці включає норми, що найбільш широко застосовуються: норма часу, норма виробітку, норма обслуговування, норма (норматив) чисельності. Різновидом норм обслуговування є норма управління.

Порядок введення, заміни і перегляду норм праці, строк їх дії, умови роботи, що підлягають обліку при розробці норм виробітку (норм часу) і норм обслуговування, порядок визначення розцінок при відрядній оплаті праці і встановлення нормованих завдань при погодинній оплаті праці визначаються главою VI «Нормування праці» КЗпП України (ст.ст.85-92), яку студенти повинні вивчити. Необхідно також ознайомитися з Рекомендаціями щодо нормування праці в галузях народного господарства, затвердженими постановою Міністерства праці і соціальної політики України від 19.05.95р. №2 (розроблені згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.95р. №197 «Про заходи поліпшення нормування праці в народному господарстві»).

Щодо питання про оплату праці, здобувачам, передусім, потрібно дати визначення заробітної плати, вказати її відмінності від інших виплат і доплат, передбачених законодавством про працю, від винагород за цивільно-правовими договорами. Для цього необхідно вивчити Закон України «Про оплату праці».

Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

У літературі категорія «заробітна плата» розглядається у двох аспектах:

економічному і правовому. Як економічна категорія заробітна плата становить собою вартість і ціну робочої сили. Як правова категорія заробітна плата є грошовою винагородою, що виплачується власником або уповноваженим ним органом працівнику за працю у встановленому сторонами трудового договору розмірі, в межах, визначених законодавством, соціально-партнерськими угодами, колективними та трудовими договорами.

Оплата праці складається із основної заробітної плати, додаткової заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат.

Необхідно відрізнити заробітну плату від винагороди, передбаченої цивільно-правовими договорами: договором підряду, доручення та ін.

Заробітну плату необхідно відрізнити від гарантійних виплат і доплат, а також компенсаційних виплат.

Здобувач вищої освіти повинен розкрити значення тарифної системи і її елементів, які є основою організації, формування та диференціації заробітної плати на підприємствах, в установах і організаціях. Тарифна система включає: тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів і тарифно-кваліфікаційні характеристики (довідники). Необхідно розглянути кожний елемент тарифної системи. Особливу увагу потрібно звернути на один з основних елементів тарифної системи - тарифну ставку.

Важливим складовим елементом організації оплати праці є форми і системи оплати праці. При організації оплати праці, згідно ст.97 КЗпП України, застосовуються погодинна (проста і преміальна), відрядна (проста, преміальна, непряма, прогресивна, акордна) та інші системи.

Під час вивчення питання про оплату при відхиленні від нормальних умов праці потрібно детально розглянути відповідні статті глави VII «Оплата праці» КЗпП України про оплату праці при виконанні робіт різної кваліфікації, при суміщенні професій (посад) і виконанні обов'язків тимчасово відсутнього працівника, оплату роботи в надурочний час, у святкові і неробочі дні, у нічний час, при невиконанні норм виробітку, при

виготовленні продукції, що виявилася браком, оплаті часу простою, а також при освоєнні нового виробництва (продукції).

Характерним для більшості із вказаних випадків є те, що працівникам провадяться доплати і надбавки, розмір яких встановлюється на підприємстві самостійно і закріплюється в колективному договорі. При цьому їх розмір не може бути нижче встановлених законодавством. Розглядаючи питання про доплати і надбавки, студенти повинні також вивчити Перелік і розміри доплат і надбавок до тарифних ставок, окладів і посадових окладів працівників об'єднань, підприємств і організацій, що мають міжгалузовий характер, який міститься в Додатку №3 до Генеральної угоди між Кабінетом Міністрів України, всеукраїнським об'єднанням роботодавців і підприємців та всеукраїнськими профспілками і профоб'єднаннями на 2008-2009 рр. від 15.04.08 р.

Здобувачі повинні визначити правову природу гарантійних виплат і доплат, а також компенсаційних виплат. Надбавки та доплати – це законодавчо гарантовані або нормативно обумовлені додаткові виплати працівникам, які пов'язані з особливостями та умовами праці, а також особистими професійними якостями працівників. Надбавки й доплати, перш за все, слід розрізняти за їх цільовим призначенням. Призначення надбавок полягає в тому, щоб стимулювати працівників: до підвищення ділової кваліфікації і росту рівня майстерності (професіоналізму); до тривалого виконання трудових обов'язків у певній сфері трудової діяльності або у певного роботодавця; до вищої ефективності праці, ніж це передбачається кваліфікаційними вимогами. Виплата їх, як правило, не пов'язана з покладанням на працівника яких-небудь додаткових трудових обов'язків, крім тих, що передбачено трудовим договором. Надбавки повинні відображати якість праці конкретного працівника, а тому мають суб'єктивний характер та спрямовані на конкретного працівника. Надбавки можуть встановлюватися за професійну майстерність, тривалий або безперервний

стаж роботи, високу кваліфікацію, виконання особливо важливих робіт, за класність, за знання іноземної мови й ін. Особливе місце займають надбавки за вислугу років (одноразові або у вигляді щомісячних процентних надбавок).

За допомогою доплат компенсуються: підвищена інтенсивність праці, додаткове навантаження (трудовитрати) (за суміщення професій, керівництво бригадою та ін.); праця в умовах, що відмінні від нормальних; праця з несприятливим режимом умов праці (за змінну роботу, за вахтовий метод роботи, у польових умовах, за роз'їзний характер роботи й т.д.); праця з несприятливим впливом шкідливих виробничих факторів або кліматичних умов. Доплати переважно пов'язані зі сферою трудової діяльності працівника та тому мають об'єктивний характер. Залежно від суб'єкта, ініціюючого встановлення, надбавки та доплати можуть бути класифіковані на чотири види: централізовані – встановлені законодавством; колективно-договірні – встановлені актами соціального діалогу; локальні – встановлені локальними актами роботодавця; індивідуально-договірні – встановлені конкретним трудовим договором за угодою його сторін. Умови запровадження та розміри надбавок і доплат встановлюються підприємствами у колективному договорі з дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною, галузевими (міжгалузевими) і територіальними угодами.

Нарешті, здобувачі повинні вивчити норми законодавства про працю, направлені на охорону заробітної плати. Йдеться про її своєчасну виплату, про заборону обмеження працівника вільно розпоряджатися своєю заробітною платою, обмеження розміру утримань із заробітної плати, про захист прав працівників у разі банкрутства підприємства та ін. Необхідно розглянути питання про індексацію заробітної плати, а також про компенсацію заробітної плати у зв'язку із затримкою її виплати.

Джерела, рекомендовані до вивчення теми:

Нормативна література:

1. Конвенція МОП № 105 про скасування примусової праці (1957 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2021-14#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
2. Конвенція МОП № 29 про примусову чи обов'язкову працю (1930 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text (дата звернення: 20.08.2023)
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text(дата звернення: 20.08.2023).
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text(дата звернення: 20.08.2023).
5. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці (ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії в Женеві, 18 червня 1998 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text(дата звернення: 20.08.2023).
6. Директива 2000/43/ЄС Ради ЄС, що імплементує принцип рівного поводження з людьми, незалежно від їх расового або етнічного походження від 29.06.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a65(дата звернення: 28.08.2023).
7. Директива (Європейський Союз) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 червня 2019 р. про створення прозорих та передбачуваних умов праці в Європейському Союзі. // URL: https://www.ilo.org/budapest/whatwedo/projects/declaredworkukraine/WCMS_748901/lang--uk/index.htm
8. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL:

- https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text(дата звернення: 20.08.2023).
9. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text(дата звернення: 28.08.2023).
 10. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
 11. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. №322-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 12. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000. № 2121-III. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
 13. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 14. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. №504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
 15. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII (в редакції Закону №3597-IV від 04.04.2006). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>(дата звернення: 21.08.2023).

17. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
18. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
19. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. №1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
20. Про колективні договори та угоди: Закон України від 23.02.2023р. № 2937-IX //URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>(дата звернення 22.05.2023)
21. Про зайнятість населення Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>(дата звернення 22.05.2023)
22. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
23. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. №108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
24. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 р. №5026-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
25. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).

26. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
27. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12 січня 2012 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
28. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
29. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
30. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 01.04.2023р. №2464-VI.//URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 10.05.2023)
31. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин : Закон України від 01.07.2022 р. № 2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text>
32. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність : Закон України від 19.07.2022 р. № 2434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#Text>
33. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

34. Про дерадянізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>

Основна література:

1. Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 280 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/aktualni-problemi-zabezpechennya-prav-lyudini-u-sferi-pratsi-i-sotsialnogo-zakhistu.pdf>
2. Потопахіна О.М. Забезпечення здорових та безпечних умов роботи у договорах про працю. Розділ 16. Колективна монографія. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга четверта / (За ред. проф. Кузнецова Е.А.). Херсон: Грінь Д.С. 2016. С. 610-655.
3. Соціально-трудові права і виклики цифровізації: монографія / кол. авт.; за ред. Я. В. Сімутіної, М. М. Шумила. Київ: Ніка-Центр, 2023. 348 с. URL: <https://knlu-kiev.academia.edu/LiudmilaMila>
4. Теоретичні засади трудового права України: підручник/ за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с. URL: http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf
5. Трудове право України: навч. Посіб./ Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510> (дата звернення: 20.08.2023).

6. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
7. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
8. Чанишева Г. І. Трудове право України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 282 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

Додаткова література:

1. Байло О.В. Окремі питання подолання проявів дискримінації у сфері праці в умовах розповсюдження COVID-19. Тенденції розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення: тези доповідей учасників міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 23 квітня 2021 р.). Київ: «Освіта Україна», 2021. С. 6-8.
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/31916>
2. Байло О.В. Забезпечення права працівника на повагу своєї гідності в умовах розповсюдження covid-19. Правова держава. Одеса: Фенікс, 2020. № 40 с. 97-102 URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/217593>
3. Гетьманцева Н., Митрицька Г. Природа та сутність індивідуально-договірного регулювання суспільних відносин у сфері найманої праці.

- Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 111–117. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/18.pdf>
4. Головачова А. П. Особливості гнучкості правового регулювання оплати праці // *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Випуск 70. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2015. С. 164 – 173.
 5. Дудін В. М. Диференціація правового регулювання трудових відносин в Україні та державах ЄС: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Кривий Ріг, 2019. 20 с.
 6. Коваль Л. А. Особливості розвитку соціально-трудова відносин в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2015. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3805>
 7. Новіков Д. О., Кохан А. Р. Щодо забезпечення трудових прав гіг-спеціалістів у цифровій системі дія сіті. *Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє* : тези доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2021). С. 158–159. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20211210/article/view/novikov/pdf
 8. Потопахіна О.М. Оплата праці за трудовим договором з нефіксованим робочим часом // *Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики: Матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції НУ «ОМА»*. Одеса: НУ «ОМА», 2023. С.142-145.
 9. Чанишева Г.І. Реалізація прав людини у сфері праці та соціального забезпечення: проблеми теорії та практики. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2010. Т. 9. С.140-150. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

Практичне заняття 11.

Тема 11. Правове забезпечення охорони та дисципліни праці

1. Поняття охорони праці та її значення. Законодавство про охорону

праці.

2. Право працівника на охорону праці. Гарантії прав на охорону праці при укладенні трудового договору та під час роботи.
3. Організація охорони праці на виробництві.
4. Спеціальні правила охорони праці на важких, шкідливих і небезпечних роботах.
5. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.
6. Охорона праці жінок. Охорона праці неповнолітніх. Охорона праці осіб із зниженою працездатністю.
7. Управління охороною праці. Нагляд і контроль за охороною праці і відповідальність за її порушення.
8. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Питання для дискусій:

1. Досвід забезпечення трудової дисципліни у зарубіжних країнах.
2. Правове регулювання дисципліни праці у проекті Трудового кодексу України.
3. Регулювання безпеки і гігієни праці в актах Ради Європи та Європейського Союзу
4. Правове регулювання безпеки і гігієни праці у країнах з розвинутою ринковою економікою.
5. Проблеми безпеки та гігієни праці в Україні в світлі міжнародних стандартів та зарубіжного досвіду

Методичні рекомендації до вивчення питань теми:

Право на безпечні і нешкідливі умови праці визнано в Україні одним із конституційних прав людини і громадянина. Його забезпечення здійснюється за допомогою правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, що утворюють систему охорони праці.

Законодавство України про охорону праці передбачає комплекс гарантій, які надаються при укладанні трудового договору, його реалізації і припинення.

Забезпечення прав громадян на безпечні та нешкідливі умови праці здійснюється шляхом створення системи охорони праці не лише на національному, а й на виробничому рівні.

Підвищення ефективності діючої системи управління охорони праці на всіх рівнях є одним із шляхів зниження виробничого травматизму та професійних захворювань, зменшення факторів шкідливого впливу на організм працівників та скорочення кількості робочих місць із шкідливими та важкими умовами праці.

Щодо питання про дисципліну праці. Вивчення цієї теми слід почати із з'ясування поняття «дисципліна праці». Дисципліна праці - це строго регламентований порядок поведінки учасників трудового процесу або система загальнообов'язкових правил, що діють під час спільної трудової діяльності. Вона є необхідною умовою будь-якої колективно-організованої праці, оскільки всяка сумісна праця потребує певного порядку.

Здобувач повинен з'ясувати, що дисципліна праці - це перш за все обов'язкове для всіх працівників підпорядкування правилам поведінки, встановлених Кзпп України і іншими нормативними актами. Звідси витікає, що дисципліна праці володіє наступними ознаками: загальнообов'язковість, нормативність, двосторонній характер.

Здобувачам вищої освіти важливо звернути увагу на те, що як правова категорія дисципліна праці виступає в декількох аспектах: як один з принципів організації праці; як елемент трудового правовідношення; як фактична поведінка, тобто рівень дотримання всіма працівниками встановлених правил поведінки; як інститут трудового права;

Необхідно відзначити, що дисципліна праці не тільки дозволяє раціонально використовувати робочий час і підвищити ефективність

виробництва, але і сприяє охороні здоров'я.

Здобувачі повинні добре засвоїти питання про правові методи забезпечення трудової дисципліни. Під ними розуміються передбачені трудовим законодавством способи забезпечення дисципліни праці. До методів забезпечення, трудової дисципліни також відносяться: переконання, примушення, виховання, заохочення.

Найуважнішим чином слід підійти до вивчення внутрішнього трудового розпорядку. Внутрішній трудовий розпорядок - це встановлений законодавством (локальними актами) порядок поведінки працівника на підприємстві, в установі, організації. Він визначається правилами трудового розпорядку організації. Здобувач повинен засвоїти, хто і яким чином затверджує Правила внутрішнього трудового розпорядку, який їх зміст. У окремих сферах трудової діяльності і для окремих категорій працівників діють статuti і положення про дисципліну, які передбачають додаткові особливості трудової діяльності окремих категорій працівників, а також закріплюють особливі види дисциплінарних стягнень.

Послідовне вивчення питань даної теми дозволить студенту перейти до розгляду заходів заохочення за трудові успіхи. Під заохоченням за працю слід розуміти публічне визнання заслуг працівника. Важливо з'ясувати, які види заохочень передбачені трудовим законодавством, хто і в якому порядку має право застосовувати заходи заохочення до працівника.

Джерела, рекомендовані до вивчення теми:

Нормативна література:

1. Конвенція МОП № 105 про скасування примусової праці (1957 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2021-14#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
2. Конвенція МОП № 29 про примусову чи обов'язкову працю (1930 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text (дата звернення: 20.08.2023)

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text(дата звернення: 20.08.2023).
4. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text(дата звернення: 20.08.2023).
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text(дата звернення: 20.08.2023).
6. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці (ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії в Женеві, 18 червня 1998 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text(дата звернення: 20.08.2023).
7. Директива 2000/43/ЄС Ради ЄС, що імплементує принцип рівного поводження з людьми, незалежно від їх расового або етнічного походження від 29.06.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a65(дата звернення: 28.08.2023).
8. Директива (Європейський Союз) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 червня 2019 р. про створення прозорих та передбачуваних умов праці в Європейському Союзі. // URL: https://www.ilo.org/budapest/whatwedo/projects/declaredworkukraine/WCMS_748901/lang--uk/index.htm
9. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text(дата звернення: 20.08.2023).
10. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією

- 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text(дата звернення: 28.08.2023).
11. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів (1977 р.): Закон України від 16 березня 2007 р. № 755-У URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-16>
 12. Міжнародна конвенція ООН про захист прав усіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей, 1990 р. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_203
 13. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
 14. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. №322-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 15. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 грудня 1991 р. № 1975-XII. URL: Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 грудня 1991 р. № 1975-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12#Text> дата звернення: 28.08.2023).
 16. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000. № 2121-III. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
 17. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 18. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. №504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 20.08.2023).

19. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII (в редакції Закону №3597-IV від 04.04.2006). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 № 540-IX. Голос України від 02.04.2020. № 62. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text>(дата звернення: 22.08.2023).
21. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
22. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
23. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
24. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. №1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
25. Про колективні договори та угоди: Закон України від 23.02.2023р. № 2937-IX URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>(дата звернення 22.05.2023)
26. Про зайнятість населення Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>(дата звернення 22.05.2023)

27. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
28. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. №108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
29. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 р. №5026-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
30. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
31. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
32. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12 січня 2012 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
33. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
34. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії переглянутої: Закон України № 137 - V від 14.09.2006 зі змінами від 08.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16>(дата звернення: 28.08.2023).

35. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
36. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин : Закон України від 01.07.2022 р. № 2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text>
37. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність : Закон України від 19.07.2022 р. № 2434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#Text>
38. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню): Закон України від 16.11.2022 р. № 2759-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>
39. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
40. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон України від 21 квітня 2022 року №2220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text>
41. Про дерадянізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>

Основна література:

1. Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В.

- Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 280 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/aktualni-problemi-zabezpechennya-prav-lyudini-u-sferi-pratsi-i-sotsialnogo-zakhistu.pdf>
2. Потопахіна О.М. Забезпечення здорових та безпечних умов роботи у договорах про працю. Розділ 16. Колективна монографія. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга четверта / (За ред. проф. Кузнецова Е.А.). Херсон: Грінь Д.С. 2016. С. 610-655.
 3. Рим О.М. Трудове право Європейського Союзу: монографія. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_pravo/Trudovoye-pravo-ES.pdf
 4. Теоретичні засади трудового права України: підручник/ за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с. URL: http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf
 5. Трудове право України: навч. Посіб./ Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510> (дата звернення: 20.08.2023).
 6. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).

7. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
8. Чанишева Г. І. Трудове право України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 282 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>
9. Чанишева Г.І., Потопахіна О.М., Щукін О.С. Соціальний діалог: Навчально-методичний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Г.І. Чанишевої. Одеса: Фенікс, 2023. 118 с. <https://hdl.handle.net/11300/24083>

Додаткова література:

1. Байло О.В. Актуальні питання організації держаного нагляду (контролю) за дотриманням законодавства про працю в умовах воєнного стану. Парадигма вищої освіти в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 18 липня-28 серпня 2022 р. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – С. 35-38. URL: <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11632/Ivchenko.pdf>
2. Вєтухова І.А. Сучасні підходи правового регулювання трудової дисципліни в трудовому праві. *Актуальні проблеми трудового законодавства, законодавства про державну службу та службу в правоохоронних органах*: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 16 листопада 2018 р.); за заг. ред. К.Ю. Мельника. Х.: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2018. С. 136-139.

3. Кутоманов Д.Є. Методи забезпечення трудової дисципліни: теоретико-прикладні аспекти: монографія. Харків: Діса плюс, 2015. 448 с.
4. Наньєва М.І. Правова регламентація медичного огляду осіб при прийнятті на роботу за законодавством України та окремих пострадянських країн. *Право і суспільство*. 2016. № 4. С. 70-76. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13474>
5. Chanysheva A., Krasnov Y., Pozharova O. Potopakhina O., Nanieva M. International standards of rights in the field of social security. *Jornal Amazonia investiga*. Volume: 12. MAY 2023. Issue: 65. Page 77-83. (Web of Science Core Collection) DOI 10.34069/A1/2023.65.05.8

Змістовний модуль 5. Юридична відповідальність сторін трудового договору (контракту) за невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків (теми 12-13)

Практичне заняття 12

Тема 12. Дисциплінарна відповідальність працівників

1. Поняття трудової дисципліни. Значення дисципліни праці. Технологічна та виробнича дисципліна. Правові методи забезпечення трудової дисципліни: створення необхідних організаційних та економічних умов для нормальної високопродуктивної роботи; метод переконання (виховання); метод заохочення; метод примусу: метод свідомого ставлення до праці.
2. Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Поняття внутрішнього трудового розпорядку. Система нормативних актів, що регулюють порядок здійснення трудової діяльності. Види правил внутрішнього трудового розпорядку: типові, галузеві, локальні. Правові наслідки відсутності в організації правил внутрішнього трудового розпорядку. Структура та зміст правил внутрішнього трудового розпорядку. Статути та положення про дисципліну.

3. Поняття заохочення за успіхи в роботі. Підстави заохочення. Соціально-правове значення заохочень у забезпеченні трудової дисципліни. Види заохочень: за способом впливу на працівників, за оформленням і закріпленням у правових актах, за сферою дії, за органами застосування заохочень.
4. Порядок застосування заохочень за успіхи в роботі. Заохочення за особливі трудові заслуги. Державні нагороди.
5. Поняття та види дисциплінарної відповідальності працівників. Підстави дисциплінарної відповідальності. Елементи дисциплінарного проступку. Суб'єкт дисциплінарного проступку. Суб'єктивна сторона. Об'єкт дисциплінарного проступку. Об'єктивна сторона. Основні ознаки дисциплінарної відповідальності працівників.
6. Дисциплінарні стягнення та їх види. Види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до окремих категорій працівників.
7. Стадії накладення дисциплінарного стягнення.
8. Гарантії для працівників, обраних до профспілкових органів, у разі їх притягнення до дисциплінарної відповідальності.
9. Інші заходи правового впливу, що застосовуються до порушників трудової дисципліни.

Теми доповідей:

1. Громадські стягнення та інші заходи впливу, передбачені законодавством України, що можуть застосовуватись до порушників трудової дисципліни.
2. Досвід забезпечення трудової дисципліни у зарубіжних країнах.
3. Дисциплінарна відповідальність за нормами проекту Трудового кодексу України.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми:

Дисциплінарна відповідальність працівника є одним із видів юридичної

відповідальності, що передбачена законодавством за протиправну поведінку працівника. Дисциплінарна відповідальність – це обов’язок працівника понести покарання, передбачене нормами законодавства про працю за протиправне невиконання чи неналежне виконання своїх трудових обов’язків.

Підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності є дисциплінарний проступок. Хоча в чинному законодавстві відсутнє легальне визначення дисциплінарного проступку, в теорії трудового права дисциплінарний проступок визначається як винне протиправне невиконання чи неналежне виконання працівником своїх трудових обов’язків. Дисциплінарний проступок, як і будь-яке інше правопорушення, можна охарактеризувати як сукупність наступних елементів його складу – об’єкт, суб’єкт, об’єктивна сторона, суб’єктивна сторона. Об’єкт – суспільні відносини, які складаються у процесі здійснення внутрішнього трудового розпорядку та охороняються нормами трудового права. Суб’єктом дисциплінарного проступку є фізична осудна особа, яка перебуває в трудових правовідносинах (працівник) з роботодавцем та вчинила дисциплінарний проступок. Розрізняють загальний та спеціальний суб’єкт. Об’єктивна сторона дисциплінарного проступку складається з протиправної поведінки суб’єкта, шкідливих наслідків та причинного зв’язку між ними. Протиправність поведінки полягає в порушенні трудових обов’язків, закріплених нормами трудового права: КЗпП України, правилами внутрішнього трудового розпорядку, статутами, положеннями, посадовими інструкціями, а також у порушенні або невиконання наказів і розпоряджень роботодавця. Дисциплінарним проступком визнається невиконання саме трудових обов’язків, тому невиконання громадських доручень, моральних правил поведінки, не пов’язаних з виконанням трудової функції, не тягне застосування дисциплінарних стягнень. Суб’єктивною стороною дисциплінарного проступку є вина, тобто психічне ставлення працівника до

вчинюваної дії чи бездіяльності та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності.

Чинне трудове законодавство передбачає два види дисциплінарної відповідальності: загальну і спеціальну. Здобувачі повинні уміти розкрити зміст кожного виду дисциплінарної відповідальності і знати їх відмінності один від одного. Слід також знати заходи стягнення за порушення трудової дисципліни. Встановлений КЗпП України перелік дисциплінарних стягнень є вичерпним. Проте статутами і положеннями про дисципліну можуть передбачатися інші дисциплінарні стягнення. Необхідно засвоїти правила накладення і зняття дисциплінарних стягнень.

Загальна дисциплінарна відповідальність настає на підставі норм КЗпПУкrajни та правил внутрішнього трудового розпорядку. Вона поширюється на всіх осіб, окрім тих, на яких поширюється спеціальна дисциплінарна відповідальність.

Спеціальна дисциплінарна відповідальність передбачена для окремих категорій працівників спеціальними законами, а також статутами та положеннями про дисципліну. Основними відмінностями спеціальної дисциплінарної відповідальності від загальної є такі: а) коло осіб, на яких вона поширюється; б) види дисциплінарних стягнень. Законодавством, статутами і положеннями про дисципліну можуть бути передбачені для окремих категорій працівників й інші дисциплінарні стягнення, окрім загальних (догани та звільнення). Приміром, відповідно до частини першої ст. 49 Закону України «Про прокуратуру» на прокурора можуть бути накладені такі дисциплінарні стягнення: 1) догана; 2) заборона на строк до одного року на переведення до органу прокуратури вищого рівня чи на призначення на вищу посаду в органі прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду (крім Генерального прокурора); 3) звільнення з посади в органах прокуратури; в) коло осіб, які можуть застосовувати дисциплінарні стягнення; г) порядок застосування стягнень (спеціальна дисциплінарна

відповідальність передбачає застосування дисциплінарних стягнень в порядку дисциплінарного провадження (наприклад, щодо суддів стадіями дисциплінарного провадження є: перевірка даних про дисциплінарний проступок; відкриття дисциплінарного провадження; розгляд дисциплінарної справи; прийняття рішення)); д) порядок оскарження покладених дисциплінарних стягнень та ін. Відповідно до частини першої ст. 147 КЗпП України за порушення трудової дисципліни до працівника може бути застосовано тільки один з таких заходів стягнення: 1) догана; 2) звільнення.

Джерела, рекомендовані до вивчення теми:

Нормативна література:

1. Конвенція МОП № 105 про скасування примусової праці (1957 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2021-14#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
2. Конвенція МОП № 29 про примусову чи обов'язкову працю (1930 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text (дата звернення: 20.08.2023)
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text(дата звернення: 20.08.2023).
4. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text(дата звернення: 20.08.2023).
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text(дата звернення: 20.08.2023).
6. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці (ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії в Женеві,

- 18 червня 1998 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text(дата звернення: 20.08.2023).
7. Директива 2000/43/ЄС Ради ЄС, що імплементує принцип рівного поводження з людьми, незалежно від їх расового або етнічного походження від 29.06.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a65(дата звернення: 28.08.2023).
 8. Директива (Європейський Союз) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 червня 2019 р. про створення прозорих та передбачуваних умов праці в Європейському Союзі. // URL: https://www.ilo.org/budapest/whatwedo/projects/declaredworkukraine/WCMS_748901/lang--uk/index.htm
 9. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text(дата звернення: 20.08.2023).
 10. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text(дата звернення: 28.08.2023).
 11. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів (1977 р.): Закон України від 16 березня 2007 р. № 755-У URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-16>
 12. Міжнародна конвенція ООН про захист прав усіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей, 1990 р. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_203
 13. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
 14. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. №322-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322->

- [08#Text](#)(дата звернення: 28.08.2023).
15. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 грудня 1991 р. № 1975-XII. URL: Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 грудня 1991 р. № 1975-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12#Text> дата звернення: 28.08.2023).
 16. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000. № 2121-III. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
 17. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 18. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. №504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
 19. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII (в редакції Закону №3597-IV від 04.04.2006). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19: Закон України від 30.03.2020 № 540-IX. Голос України від 02.04.2020. № 62. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text>(дата звернення: 22.08.2023).
 21. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>(дата звернення: 21.08.2023).

22. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
23. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
24. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. №1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
25. Про колективні договори та угоди: Закон України від 23.02.2023р. № 2937-IX //URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>(дата звернення 22.05.2023)
26. Про зайнятість населення Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>(дата звернення 22.05.2023)
27. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
28. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. №108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
29. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 р. №5026-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
30. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).

31. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
32. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12 січня 2012 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
33. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
34. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії переглянутої: Закон України № 137 - V від 14.09.2006 зі змінами від 08.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16>(дата звернення: 28.08.2023).
35. Про ринок капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15%20#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
36. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
37. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 01.04.2023р. №2464-VI.//URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 10.05.2023)
38. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин : Закон України від 01.07.2022 р. № 2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text>
39. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього

- підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність : Закон України від 19.07.2022 р. № 2434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#Text>
40. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню): Закон України від 16.11.2022 р. № 2759-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>
 41. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
 42. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон України від 21 квітня 2022 року №2220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text>
 43. Про дерадянізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>
 44. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту трудових прав працівників: Закон України від 12 травня 2022 року №2253-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#Text>

Основна література:

1. Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 280 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/aktualni-problemi-zabezpechennya-prav-lyudini-u-sferi-pratsi-i-sotsialnogo-zakhistu.pdf>

2. Соціально-трудові права і виклики цифровізації: монографія / кол. авт.; за ред. Я. В. Сімутіної, М. М. Шумила. Київ: Ніка-Центр, 2023. 348 с.
URL: <https://knlu-kiev.academia.edu/LiudmilaMila>
3. Теоретичні засади трудового права України: підручник/ за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с.
URL:
http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf
4. Трудове право України: навч. Посіб./ Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с.URL:
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>(дата звернення: 20.08.2023).
5. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.URL:
<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).
6. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).
7. Чанишева Г. І. Трудове право України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 282 с. URL:
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

8. Чанишева Г.І., Потопахіна О.М., Щукін О.С. Соціальний діалог: Навчально-методичний посібник /за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Г.І. Чанишевої. Одеса: Фенікс, 2023. 118 с. <https://hdl.handle.net/11300/24083>

Додаткова література:

1. Байло О.В. Окремі питання організації державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства про працю. Правова держава. Одеса: Фенікс, 2021. № 41 с. 38-44. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/225578>
2. Байло О.В. Актуальні питання організації державного нагляду (контролю) за дотриманням законодавства про працю в умовах воєнного стану. Парадигма вищої освіти в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 18 липня-28 серпня 2022 р. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – С. 35-38. URL: <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11632/Ivchenko.pdf>
3. Колеснік Т.В. Дисциплінарна відповідальність адвокатів: проблемні питання. Актуальні проблеми трудового законодавства, законодавства про державну службу та службу в правоохоронних органах: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 16 листопада 2018 р.); за заг. ред. К.Ю. Мельника. Х.: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2018. С. 76-79.
4. Подорожній Є.Ю. Проблеми теорії та практики юридичної відповідальності у трудовому праві: монографія. Х.: Панов, 2016. 394 с.
5. Форманюк В.В. Правові засоби забезпечення трудової дисципліни: монографія. Одеса: Фенікс, 2012. 182 с.
6. Чанишева Г.І. Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку за проектом Трудового кодексу України. Трудове

право, правосоціального забезпечення та сучасні проблеми проходження служби в органах внутрішніх справ: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2011 р.) / за заг. ред. К.Ю. Мельника. Х.: Хар. нац. ун-т внутр. справ, 2011. С. 25-29. // URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/Chanysheva13.pdf>

7. Чанишева Г.І. Трудовправа відповідальність роботодавця: зміна концепції. Правові та інституціональні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса): у 2 т. Т.1 / відп. ред. М.В. Афанасьєва. Одеса: Юридична література, 2016. С. 485-488

Практичне заняття 13.

Тема 13. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору.

1. Поняття, значення, функції матеріальної відповідальності сторін трудового договору.
2. Підстава та умови матеріальної відповідальності працівників.
3. Види матеріальної відповідальності працівників.
4. Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність працівників.
5. Порядок визначення і відшкодування шкоди, заподіяної працівниками.
6. Підстави, умови і види матеріальної відповідальності роботодавця.
7. Умови і порядок відшкодування роботодавцем моральної шкоди.

Теми доповідей:

1. Зарубіжний досвід у питаннях матеріальної відповідальності працівників.
2. Зарубіжний досвід правового регулювання матеріальної відповідальності роботодавця.
3. Відмінності матеріальної відповідальності у трудовому праві від цивільно-правової відповідальності.

4. Види матеріальної відповідальності працівників.
5. Трудове майнове правопорушення як підстава матеріальної відповідальності сторін трудового договору.

Методичні рекомендації до вивчення питань теми:

При вивченні даної теми необхідно особливу увагу приділити поняттю «матеріальна відповідальність». Важливо засвоїти, що матеріальна відповідальність направлена як на забезпечення збереження майна роботодавця, так і на захист права працівника на працю. Матеріальна відповідальність по трудовому праву - це самостійний вид юридичної відповідальності. Обов'язок працівника відшкодувати заподіяну шкоду настає незалежно від притягнення його до дисциплінарної, адміністративної або іншої відповідальності. Матеріальна відповідальність характеризується певними ознаками, серед яких можна виділити наступні: 1) суб'єкти відповідальності - тільки сторони трудового договору; 2) об'єкт шкоди – тільки майно власника; 3) підстави виникнення - порушення трудового договору або закону.

Матеріальна відповідальність в трудовому праві відрізняється від цивільно-правової відповідальності по своїх суб'єктах, порядку залучення і межах. Суб'єктами відповідальності в трудовому праві виступають сторони трудового договору. Для стягнення матеріального збитку з винного, по нормах трудового права при обмеженій матеріальній відповідальності, встановлений особливий порядок - утримання грошових коштів із заробітної платні безпосередньо по розпорядженню адміністрації.

Найуважнішим чином слід вивчити умови настання матеріальної відповідальності, до яких відносять:- наявність реального дійсного збитку;- протиправна поведінка (дія або бездіяльність) працівника; - наявність причинного зв'язку між поведінкою працівника і збитком, що наступив; - провина працівника в заподіяній шкоді.

Трудове законодавство встановлює наступні основні види матеріальної

відповідальності працівника: - обмежена, яка полягає в обов'язку працівника відшкодувати пряму дійсну шкоду, але не більше свого середнього місячного заробітку; - повна, припускаючи обов'язок працівника відшкодувати пряму дійсну шкоду у повному обсязі; - підвищена (кратна), передбачена у випадках, коли фактичний розмір шкоди перевищує її номінальний розмір.

За загальним правилом, працівник несе обмежену відповідальність, оскільки повна матеріальна відповідальність настає у випадках, прямо встановлених законом. Конкретні випадки настання повної матеріальної відповідальності регламентовані ст.134 КЗпП України.

Особливу увагу здобувачам слід приділити письмовим договорам про повну матеріальну відповідальність. Обов'язковими умовами укладення договору про повну матеріальну відповідальність працівника є:- досягнення 18-річного віку;- безпосереднє обслуговування працівником грошових або товарних цінностей;- посада або робота повинні бути передбачені у відповідному переліку, який встановлений законодавством.

Важливо пам'ятати, що договори про повну матеріальну відповідальність можуть бути двох видів: індивідуальні і колективні (бригадні). Здобувачам необхідно розглянути особливості висновку і змісту таких договорів.

Далі вивчають діючий порядок відшкодування збитку, заподіяного роботодавцю. Слід мати на увазі, що працівник може добровільно відшкодувати збиток повністю або частково. З відома роботодавця для відшкодування збитку працівник має право передати рівноцінне майно або виправити пошкоджене. У разі відмови працівника від добровільного відшкодування шкоди, заподіяної з його вини, ця шкода стягається примусово в позасудовому або судовому порядку.

Шкода може бути відшкодована шляхом утримань із заробітної платні працівника, якщо сума збитку не перевищує середнього заробітку працівника, не закінчився встановлений законодавством двотижневий термін з дня встановлення розміру збитку, а також трудові відносини між сторонами

трудового договору продовжуються.

В інших випадках покриття шкоди здійснюється у судовому порядку. Важливо пам'ятати, що орган по розгляду трудових конфліктів з урахуванням конкретних обставин справи може понизити розмір збитку, що підлягає стягненню з працівника.

Вивчивши відповідальність працівника перед роботодавцем, здобувачам важливо розглянути питання про відповідальність роботодавця перед працівником. Така відповідальність може бути, насамперед, у випадку, коли працівнику заподіяна шкода порушенням роботодавцем законодавства про працю, а також за шкоду, заподіяну майну працівника.

Не всі випадки матеріальної відповідальності роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові, врегульовані нормами чинного КЗпП України. Серед урегульованих випадків слід назвати матеріальну відповідальність роботодавця за: затримку розрахунку при звільненні (ст. 117 КЗпП України); звільнення без законної підстави або незаконного переведення на іншу роботу (ст. 235 КЗпП України); неправильне формулювання причини звільнення в трудовій книжці, що перешкоджало працевлаштуванню працівника (ст. 235 КЗпП України); затримку видачі трудової книжки (ст. 235 КЗпП України); виконання роботи без укладення трудового договору, роботу на умовах неповного робочого часу у разі фактичного виконання роботи повний робочий час, установлений на підприємстві, в установі, організації (ст. 235 КЗпП України); затримку виконання рішення про поновлення працівника на роботі (ст. 236 КЗпП України).

Слід розглянути особливості і порядок залучення роботодавця до матеріальної відповідальності, за заподіяння якої він несе повну відповідальність, а у разі, якщо порушення законних прав працівника привели до моральних страждань, то роботодавець відшкодовує і моральну шкоду (237-1 КЗпП України).

Джерела, рекомендовані до вивчення теми:

Нормативна література:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
2. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. №322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
4. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. №504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
5. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII (в редакції Закону №3597-IV від 04.04.2006). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 № 540-IX. Голос України від 02.04.2020. № 62. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text> (дата звернення: 22.08.2023).
7. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 21.08.2023).
8. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 28.08.2023).

9. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
10. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. №1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
11. Про колективні договори та угоди: Закон України від 23.02.2023р. № 2937-IX //URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>(дата звернення 22.05.2023)
12. Про зайнятість населення Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>(дата звернення 22.05.2023)
13. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
14. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. №108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
15. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 р. №5026-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
16. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
17. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
18. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12 січня 2012 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 19. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
 20. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
 21. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність : Закон України від 19.07.2022 р. № 2434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#Text>
 22. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню): Закон України від 16.11.2022 р. № 2759-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>
 23. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
 24. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон України від 21 квітня 2022 року №2220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text>

25. Про дерадянізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>
26. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту трудових прав працівників: Закон України від 12 травня 2022 року №2253-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#Text>

Основна література:

1. Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 280 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/aktualni-problemi-zabezpechennya-prav-lyudini-u-sferi-pratsi-i-sotsialnogo-zakhistu.pdf>
2. Потопахіна О.М. Забезпечення здорових та безпечних умов роботи у договорах про працю. Розділ 16. Колективна монографія. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга четверта / (За ред. проф. Кузнецова Е.А.). Херсон: Грінь Д.С. 2016. С. 610-655.
3. Теоретичні засади трудового права України: підручник/ за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с. URL: http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf
4. Трудове право України: навч. Посіб./ Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510> (дата звернення: 20.08.2023).

5. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
6. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
7. Чанишева Г. І. Трудове право України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 282 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

Додаткова література:

1. Байло О.В. Окремі питання організації державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства про працю. Правова держава. Одеса: Фенікс, 2021. № 41 с. 38-44. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/225578>
2. Байло О.В. Актуальні питання організації державного нагляду (контролю) за дотриманням законодавства про працю в умовах воєнного стану. Парадигма вищої освіти в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 18 липня-28 серпня 2022 р. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – С. 35-38. URL:

<https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11632/Ivchenko.pdf>

3. Подорожній Є.Ю. Проблеми теорії та практики юридичної відповідальності у трудовому праві: монографія. Х.: Панов, 2016. 394 с.
4. Прилипко С.М. До питання матеріальної відповідальності сторін трудового договору. Проблеми законності: зб. наукових праць. 2009. №100. С.155-164.
5. Трюхан О.А. Трудове право України: навчально–методичний посібник. Одеса, 2022. 356 с. (Сер. «Навчально-методичні посібники»). // URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13469>
6. Хуторян Н. М. Підстави та умови матеріальної відповідальності у трудовому праві // Право України. 2014. № 5.
7. Чанишева Г.І. Трудоправа відповідальність роботодавця: зміна концепції. *Правові та інституціональні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса): у 2 т. Т.1 /відп. ред. М.В. Афанасьєва. Одеса: Юридична література, 2016. С. 485-488.

Змістовний модуль 6. Порядок вирішення трудових спорів (тема 14)

Практичне заняття 14.

Тема 14. Правове регулювання розгляду трудових спорів

1. Поняття і види трудових спорів. Класифікація трудових спорів. Причини виникнення трудових спорів.
2. Органи, що розглядають трудові спори. Принципи розгляду трудових спорів. Підвідомчість трудових спорів.
3. Індивідуальні трудові спори. Органи з розгляду індивідуальних трудових спорів. Комісія з трудових спорів (КТС): порядок створення, компетенція. Порядок і строки розгляду

індивідуального трудового спору в КТС. Винесення рішення та його виконання.

4. Розгляд індивідуальних трудових спорів у судах. Трудові спори, що підлягають безпосередньому розгляду у судах. Поняття і види строків з розгляду трудових спорів.
5. Колективні трудові спори. Органи з вирішення колективних трудових спорів: примирна комісія; трудовий арбітраж. Порядок їх створення та компетенція.
6. Порядок прийняття і виконання рішення щодо колективного трудового спору. Незалежний посередник. Національна служба посередництва і примирення.
7. Право на страйк і його реалізація. Правові наслідки законного і незаконного страйку.

Теми доповідей:

- 1) Зарубіжний досвід правового регулювання розгляду індивідуальних і колективних трудових конфліктів.
- 2) Право на страйк: міжнародні стандарти і національна юридична практика.
- 3) Порядок розгляду трудових спорів у проекту Трудового кодексу України

Методичні рекомендації до вивчення теми:

Приступаючи до вивчення даної теми, особливу увагу слід звернути на статті Конституції України, які гарантують право на державний захист і закріплюють положення, згідно яким людина, його права і свободи є вищою цінністю. Визнання, дотримання і захист прав і свобод людини і громадянина - це обов'язок держави. У трудовому законодавстві підкреслюється, що працівник - це найбільш слабо захищена сторона трудових відносин.

Здобувачам необхідно засвоїти, що захист трудових прав є діяльністю, направленою на усунення перешкод у здійсненні цих прав, запобіганні

порушенням і відновлення порушених прав.

У законодавстві виділяються наступні форми захисту трудових прав:

- державна (шляхом державного нагляду і контролю);
- громадськими і профспілковими організаціями (представництвом та шляхом громадського контролю);
- самозахист.

Слід також звернути увагу на чинне законодавство, яке передбачає інші способи захисту (наприклад, звертання з скаргами у вищестоящі органи або до інших посадовців).

Одним із засобів захисту трудових прав працівників є встановлений законодавством порядок розгляду трудових спорів.

Здобувач повинен засвоїти основні принципи розгляду трудових спорів. Вони закріплені в Конституції України і чинному трудовому законодавстві. У їх числі: гарантованість державного захисту; рівність сторін перед законом; безкоштовність і доступність звернень працівників і ін.

Особливу увагу слід приділити вивченню питання про порядок розгляду індивідуальних трудових конфліктів. Важливо знати, що, за загальним правилом, всі індивідуальні трудові конфлікти розглядаються комісіями по трудових спорах (КТС) або в суді відповідно до підвідомчості. Необхідно добре вивчити статті глави ХУ КЗпП, які розкривають порядок розгляду індивідуальних трудових конфліктів в КТС.

На підприємствах, установах, в організаціях нерідко виникають розбіжності між роботодавцем і групою працівників (трудовим колективом) чи профспілкою, тобто колективні трудові спори (конфлікти). Слід знати, з яких питань (юридична природа) можуть виникати колективні трудові конфлікти і між якими суб'єктами виникають ці розбіжності. Здобувачі повинні засвоїти порядок розгляду колективного трудового конфлікту, який встановлено Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) від 03.03.1998 р .

Джерела, рекомендовані до вивчення теми:

Нормативна література:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
2. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. №322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
4. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. №504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.08.2023).
5. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII (в редакції Закону №3597-IV від 04.04.2006). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 № 540-IX. Голос України від 02.04.2020. № 62. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text> (дата звернення: 22.08.2023).
7. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 21.08.2023).

8. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
9. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
10. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. №1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
11. Про колективні договори та угоди: Закон України від 23.02.2023р. № 2937-IX //URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>(дата звернення 22.05.2023)
12. Про зайнятість населення Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>(дата звернення 22.05.2023)
13. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
14. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. №108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
15. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 р. №5026-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
16. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).

17. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
18. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12 січня 2012 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
19. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
20. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
21. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність : Закон України від 19.07.2022 р. № 2434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#Text>
22. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню): Закон України від 16.11.2022 р. № 2759-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>
23. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
24. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон

- України від 21 квітня 2022 року №2220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text>
25. Про дерадянiзацiю законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>
 26. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту трудових прав працівників: Закон України від 12 травня 2022 року №2253-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#Text>
 27. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Стріхаря Володимира Васильовича щодо офіційного тлумачення положень статті 233 Кодексу законів про працю України у взаємозв'язку з положеннями статей 117, 237-1 цього Кодексу від 22 лютого 2012 року №4-рп/2012. *Офіційний вісник України*. 2012. №18. Ст. 662.
 28. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Дзьоби Юрія Володимировича щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 233 Кодексу законів про працю України від 15 жовтня 2013 року №9-рп/2013. *Офіційний вісник України*. 2013. №84. Ст. 3118.

Основна література:

1. Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 280 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/aktualni-problemi-zabezpechennya-prav-lyudini-u-sferi-pratsi-i-sotsialnogo-zakhistu.pdf>
2. Теоретичні засади трудового права України: підручник/ за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с.

URL:

http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf

3. Трудове право України: навч. Посіб./ Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510> (дата звернення: 20.08.2023).
4. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
5. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
6. Чанишева Г. І. Трудове право України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 282 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

Додаткова література:

1. Буряк В.Я. Правовий механізм захисту трудових прав та законних інтересів працівників : монографія. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. 440 с.

2. Вавженчук С.Я. Охорона та захист трудових прав працівників : підручник. 3-тє вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2021. 592 с.
3. Дараганова Н.В. Питання застосування в Україні медіації як альтернативного способу вирішення індивідуальних трудових спорів. *Вісник Академії адвокатури України*. 2012. Число 3. С. 176-181.
4. Дараганова Н.В. Класифікація трудових спорів як необхідна умова визначення порядку та механізму їх визначення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №8. С. 41-47.
5. Лагутіна І.В. Форми захисту трудових прав працівників: монографія. О.: Фенікс, 2008. 160 с.
6. Чанишева Г.І. Досудовий порядок вирішення індивідуальних трудових спорів. *Актуальні проблеми регулювання відносин у сфері праці і соціального забезпечення: Тези доповідей та наукових повідомлень III Міжнародної науково-практичної конференції, 7-8 жовтня 2011 року* /За ред. к.ю.н., доц. В.В. Жернакова. Харків: Крос Роут, 2011. С. 82-93.224
7. Чанишева Г.І. Захист права працівника на своєчасне одержання заробітної плати. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Збірник наукових праць. Серія «Юриспруденція»*. 2013. Випуск 6-1. Т. 2. С. 120- 124.
8. Чанишева Г.І. Примирні процедури вирішення трудових спорів: монографія /Г.І. Чанишева, В.М. Дейнека. Одеса: Фенікс, 2016. 196 с.

4. Контрольні питання з навчальної дисципліни:

1. Становлення і розвиток трудового права як галузі права.
2. Предмет трудового права: індивідуальні та колективні трудові відносини.
3. Поняття та особливості методу трудового права.
4. Сфера дії норм трудового права.
5. Система трудового права, її структура.
6. Система трудового законодавства.
7. Відмежування трудового права від суміжних галузей права (цивільного, адміністративного права, права соціального забезпечення).
8. Основні тенденції розвитку сучасного трудового права. Поняття, види, особливості джерел трудового права.
9. Загальне та спеціальне трудове законодавство.
10. Єдність і диференціація правового регулювання трудових відносин.
11. Конституція України як основне джерело трудового права.
12. Міжнародні договори, ратифіковані Україною, як джерела трудового права.
13. Кодекс законів про працю України: загальна характеристика. Проект Трудового кодексу України.
14. Закони та підзаконні акти як джерела трудового права України.
15. Акти соціального діалогу у сфері праці: колективні угоди і колективні договори.
16. Локальні нормативно-правові акти: поняття, види, особливості.
17. Судова практика як джерело трудового права.
18. Поняття, види та ознаки індивідуальних трудових правовідносин.
19. Структура індивідуальних трудових правовідносин.

20. Підстави виникнення, зміни та припинення індивідуальних трудових правовідносин.
21. Трудова правосуб'єктність працівника: виникнення, зміст і припинення, випадки обмеження.
22. Роботодавець як суб'єкт індивідуальних трудових правовідносин. Ознаки трудової правосуб'єктності роботодавця.
23. Поняття, види та особливості колективних трудових правовідносин, їх співвідношення з індивідуальними трудовими правовідносинами.
24. Поняття зайнятості та категорії зайнятого населення.
25. Державні гарантії (загальні та додаткові) у сфері зайнятості населення.
26. Державна служба зайнятості: структура та основні завдання
27. Порядок реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу
28. Правовий статус безробітного. Поняття підходящої роботи
29. Поняття та значення трудового договору. Відмінності трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів (підряду, надання послуг).
30. Сторони трудового договору. Зміст та форма трудового договору.
31. Види трудових договорів.
32. Трудовий договір в умовах спрощеного регулювання трудових відносин.
33. Загальний порядок укладення трудового договору.
34. Контракт як особлива форма трудового договору.
35. Трудовий договір з нефіксованим робочим часом.
36. Трудовий договір про роботу за сумісництвом.
37. Трудовий договір про надомну роботу.
38. Трудовий договір про дистанційну роботу.
39. Юридичні гарантії при укладенні трудового договору. 279
40. Поняття та види переведень на іншу роботу. Порядок переведення на іншу роботу.
41. Переміщення на інше робоче місце та його відмінності від переведення.

42. Зміна істотних умов праці.
43. Відсторонення працівника від роботи.
44. Атестація працівників: поняття, порядок проведення, результати.
45. Підстави припинення трудового договору, передбачені ст. 36 КЗпП України.
46. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника (ст.ст. 38, 39 КЗпП України).
47. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця (ст.40 КЗпП України).
48. Додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця з окремими категоріями працівників за певних умов (ст. 41 КЗпП України).
49. Порядок звільнення і проведення розрахунку. Вихідна допомога.
50. Поняття та правове регулювання робочого часу.
51. Види робочого часу.
52. Тривалість робочого дня.
53. Надурочні роботи і порядок залучення до них.
54. Режим та облік робочого часу і порядок їх встановлення.
55. Поняття та правове регулювання часу відпочинку.
56. Види часу відпочинку.
57. Поняття та види відпусток.
58. Поняття та структура заробітної плати, її відмінності від винагород за цивільно-правовими договорами.
59. Сфери регулювання оплати праці.
60. Форми, строки, періодичність і місце виплати заробітної плати.280
61. Системи оплати праці.
62. Поняття, значення та правове регулювання дисципліни праці.
63. Методи забезпечення дисципліни праці.
64. Внутрішній трудовий розпорядок: поняття та правове регулювання.

65. Заохочення: поняття, підстави, види, порядок застосування.
66. Дисциплінарна відповідальність працівників: поняття, підстави, види.
67. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору: поняття, ознаки, відмінності від цивільно-правової відповідальності.
68. Підстава та умови матеріальної відповідальності працівників.
69. Види матеріальної відповідальності працівників.
70. Визначення розміру шкоди, яка підлягає відшкодуванню працівником. Порядок відшкодування шкоди, заподіяної працівником.
71. Підстава, умови і випадки матеріальної відповідальності роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові.
72. Поняття, види і причини виникнення трудових спорів.
73. Органи, що розглядають трудові спори. Поняття, види підвідомчості індивідуальних трудових спорів.
74. Комісії по трудових спорах (КТС), їх організація і компетенція. Порядок і строки розгляду індивідуальних трудових спорів у КТС.
75. Розгляд індивідуальних трудових спорів у суді. Трудові спори, що безпосередньо розглядаються судом.
76. Строки звернення до суду за вирішенням трудових спорів.
77. Становлення і розвиток соціального діалогу у сфері праці в Україні.
78. Законодавство України про соціальний діалог.
79. Поняття соціального діалогу у сфері праці.
80. Основні принципи соціального діалогу у сфері праці.
81. Рівні та сторони соціального діалогу у сфері праці.
82. Організаційно-правові форми соціального діалогу у сфері праці. 281
83. Колективні переговори: поняття, предмет, порядок ведення.
84. Колективні угоди: поняття, види, сфера дії.
85. Сторони та зміст колективних угод.
86. Колективний договір: поняття, сторони, зміст і структура.

- 87.** Порядок укладення, дії та зміни колективних угод і колективного договору. Контроль за їх виконанням.
- 88.** Поняття, види, причини виникнення колективних трудових спорів (конфліктів).
- 89.** Примирно-посередницька процедура вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): поняття та етапи.
- 90.** Страйк як крайній засіб вирішення колективного трудового спору (конфлікту).

5.МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Методичні рекомендації щодо вирішення письмових завдань (вирішення практичних задач):

Перш, ніж приступити до розв'язання задачі, необхідно визначити, яких правовідносин вона стосується, вивчити відповідну навчально-методичну літературу, необхідні нормативно-правові акти. Відповіді на поставлені в задачі питання повинні бути повними та обґрунтованими. Необхідно не лише вказати на можливі порушення норм чинного законодавства, а й визначити наслідки такого порушення і засоби захисту порушених прав. При цьому варто посилатися на конкретні норми нормативно-правових актів.

Під час розв'язання задач здобувачі мають керуватися наведеним нижче алгоритмом. Вирішення правового спору здійснюється в три етапи: I етап – з'ясувальна частина; II етап – підготовча частина; III етап – письмова частина.

Перший етап – з'ясувальна частина, полягає у такому:

- з'ясування спірних обставин або тих, що порушують права чи інтереси осіб;
- кваліфікація всіх обставин відповідно до норм чинного законодавства;
- попереднє вирішення проблеми відповідно до чинного законодавства.

Другий етап – підготовча частина, складається з таких дій:

- встановлення порядку захисту порушених прав чи інтересів;
- встановлення форми захисту;
- перевірка дотримання строку позовної давності;
- визначення винної особи та особи, яка має право на звернення;
- визначення підвідомчості спору.

Третій етап – письмова частина, полягає у викладенні розв’язання. Письмова відповідь має містити:

- вказівку на суть порушеного права чи інтересу, у тому числі наводяться необхідні розрахунки (якщо умова задачі дозволяє це зробити);
- мотивування власної позиції (при викладенні суті спору є обов’язковим), тобто посилання на нормативно-правові акти, які регулюють спірні відносини та вирішують спір по суті;
- загальний висновок, який подається наприкінці відповіді.

Методичні рекомендації для підготовки презентації:

1. На титульному слайді вказують тему доповіді, ПІ автора (здобувача).
2. Вимоги до змісту презентації:
 - відповідність змісту презентації поставленим цілям і завданням;
 - дотримання прийнятих правил орфографії, пунктуації, скорочень і правил оформлення тексту;
 - стислість і лаконічність викладу, максимальна інформативність тексту;
 - горизонтальне розташування інформації на слайді, бажано форматувати текст за шириною.
3. Вимоги до тексту:
 - текст виразно видно на тлі слайда, використання контрастних кольорів для фону і тексту;
 - кегль шрифту повинен бути не менше 24;
 - використання шрифтів не більше 1-2-х варіантів шрифту;
 - кожен слайд має відображати одну думку;
 - текст має містити прості речення;
 - заголовки мають привертати увагу аудиторії та узагальнювати основні положення слайду.

4. Вимоги до дизайну:

- використання єдиного стилю оформлення;
- використання для фону слайда психологічно комфортних тонів;
- фон повинен бути елементом заднього (другого) плану: виділяти, відтіняти, підкреслювати інформацію, розміщену на слайді, але не затуляти її;
- доцільність використання анімаційних ефектів;
- усі слайди презентації мають бути витримані в одному стилі.

Методичні рекомендації для проведення поточного тестування:

На поточне тестування пропонуються 10 тестів закритої форми. Завдання здобувача – вибрати вірний варіант відповіді, використовуючи знання, отримані під час вивчення відповідної теми навчальної дисципліни.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ.

6.1. Форми контролю і методи оцінювання ((у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль:

- усний контроль: індивідуальне / фронтальне опитування за питаннями відповідної теми, оцінювання виконання рефератів (оцінювання доповіді та презентації);
- письмовий контроль: оцінювання розв'язання практичних задач, оцінювання розв'язання ситуаційних вправ та проблемних ситуацій;
- тестовий контроль: оцінювання поточного тестування за темами.

Періодичний контроль:

- тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовними модулями (тестування).

Підсумковий контроль: іспит.

6.2. Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за різними видами роботи

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
- Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	від 0 до 2
- Виконання рефератів за однією із запропонованих тем: доповідь та демонстрація презентації	від 0 до 4
- Розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ та	від 0 до 5

проблемних ситуацій	
- Поточне тестування за темами	від 0 до 3
Форма контролю - іспит	
- Усний іспит (відповідь на 3 питання екзаменаційного білету, кожне питання оцінюється від 0 до 10 балів, разом на іспиті здобувач отримує від 0 до 30 балів)	Від 0 до 30

6.3. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Вид роботи	Бали	Критерії оцінювання
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	0 балів	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час відповідей на запитання; показує пасивну роботу на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел; показує не вміння публічно представляти матеріал.
	2 бали	Здобувач бере активну участь у практичному занятті; демонструє глибокі знання, дає повні та детальні відповіді на запитання; бере активну участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до певної

		проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; здатний публічно представити матеріал.
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем: доповідь та демонстрація презентації	0 балів	Не зараховуються реферати (довіді) та презентації, які виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.
	1 бал	Доповідь та презентація виконані самостійно, проте не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки (або вони взагалі відсутні), тема не розкрита, робота не відповідає вимогам.
	2 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно здобувач пояснює матеріал впевнено і за допомогою викладача виправляється, змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані загальні висновки, тема загалом розкрита із незначними прогалинами, інформація у презентації подана з посиланням на джерела, однак вони оформлені із помилками.
	3 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам, опрацьована актуальність теми із зазначенням невирішених раніше аспектів, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний,

		здобувач усно та без допомоги викладача пояснює матеріал, змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані самостійні висновки, тема загалом розкрита, інформація у презентації подана із використанням самостійно розроблених схем, малюнків, графіків, містить посилання на джерела, які відповідно оформлені та є актуальними.
	4 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно та оригінально, оформлення відповідає вимогам, актуальність теми повністю розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза власного дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, здобувач вільно презентує матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні ґрунтовні судження, підкріплені фактичними доказами та розрахунками, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків, містить посилання на джерела, які відповідно оформлені та є актуальними.
Розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних	0 балів	Здобувач практичну задачу, ситуаційну вправу, проблемну ситуацію не виконав.
	1 бал	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, але недостатньо розкрив сутність, допускаючи при цьому суттєві неточності; відсутні сформовані уміння та

ситуацій		навички дослідження і обґрунтування висновків; використано обмежену кількість джерел.
	2 бали	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, але демонструє фрагментарні знання предмету вивчення і дослідження, має ускладнення щодо виділення суттєвих його ознак, виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків; використано обмежену кількість джерел.
	3 бали	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, у повній мірі демонструє знання предмету вивчення, чітко описує суттєві його ознаки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки і формулює висновки; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; окрім рекомендованої літератури використовує додаткову, демонструє знання змісту відповідних нормативно-правових актів.
	4 бали	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, у повній мірі обґрунтовує обрані методи та інструменти дослідження, повно і чітко представляє основні теоретичні поняття для аналізу практичного матеріалу; в аналітичній / розрахунковій частині надає повноцінний аналіз проблеми, що досліджується, її всебічне висвітлення, у висновку формулює розгорнуті висновки, окрім рекомендованої літератури використовує додаткову, демонструє знання змісту відповідних нормативно-

		правових актів.
	5 балів	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, у повній мірі демонструє володіння навичками наукового дослідження; виявляє самостійність у підборі, аналізі та узагальненні відповідної статистичної та аналітичної інформації; із розглянутої проблеми робить чіткі вірні висновки. Здобувач виконує задачу, розв'язує ситуаційну вправу, проблемну ситуацію з творчим підходом, використовуючи нешаблонні фрази, демонструє розгорнуте, цікаве бачення, яке відрізняється власними роздумами, висновками; окрім рекомендованої літератури використовує додаткову, демонструє знання змісту відповідних нормативно-правових актів.
Поточне тестування за темами	0 балів	Тестування не виконано.
	1 бал	Тестування виконано в повному обсязі, не менш ніж 33% відповідей є правильними, відповіді на відкриті питання - не логічні, з явними суттєвими помилками у визначеннях.
	2 бали	Тестування виконано в повному обсязі, не менш ніж 66% відповідей на запитання є правильними, відповіді на відкриті питання - загалом правильні, проте наявні деякі помилки у визначеннях.
	3 бали	Тестування виконано в повному обсязі, всі 100%

		відповідей на запитання є правильними, відповіді на відкриті питання – повні та обґрунтовані.
Усний іспит (відповідь на 3 питання екзаменаційного білету, кожне питання оцінюється від 0 до 10 балів, разом на іспиті здобувач отримує від 0 до 30 балів)	0 балів	Здобувач не надав відповіді на питання
	1-2 балів	Здобувач надає відповідь дуже поверхнево, не засвоїв матеріал у межах програми навчальної дисципліни, не дає конкретної відповіді на питання білету, не наводить прикладів, не ознайомлений з методичною і навчальною літературою з дисципліни, не здатний висвітлити поставлене питання. На додаткові та уточнюючі запитання екзаменатора здобувач не знає правильної відповіді. Не володіє базовими категоріями та основними теоретичними поняттями з дисципліни.
	3-5 балів	Здобувач надає відповіді на питання білету, проте із суттєвими неточностями, формулювання нечіткі, більша частина змісту питання залишається нерозкритою, допущені помилки і порушена логіка викладу, що вплинуло на результат та правильність висновків. Відповідь не аргументована прикладами, посиланнями на нормативно-правову базу та літературні джерела. На додаткові запитання екзаменатора не відповідає.
	6-8 балів	Здобувач допустив деякі неточності чи залишилась нерозкритою частина питання, за умови, що принципові моменти запитань були розкриті правильно, незначні помилки усуваються самим здобувачем, коли на помилки вказує екзаменатор.

		Здобувач наводить приклади з власної практики, встановлює системні зв'язки між різними питаннями та темами курсу.
	9-10 балів	Здобувач точно і повно відповів на запитання білету, чітко і логічно відповів на додаткові та уточнюючі запитання, вільно володіє науковою термінологією, наводить приклади з допоміжної літератури та власної практики, демонструє бачення практичного застосування вивченого матеріалу, розуміє не лише базові, але й допоміжні чи проблемні аспекти питання.

7. Рекомендована література

Нормативна література:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр> (дата звернення: 20.08.2023).
2. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. №322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
3. Конвенція МОП № 105 про скасування примусової праці (1957 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2021-14#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
4. Конвенція МОП № 29 про примусову чи обов'язкову працю (1930 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text (дата звернення: 20.08.2023)
5. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text(дата звернення: 20.08.2023).
6. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text(дата звернення: 20.08.2023).
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text(дата звернення: 20.08.2023).
8. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці (ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії в Женеві, 18 червня 1998 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text(дата звернення: 20.08.2023).

9. Директива 2000/43/ЄС Ради ЄС, що імплементує принцип рівного поводження з людьми, незалежно від їх расового або етнічного походження від 29.06.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a65 (дата звернення: 28.08.2023).
10. Директива (Європейський Союз) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 червня 2019 р. про створення прозорих та передбачуваних умов праці в Європейському Союзі. // URL: https://www.ilo.org/budapest/whatwedo/projects/declaredworkukraine/WCMS_748901/lang--uk/index.htm
11. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення: 20.08.2023).
12. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 28.08.2023).
13. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів (1977 р.): Закон України від 16 березня 2007 р. № 755-У URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-16>
14. Міжнародна конвенція ООН про захист прав усіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей, 1990 р. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_203
15. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 грудня 1991 р. № 1975-XII. URL: Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 грудня 1991 р. № 1975-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12#Text> (дата звернення: 28.08.2023).

16. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000. № 2121-III. [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text)(дата звернення: 20.08.2023).
17. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-VI. [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text)(дата звернення: 28.08.2023).
18. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. №504/96-ВР. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text)(дата звернення: 20.08.2023).
19. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII (в редакції Закону №3597-IV від 04.04.2006). [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text)(дата звернення: 28.08.2023).
20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 № 540-IX. Голос України від 02.04.2020. № 62. [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text)(дата звернення: 22.08.2023).
21. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text)(дата звернення: 21.08.2023).
22. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1682-VII. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text)(дата звернення: 28.08.2023).
23. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 №3356-XII. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text)(дата звернення: 28.08.2023).

24. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. №1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
25. Про колективні договори та угоди: Закон України від 23.02.2023р. № 2937-IX //URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>(дата звернення 22.05.2023)
26. Про зайнятість населення Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>(дата звернення 22.05.2023)
27. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
28. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. №108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
29. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 р. №5026-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
30. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
31. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03 березня 1998 р. №137/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 21.08.2023).

32. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12 січня 2012 р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
33. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 5 вересня 1999 р. №1045-XIV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-17#Text>(дата звернення: 21.08.2023).
34. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії переглянутої: Закон України № 137 - V від 14.09.2006 зі змінами від 08.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16>(дата звернення: 28.08.2023).
35. Про ринок капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480–IV.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15%20#Text>(дата звернення: 20.08.2023).
36. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
37. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 01.04.2023р. №2464-VI.//URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 10.05.2023)
38. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин : Закон України від 01.07.2022 р. № 2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text>
39. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність : Закон України від 19.07.2022 р. № 2434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#Text>

40. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню): Закон України від 16.11.2022 р. № 2759-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>
41. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
42. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон України від 21 квітня 2022 року №2220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text>
43. Про дерадянізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року №2215-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n40>
44. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту трудових прав працівників: Закон України від 12 травня 2022 року №2253-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#Text>
45. Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України 14.01.1998 № 16/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>
46. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 42. Ст. 2080. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>
47. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 року №1058-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 49-51. Ст. 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>

48. Положення про порядок укладання контрактів при прийнятті (найманні) на роботу працівників: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19 березня 1994 р. №170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1038-2000-%D0%BF#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
49. Порядок проведення конкурсу на зайняття посад державної служби: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2016 р. № 246 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. №648). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2016-%D0%BF#Text>(дата звернення: 25.08.2023).
50. Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій. Затверджене наказом Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів України від 28 червня 1993 р. № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-93#Text>(дата звернення: 28.08.2023).
51. Про затвердження Форми трудового договору між працівником і фізичною особою та Порядку реєстрації трудового договору між працівником і фізичною особою: Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 8 червня 2001 р. №260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0554-01#Text>(дата звернення: 26.08.2023).
52. Типова форма контракту з працівником: Затверджена наказом Мінпраці України від 15 квітня 1994 р. № 23 (із змінами, внесеними наказом Мінпраці України від 12 квітня 1995 р. №20). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0084-94#Text>(дата звернення: 25.08.2023).

53. Трудовий договір та його види розяснення Міністерства юстиції України від 20.12.2011р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0075323-11#Text>(дата звернення: 26.08.2023).
54. Про затвердження типових форм трудових договорів про надомну та дистанційну роботу:Наказ Міністерства розвитку економіки,торгівлі та сільського господарства України від 05.05.2021 № 913-21, зареєстр. Мін.юстиції України 06 липня 2021 р.за № 886/36508//<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0886-21#n16>
55. Про затвердження Примірної форми трудового договору з нефіксованим робочим часом: наказ Міністерства економіки України від 26 жовтня 2022 року № 4179.//URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME220244>

Основна література:

1. Актуальні проблеми забезпечення прав людини у сфері праці та соціального захисту : колективна монографія / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, М. В. Сорочишин та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 280 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/aktualni-problemi-zabezpechennya-prav-lyudini-u-sferi-pratsi-i-sotsialnogo-zakhistu.pdf>
2. Потопахіна О.М. Забезпечення здорових та безпечних умов роботи у договорах про працю. Розділ 16. Колективна монографія. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія,книга четверта / (За ред.проф.Кузнецова Е.А.). Херсон: Грінь Д.С. 2016. С. 610-655.
3. Рим О.М. Трудове право Європейського Союзу: монографія. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_pravo/Trudovoye-pravo-ES.pdf

4. Соціально-трудові права і виклики цифровізації: монографія / кол. авт.; за ред. Я. В. Сімутіної, М. М. Шумила. Київ: Ніка-Центр, 2023. 348 с.
URL: <https://knlu-kiev.academia.edu/LiudmilaMila>
5. Теоретичні засади трудового права України: підручник/ за заг. ред. В.Л. Костюка, М.І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с.
URL:
http://kizmantehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/11/trudove_pravo_ishenko.pdf
6. Трудове право України: навч. Посіб./ Г.І. Чанишева, Є.В. Краснов, І.В. Лагутіна та ін.; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013. 402 с.URL:
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>(дата звернення: 20.08.2023).
7. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.URL:
<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/451/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).
8. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).
9. Чанишева Г. І. Трудове право України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 282 с. URL:
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>

10. Чанишева Г.І., Потопахіна О.М., Щукін О.С. Соціальний діалог: Навчально-методичний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Г.І. Чанишевої. Одеса: Фенікс, 2023. 118 с. <https://hdl.handle.net/11300/24083>

Додаткова література:

1. Байло О.В. Окремі питання подолання проявів дискримінації у сфері праці в умовах розповсюдження COVID-19. Тенденції розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення: тези доповідей учасників міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 23 квітня 2021 р.). Київ: «Освіта Україна», 2021. С. 6-8.
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/31916>
2. Bailo Olena V., Vasilevskaya Nadia S. Medical insurance as a direction of reforming the health system in Ukraine. Wiadomosci Lekarskie. 2019. Tom LXXII. Nr 5 czl p. 897-903. (Scopus). URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/26093/1/897-902.pdf>
3. Байло О.В. Забезпечення права працівника на повагу своєї гідності в умовах розповсюдження covid-19. Правова держава. Одеса: Фенікс, 2020. № 40 с. 97-102 URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/217593>
4. Байло О.В. Окремі питання організації державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства про працю. Правова держава. Одеса: Фенікс, 2021. № 41 с. 38-44. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/225578>
5. Байло О.В. Окремі аспекти застосування спрощеного режиму регулювання трудових відносин. Правова держава. Одеса, Фенікс, 2022. № 48. с.32-38. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/267965>
6. Байло О.В. Визнання трудового договору недійсним як спосіб захисту трудових прав осіб. Юридичний бюлетень: Одеса, 2023.

№ 29. С.39-44 URL:
<http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2023/29/4.pdf>

7. Байло О.В. Окремі питання правового регулювання сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове страхування. П'яті Таврійські юридичні наукові читання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 15-16 травня 2020 р. Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2020. С. 92-96. URL: https://repository.ndippp.gov.ua/bitstream/handle/765432198/528/%D0%9F%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2_%D0%A2%D0%9D%D0%A32020.pdf?sequence=1&isAllowed=y
8. Байло О.В. Актуальні питання організації держаного нагляду (контролю) за дотриманням законодавства про працю в умовах воєнного стану. Парадигма вищої освіти в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 18 липня-28 серпня 2022 р. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – С. 35-38. URL: <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11632/Ivchenko.pdf>
9. Байло О.В. Визнання трудового договору недійсним як спосіб захисту. Одинадцять юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (до 25-річчя засн. ЕПФ) м. Одеса, 26 трав. 2023 р. / ОНУ ім. І. І. Мечникова, ЕПФ; упоряд. А. Л. Святошнюк. – Одеса : Фенікс, 2023. С. 121-124 URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/35741>
10. Вовженчук С. Поновлення на роботі в разі незаконного звільнення або переведення як захист захисту трудових прав (частина 1).

- Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 61–65. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/11/11.pdf>
11. Гетьманцева Н., Митрицька Г. Природа та сутність індивідуально-договірного регулювання суспільних відносин у сфері найманої праці. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 111–117. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/18.pdf>
12. Гетьманцева Н., Процків Н. Правова природа трудового та цивільного договорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 100–106. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/498/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE%2C%20%D0%B3%D0%BE%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
13. Головачова А. П. Особливості гнучкості правового регулювання оплати праці // *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Випуск 70. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2015. С. 164 – 173.
14. Дудін В. М. Диференціація правового регулювання трудових відносин в Україні та державах ЄС: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Кривий Ріг, 2019. 20 с.
15. Дудін В. М. Чи усуне невинуватну диференціацію скасування контракту у новому трудовому кодексі? *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Випуск 6. Том 3. С. 53–61. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2017/6/tom_3/12.pdf
16. Дума О. О. Звільнення працівника у зв'язку з поновленням на роботі особи, яка раніше виконувала цю роботу. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія : Право. 2014.

Випуск 24. Том 2. С. 156–159. URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7191/1/%D0%97%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D1%83%20%D0%B7%D0%B2%D1%8F%D0%B7%D0%BA%D1%83%20%D0%B7%20%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BC%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D1%96%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8.pdf>

17. Жигалкін І. П. Значення принципів трудового права України: системний аналіз // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 71. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2016. С. 407 – 421
18. Журавель В. Принципи та види колективних форм захисту трудових прав працівників // Підприємництво, господарство і право. 2016. № 2;
19. Іншин М.І. Поняття змін трудового договору. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Випуск 6. Том 3. С. 66–70. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2017/6/tom_3/14.pdf
20. Клименко А. Л. Контракт як форма договору в сучасних умовах. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків, 2019. С. 102–105. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/06_12_2019/pdf/31.pdf
21. Коваль Л. А. Особливості розвитку соціально-трудова відносин в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2015. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3805>
22. Костюк В. Л. Процедура укладення трудового договору в умовах сьогодення: науково-теоретичний аспект. *Наукові записки НаУКМА*.

- Юридичні науки. 2015. Т. 168. С. 134–139. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/149248666.pdf>
23. Козин С. Мю До питання про звільнення за одноразове грубе порушення трудових обов'язків // *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 64.* К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. С. 264 – 270.
24. Лакіза О. О. Атестація як засіб спонукання працівника до підвищення кваліфікації // *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 64.* К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. С. 270 – 276.
25. Малиновська К. А. Особливості контракту з керівником юридичної особи. *Право та інновації.* 2014. № 4 (8). С. 163–170. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2015/03/Malinovska8.pdf>
26. Мороз С. В. До питання свободи укладення договору. *Прикарпатський юридичний вісник.* 2021. Випуск 1 (36). С. 56–60. URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v1_2021/14.pdf
27. Наньєва М.І. Поняття та основні ознаки трудового договору за законодавством України та пострадянських країн. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція».* 2015. № 13. (Т. 1). С. 154-157. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13474>
28. Наньєва М.І. Правова регламентація медичного огляду осіб при прийнятті на роботу за законодавством України та окремих пострадянських країн. *Право і суспільство.* 2016. № 4. С. 70-76. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13474>
29. Наньєва М.І. Сторони трудового договору за законодавством України та пострадянських країн. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки».* 2015. Вип. 3. (Т. 2). С. 10-13. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13474>

30. Ніколайчук Т. О. Контракт як інструмент управління трудовими відносинами з посадовими особами служби державної охорони природно-заповідного фонду України. *Ефективна економіка*. 2018. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/155.pdf
31. Новіков Д. О., Кохан А. Р. Щодо забезпечення трудових прав гіг-спеціалістів у цифровій системі дія сіті. *Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє* : тези доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2021). С. 158–159. URL: https://library.ppss.pro/index.php/ndippsn_20211210/article/view/novikov/pdf
32. Наньєва М.І. Укладення трудового договору за законодавством України та окремих зарубіжних країн. Монографія. Одеса, Фенікс. 2018.-202с.
33. Пилипенко П. Про право зайнятості або нові контури трудового права // *Право України*. 2014. № 6
34. Погорелова О. Нестандартні форми зайнятості: як уникнути негативних наслідків для найманих працівників // *Право України*. 2015. № 3
35. Поклонська О. Ю. Форма трудового договору в контексті національного законодавства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2020. № 43. С. 134–137. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc43/32.pdf>
36. Потопахіна О.М. Сторони трудового договору за чинним законодавством і проектом Трудового кодексу України // *Вісник Одеського національного університету*. Серія: правознавство. – Одеса: ОНУ ім. Мечнікова, 2018. - Том 23.- Вип. 1 (32). - С. 140-148. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/17702> (фахове видання України, категорії «Б»).
37. Потопахіна О.М., Щодо правомірності припинення трудового договору за пунктом 3 статті 36 КЗПП України з особами, які проходять військову службу в особливий період // *Науковий вісник Міжнародного*

- гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2019. № 42 (том 1). С. 138-141 (фахове видання України, категорії «Б»).
- 38.Потопахіна О.М. Порядок укладання трудового договору законодавством України та проектом Трудового кодексу// Юридичний бюлетень. Випуск №11.Ч.1.2019.С.198-206 (фахове видання України, категорії «Б»).
- 39.Потопахіна О.М. // Особливості укладання трудового договору з іноземцями та особами без громадянства за законодавством України // Правова держава. Одеса. «Фенікс». 2020. № 38. С.106-115 (фахове видання України, категорії «Б») (Index Copernicus).
- 40.Потопахіна О.М. // Правове регулювання укладання трудового договору з молодими працівниками // Правова держава. Одеса. «Фенікс». - 2020. - № 40. - С.113-121..URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/217667/219264> (фахове видання України, категорії «Б») (Index Copernicus).
- 41.Potopakhina O.M. Legal regulation of the conclusion of employment contract according to the current legislation of Ukraine. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2022. № 8(52). URL: <https://kelmczasopisma.com/ua/jornal/79> (зарубіжне фахове видання (Index Copernicus, Central and Eastern European Online Library,Academic Resource Index,WorldCat)) ISSN2353-8406
- 42.Розірвання трудових договорів (контрактів): стратегія захисту / В. В. Поліщук, К. В. Цветкова та інші. Харків: Фактор-Медіа, 2021. 112 с. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/2021-11%20%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D1%96%D1%80%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%82%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2.pdf>

43. Truba V.I., Potopakhina O.M. Termination of an employment contract under the current legislation of Ukraine: theoretical and legal aspect. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2023. № 1(53). (зарубіжне фахове видання (Index Copernicus, Central and Eastern European Online Library, Academic Resource Index, WorldCat)) ISSN2353-8406
44. Потопахіна О.М. Швидченко І.Г. Колективні угоди і колективні договори як види договорів про працю. KELM (Knowledge, Education, Law, Management) 2023. № 3(55). (зарубіжне фахове видання (Index Copernicus, Central and Eastern European Online Library, Academic Resource Index, World Cat)) ISSN2353-8406
45. Chanysheva A., Krasnov Y., Pozharova O. Potopakhina O., Nanieva M. International standards of rights in the field of social security. *Jornal Amazonia investiga*. Volume: 12. MAY 2023. Issue: 65. Page 77-83. (Web of Science Core Collection) DOI 10.34069/A1/2023.65.05.8
46. Комаренко А.М. Боротьба за право на працю: тези доповіді в матеріалах// Восьмі юридичні диспути з актуальних проблем приватного права: присвяч. пам'яті Є. В. Васьковського : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (до 20-річчя заснування екон.-прав. ф-ту ОНУ ім. І. І. Мечникова), м. Одеса, 18 трав. 2018 р. / Одеський нац. університет ім. І.І. Мечникова, Економіко - правовий факультет; упоряд. та відп. ред. І. С. Канзафарова. Одеса: Астропринт, 2018. С. 240-245. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/18130>.
47. Krasnov, Y., Truba, V., Hudz, A., Potopakhina, O., & Skorobagatko, A. (2023). Non-state social security: International legal comparative experience: Seguridad social no estatal: Experiencia jurídica internacional comparada. *Cuestiones Políticas*, Vol. 41 Núm. 78 (2023); Julio-Septiembre 2023, 504-522. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4178.35> (ESCI Web of Science)

- 48.Потопахіна О.М. Правова регламентація трудового договору з нефіксованим робочим часом // Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції «ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ» Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра трудового права та права соціального забезпечення (28 квітня 2023 року, м. Одеса).
- 49.Потопахіна О.М. Поняття та зміст трудового договору з нефіксованим робочим часом. // Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 1. С.472-475.
- 50.Потопахіна О.М. Зміст та структура колективного договору.//Одинадцяті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського (до 25-річчя заснування економіко-правового факультету) : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Одеса, 26 травня 2023 р.) [Електронне видання] / відповід. ред. В. І. Труба, упор. А. Л. Святошнюк ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, економ.-прав. ф-т. Одеса: Фенікс,2023. С.124-127.
http://liber.onu.edu.ua/pdf/11jurid_disp.pdf ISBN 978-966-928-939-1
- 51.Потопахіна О.М. Оплата праці за трудовим договором з нефіксованим робочим часом // Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики: Матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції НУ «ОМА». Одеса: НУ «ОМА», 2023. С.142-145.
- 52.Потопахіна О.М. Працівник як сторона трудового договору за чинним законодавством та проектом Трудового кодексу України // Восьмі юридичні диспути з актуальних проблем приватного права: присвяч. пам'яті Є. В. Васьковського : матеріали Міжнар. наук.-практик. конф. (до 20-річчя заснування екон.-прав. ф-ту ОНУ ім. І. І. Мечникова), м. Одеса,

- 18 трав. 2018 р. / Одеський нац. університет ім. І.І. Мечникова, Економіко - правовий факультет; упоряд. та відп. ред. І. С. Канзафарова. Одеса: Астропринт, 2018. С. 245-250. URL:<http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/18130>.
- 53.Потопахіна О.М. Трудова правосуб'єктність роботодавця як сторони трудового договору / Потопахіна О.М. // Право, економіка та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю економіко-правового ф-ту ОНУ імені І. І. Мечникова (м. Одеса, 14–15 верес. 2018 р.). ОНУ, 2018. С. 565-569. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/>
- 54.Прилипко С., Ярошенко О. Право на працю в системі прав людини // Право України. 2014. № 6;
- 55.Приміч Д.В. Критерії репрезентативності для сторін колективних переговорів з укладення колективних договорів, угод /Д.В. Приміч //Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція: збірник наукових праць. 2014. Вип. 8. С.202-205.
- 56.Процевський О.І. Методологічні засади трудового права: Монографія / О.І. Процевський. Х.: ХНАДУ, 2014. 260 с.
- 57.Процевський О. І. Якою має бути правова ідеологія Трудового кодексу України ХХІ століття // Право України. 2016. № 3;
- 58.Сорочишин М. В. Правові аспекти соціального діалогу у сфері праці: монографія /М. В. Сорочишин. Одеса : Юридична література, 2014. 208 с. 128.
- 59.Серняк І. І. Становлення та розвиток колективно-договірного регулювання в системі соціального партнерства України. *Науково-інформаційний вісник. Економіка*. 2013. № 7. С. 261–370. URL: <https://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/7-56-13.pdf>(дата звернення: 20.08.2023).

60. Сімутіна Я. Укладення строкових трудових договорів із педагогічними працівниками пенсійного віку: диференціація чи дискримінація. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 73–79. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/11/13.pdf>
61. Тараненко Л. С., Чудик-Білоусова Н. І. Трудовий договір як регулятор відносин у сфері соціального забезпечення в сучасних умовах. *Держава та регіони*. Серія : Право, 2023. № 1 (79). С. 62–69. URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/1_2023/10.pdf
62. Тищенко О. В., Черноус С. М., Дунаєвська Л. Г. Особливі види трудового договору за законодавством України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 356–360. URL: http://lsey.org.ua/11_2022/84.pdf
63. Труба В.І., Потопахіна О.М. Юридична природа трудового договору в умовах ринкової економіки. *Правова держава*. Одеса. «Фенікс». 2015. №19. С.123-127. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/discover?scope=%2F&query=Юридична+природа+трудового+договору+в+умовах+ринкової+економіки+&submit>
64. Трюхан О.А. Трудове право України: навчально–методичний посібник. Одеса, 2022. 356 с. (Сер. «Навчально-методичні посібники»). // URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13469>
65. Хуторян Н. М. Підстави та умови матеріальної відповідальності у трудовому праві // *Право України*. 2014. № 5.
66. Чанишева Г. І. Правові засади створення і діяльності організацій роботодавців, їх об'єднань /Г. І. Чанишева // *Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. Спеціальний випуск*. Одеса : Фенікс, 2012. С. 61-69.
67. Чанишева Г.І. Організації роботодавців, їх об'єднання як суб'єкти колективних трудових правовідносин /Г.І. Чанишева // *Правове*

- регулювання відносин у сфері праці і соціального забезпечення: проблеми і перспективи розвитку: тези доповідей і наук. повідомлень учасників VI Міжнар. наук.-практ. 190 конф. (м. Харків, 3-4 жовт. 2014 р.) /за ред. В.В. Жернакова. Х.: Право, 2014. С.43-44.
68. Чанишева Г. І. Поняття та суб'єкти колективних трудових правовідносин. *Право та інновації*. 2016. № 1 (13). С. 17–22. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/Chanysheva13.pdf>
69. Чанишева Г. Поняття, предмет і джерела колективного трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 95–99. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/2/19.pdf>
70. Чанишева Г.І. Реалізація прав людини у сфері праці та соціального забезпечення: проблеми теорії та практики. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2010. Т. 9. С.140-150. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22510>
71. Чанишева Г.І. Співвідношення трудового договору із цивільно-правовими договорами про працю. *Наукові праці НУ ОЮА*. 2012. С. 203-213. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1737>
72. Чанишева Г.І. Захист права працівника на своєчасне одержання заробітної плати. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Збірник наукових праць. Серія «Юриспруденція». 2013. Випуск 6-1. Т. 2. С. 120- 124.
73. Чанишева Г.І. Примирні процедури вирішення трудових спорів: монографія /Г.І. Чанишева, В.М. Дейнека. Одеса: Фенікс, 2016. 196 с.
74. Щодо колективних договорів: Рекомендація МОП №91. 1951 р. // Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці 1919-1964, Том I Міжнародне бюро праці, Женева. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_231#Text

- 75.Шишлюк В.Р. Припинення трудового договору за законодавством України і Польщі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Шишлюк Вікторія Русланівна. - Одеса, 2017.231 с.
- 76.Яковлев О.А. Фундаментальні проблеми правового регулювання умов праці і встановлення гарантій для працівників : монографія / О. А. Яковлев.Харків : Право, 2019.456 с.
<https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/ef956b2d-d52b-4c7d-99bb-48ed8d5553bb/content>

9. ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Законодавство України в сфері трудового права нараховує значну кількість нормативно-правових актів. Тому виконання контрольних робіт сприяє вдосконаленню форм самостійного опрацювання основних правових інститутів трудового права, поглибленню їх правосвідомості, осмислення та набуття навичок практики застосування національного законодавства.

Контрольна робота передбачає три форми виконання завдань:

а) опрацювання нормативно-правового матеріалу, його аналіз та змістова оцінка з використанням різних форм тлумачення й узагальнення;

б) вирішення конкретних казусів, що мали місце в правозастосовчій практиці з метою виявлення та оцінки здобутих студентами знань та їх уміння застосовувати законодавство в конкретних життєвих обставинах.

Здобувачі, прізвища яких починаються з букви:

А-Б виконують 1 варіант; В-Г - 2; Д-Ж - 3; З-К 4; Л- 5; М - 6; Н - 7; О -8; П-9; Р-10; С-11; Т-12; У-13; Ф-14; Х-15; Ц-16; Ч- 17; Ш- 18; Щ-Ю -19; Я-20.

Заміна варіантів забороняється! У своїй роботі потрібно обов'язково виписати контрольне завдання!

Відповідь на теоретичне завдання повинна бути повною і обґрунтованою, з посиланням на чинне законодавство.

При розв'язуванні задач, насамперед, треба визначити до якої теми курсу вона належить, уважно вивчити відповідну главу підручника і нормативні акти, які регулюють ці відносини, потрібно враховувати можливі зміни і доповнення чинного законодавства на час виконання контрольного завдання.

Розв'язуючи задачу, треба надавати повні і обґрунтовані на підставі чинного законодавства відповіді. Тобто, спочатку треба розкрити загальний порядок правового регулювання правовідносин, які наведені у задачі, а потім, на підставі цих загальних положень її розв'язати.

Відповіді при розв'язуванні задачі треба давати не тільки на поставленні в ній питання, але й на питання, які логічно випливають з її рішення. При цьому необхідно посилається не тільки на сам нормативний акт, який використовується при розв'язанні задачі, але й на конкретну статтю, пункт цього акту, У зв'язку з цим здбувачі повинні уважно вивчити не тільки рекомендовані, але й додаткові нормативні акти, які регулюють ці питання.

Вирішення питання має супроводжуватися додержанням таких умов виконання:

а) обґрунтування кола суспільних відносин, виявлення їх суб'єктивного та об'єктивного складу та змісту (прав та обов'язків) сторін, підстав виникнення, зміни та припинення;

б) визначення правомірності (неправомірності) поведінки суб'єктів правовідносин і висловлення чіткої відповіді на поставлене питання з посиланням на відповідну норму закону чи підзаконного акту;

в) ґрунтовний аналіз обставин, логічна поведінка суб'єктів правовідносин із застосуванням форм тлумачення законодавства та формування висновку по справі, їх обґрунтування на підставі власного розуміння нормативно-правового регулювання або з використанням роз'яснень вищих судових інстанцій з означених питань.

Варіанти

Варіант 1.Поняття захисту трудових прав працівників.

Види і форми захисту трудових прав.

Зарубіжний досвід щодо порядку розгляду трудових спорів.

Захист трудових прав громадян у Європейському суді з прав людини

Задача №1

Випускниця театрального вишу Шевченко поступила на роботу до театру

юного глядача. З Шевченко було укладено письмовий трудовий договір строком на три роки. Директор театру при укладенні трудового договору запропонував

Шевченко включити до змісту трудового договору умову про те, що вона зобов'язується протягом 5 років не одружуватися і не народжувати дитину. Крім того, раз на місяць вона буде працювати у вихідний день для того, щоб якісніше підготуватися до нових ролей. Шевченко погодилася на запропоновані умови.

Дайте правову оцінку ситуації.

Задача № 2.

До Приморського районного суду м. Одеси 20 лютого з позовною заявою звернулась гр. Карпова з вимогами зобов'язати директора кафе «Троянда» укласти з нею трудовий договір і виплати їй втрачений заробіток.

У позовній заяві Карпова зазначила, що вона працює у фірмі «Мрія» секретаркою. Поряд з офісом фірми відкрилось кафе «Троянда», куди запрошувались на роботу кухарі та офіціантки.

Карпова звернулась до директора кафе щодо роботи офіціанткою за сумісництвом (у вільний від основної роботи час), який дав на це згоду. Але коли вона 1 лютого представила медичну довідку про стан здоров'я, в якій було зазначено, що вона вагітна (5 тижнів), директор відмовив їй в укладанні трудового договору.

Карпова вважає, що директор порушив законодавство про працю, яке забороняє відмовляти жінкам у прийнятті на роботу з мотивів, пов'язаних з вагітністю і просить суд зобов'язати директора кафе «Троянда» укласти з нею трудовий договір з 1 лютого і виплати їй втрачений заробіток.

Чи було порушення трудового законодавства з боку директора?

Чи підлягають задоволенню вимоги Карпової?

Варіант 2. Дисципліна праці: поняття, зміст, методи правового регулювання та забезпечення. Внутрішній трудовий розпорядок: поняття, правове регулювання та зміст.

Задача № 1

Пономарьов 15 червня 2022 року уклав трудову угоду з адміністрацією Одеського національного політехнічного університету, за якою його бригада зобов'язалася до 15 серпня виконати ремонтно-будівельних робіт в одному із навчальних корпусів на пр. Шевченка. Роботи виконувалися протягом двох місяців як це було передбачено трудовою угодою. Після закінчення робіт під час розрахунку Пономарьов зажадав оплатити всім членам бригади винагороду за роботу у вихідні дні та надурочну роботу за два місяці. Адміністрація Університету відмовилася, посилаючись на те, що хоча Пономарьов і зазначався в угоді бригадиром, однак склад і навіть прізвища членів бригади в договорі не були вказані.

Як вирішити спір між Пономарьовим і адміністрацією Одеського національного політехнічного університету? Яка правова природа відносин, що виникли в цьому випадку?

Задача № 2

Голова профспілкового комітету Нефедов направив письмове повідомлення генеральному директору виробничого об'єднання «Мікрон» про початок колективних переговорів з укладення колективного договору на новий строк. Генеральний директор через сім днів розпочав колективні переговори.

Зробіть правовий аналіз наведених фактів. Які правовідносини виникли в цьому випадку? Назвіть суб'єктів і охарактеризуйте юридичний зміст цих правовідносин. Відповідь обґрунтуйте посиланням на законодавчі акти.

Варіант 3. Заробітна плата: поняття, структура, метод правового регулювання. Мінімальна заробітна плата. Відмінність заробітної плати від винагород за цивільно-правовими договорами.

Задача № 1

При укладенні трудового договору з Шимко про його роботу на посаді інженера-конструктора керівник організації запропонував у зазначений договір включити наступні умови:

- про режим роботи та відпочинку;
- про умови оплати праці;
- про дотримання правил внутрішнього трудового розпорядку організації;
- про зобов'язання Шимко протягом перших двох років роботи не використовувати щорічну або інші види відпусток;
- про зобов'язання не брати участі у страйку;
- про зобов'язання не працювати за сумісництвом у іншого роботодавця.

За угодою з Шимко трудовий договір був укладений.

Чи правомірні дії керівника організації? Який порядок укладення трудового договору, в якій формі та який його зміст?

Задача № 2

Директор школи уклав з Пашко угоду, відповідно до якої Пашко протягом двох місяців повинен був здійснити відстежування вікон у школі. По закінченню роботи Козлов пред'явив додаткові вимоги: по-перше, збільшити оплату (оскільки він працював у вихідні дні, робота в які оплачується у підвищеному розмірі), та, по-друге, оплатити листок тимчасової непрацездатності за 5 днів. *Які відносини виникли у даному випадку, якою галуззю права вони регулюються? Чи підлягають задоволенню вимоги Пашко?*

Варіант 4. Час відпочинку: поняття, правове регулювання, види та загальна характеристика. Досвід зарубіжних країн у правовому регулюванні часу відпочинку.

Задача № 1

Проти касира заводу «Кінап» Нікіфорова було порушено кримінальну справу у зв'язку з нестачею грошей. 28 січня слідчий виніс постанову про відсторонення Нікіфорова від займаної посади. Адміністрація запропонувала Нікіфорову іншу підходящу роботу, але він відмовився і 30 січня подав заяву про звільнення за власним бажанням. Директор заводу відмовився звільнити його до закінчення слідства. 27 лютого кримінальна справа щодо Нікіфорова була припинена, він вийшов на роботу, але директор підписав наказ про звільнення останнього за власним бажанням, згідно його заяви від 30 січня.

Нікіфоров звернувся до юриста з запитаннями:

- 1) чи було порушено законодавство стосовно нього при відстороненні від роботи і при звільненні?
- 2) у який орган він може звернутись за захистом своїх прав?
- 3) якщо його відсторонення і звільнення було беззаконним, хто йому компенсує втрачений заробіток за час відсторонення і за час вимушеного прогулу?

Дайте відповідь Нікіфорову на його питання.

Задача № 2

При укладенні трудового договору з Ковальовим про його роботу на посаді інженера-конструктора керівник організації запропонував у зазначений договір включити наступні умови:

- про режим роботи та відпочинку;

- про умови оплати праці;
- про дотримання правил внутрішнього трудового розпорядку організації;
- про зобов'язання Ковальова протягом перших двох років роботи не використовувати щорічну або інші види відпусток;
- про зобов'язання не брати участі у страйку, в разі його оголошення;
- про зобов'язання не працювати за сумісництвом у іншого роботодавця.

За угодою з Ковальовим трудовий договір був укладений.

Чи правомірні дії керівника організації? Який порядок укладення трудового договору, в якій формі та який його зміст?

Варіант 5.Робочий час: поняття, правове регулювання, види, загальна характеристика. Досвід зарубіжних країн у правовому регулюванні робочого часу.

Задача №1

Виробнича бригада прийняла рішення перейти на госрозрахунок і укласти з договором бригадного підряду з директором на будівництво житлового будинку. Одночасно було прийняте рішення скоротити чисельність бригади і запропонували директору вивести з бригади трьох членів - Іванова, Петрова і Сидорова, які відмовились працювати на таких умовах. Їм була запропонована робота відповідно спеціальності і кваліфікації в інших бригадах, з звичайними умовами праці, але вони відмовились. Через місяць, після попередження, їх звільнили за п.6 ст.36 КЗпП України.

Не погодившись з діями адміністрації, вони звернулись до суду з позовом про зміну формулювання причини їх звільнення на п.1 ст.40 КЗпП з наданням їм належних гарантій і компенсацій.

Дайте правову оцінку цій конфліктній ситуації.

Задача №2

Власенко звернулася до керівника закладу вищої освіти щодопрацевлаштування на посаду інспектора відділу кадрів. Керівник відмовив Власенко в прийнятті на роботу, мотивуючи відмову тим, що крім Власенко, є ще дві претендентки на цю посаду, і він ще не визначився з ким буде укладено трудовий договір.

Чи є відмова в прийнятті на роботу Власенко обґрунтованою? До якого органу Власенко треба звернутися за захистом свого права на працю?

Варіант 6. Атестація працівників: поняття, значення, правове регулювання, порядок проведення.

Задача №1

Власенко, який працював в будівельній організації за строковим договором, по закінченню строку трудового договору подав керівнику заяву про звільнення з цієї підстави. Останній відмовився задовольнити заяву, посилаючись на відсутність на будівництві кваліфікованих працівників і на необхідність закінчити будівництво важливого об'єкта.

Через три тижні після подачі заяви все ж було видано наказ про звільнення Власенка з роботи згідно поданої заяви.

Власенко вважає, що його звільнили неправильно, і звернувся до суду з позовом про поновлення на роботі. У позовній заяві він зазначив, що обставини змінилися і він вирішив працювати на будівництві ще один рік.

Який порядок припинення трудового договору у зв'язку із закінченням строку?

Як суд повинен вирішити справу?

Задача №2

Шиманська уклала трудовий договір з директором гімназії №1 про роботу секретарем-друкаркою з п'ятиденним робочим тижнем.

У наступному навчальному році гімназія перейшла на шестиденний робочий тиждень, про що Шиманська своєчасно була повідомлена. Разом з тим вона відмовилася робити у такому режимі і по суботам не виходила на роботу, у зв'язку з чим, директор гімназії звернувся до юриста управління освіти з запитанням:

1. Чи є з боку Шаманської порушення трудового законодавства?
 2. Чи можна у цьому випадку звільнити її за прогул без поважних причин?
- Дайте правову оцінку цієї конфліктної ситуації.*

Варіант 7.Правовідносини по розгляду трудових конфліктів: поняття, об'єкт, суб'єкти, зміст, підстави виникнення і припинення, джерела регулювання.

Задача № 1

Водій Одеської лікарні швидкої допомоги Лаптев був затриманий працівниками ДАІ за рулем власного автомобіля в нетверезому стані, внаслідок чого його було позбавлено права на управління транспортними засобами строком на 1 рік. Наступного дня Лаптев був звільнений з роботи за п. 2 ст. 40 КЗпП у зв'язку з невідповідністю займаній посаді.

Лаптев звернувся до суду і вимагав поновлення на роботі. У позовній заяві він пояснював, що затриманий він був працівником поліції у вихідний день за кермом власної автомашини, отже, трудової дисципліни він не порушував; адміністрація не погодила звільнення з виборним органом первинної профспілкової організації, не запропонувала йому іншої роботи.

Як повинен вирішити справу суд?

Задача №2

Жилевський працював на заводі «Пресмаш» на посаді економіста з 1998р.

Наказом від 3 січня п.р. Жилевського призначили на посаду головного економіста заводу.

Жилевський не погодився з діями адміністрації і почав вимагати, щоб йому поновили на попередній посаді.

Директор заводу обґрунтував свої дії тим, що при переміщенні на інше робоче місце з урахуванням спеціальності згода Жилевського не потрібна, умови праці у нього не змінилися, а заробітна плата збільшилась.

Визначіть, що сталося у цій ситуації:

- а) переведення на іншу роботу?
- б) переміщення на інше робоче місце?
- в) зміна істотних умов праці?

Вирішіть цей конфлікт.

Варіант 8. Організаційно-управлінські правовідносини: поняття, види, об'єкт, суб'єкти, зміст, підстави виникнення і припинення, джерела регулювання.

Задача №1

Судова колегія Апеляційного суду не встановила виробничої необхідності в переведенні електромонтера Богданова з дільниці №4 на дільницю №3 для проведення ремонтних робіт без його згоди. Судова колегія вказала, що на дільниці №3 є служба, яка здійснює відповідний ремонт, тому переведення Богданова без його згоди не можна вважати проявом виробничої необхідності.

Чи правильно вирішила колегія дану справу? Що мало місце в даному випадку - переведення чи переміщення і як вони співвідносяться з виробничою необхідністю?

Задача № 2

У зв'язку із збільшенням обсягу роботи в терапевтичному відділенні лікарні медичну сестру цієї лікарні Мартинову перевели з хірургічного відділення в терапевтичне. Мартинова відмовилася від такого переведення, заявивши, що поступила на роботу в хірургічне відділення. Їй пояснили, що в даному випадку мова йде не про переведення на іншу роботу, а про переміщення, при якому її згоди не потрібно. Мартинова не вийшла на роботу в терапевтичне відділення і була звільнена за прогул.

Чи правильно вчинив керівник лікарні?

**Варіант 9. Правовідносини з нагляду і контролю за охороною праці:
поняття, об'єкт, суб'єкти, зміст, підстави виникнення і припинення,
джерела регулювання.**

Задача № 1

Малешко був прийнятий на автотранспортне підприємство шофером легкової автомашини. Наказом по АТП він був переміщений для роботи на автобусі, у зв'язку із тривалим ремонтом легкового автомобіля. За відмову від виконання наказу директор АТП перевів Малешко строком на три місяці на роботу вантажником.

Дайте висновок щодо правомірності дій директора.

Задача 2.

На одному з агрегатів металургійного заводу був простій протягом трьох днів, у зв'язку з чим керівництво видало наказ про переведення одного робітника 6 розряду на роботу, що тарифікується за 4 розрядом, а трьох робітників 5 розряду на підсобні роботи.

Робітники відмовилися від переведення, протягом всіх трьох днів простою з'являлися на роботу, але фактично не працювали.

Директор звернувся до юрисконсульта з запитаннями:

1. Який порядок переведення на іншу роботу в разі простою?
2. Чи можна звільнити цих робітників за прогул без поважних причин?

Варіант 10.Правовідносини з нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю: поняття, об'єкт, суб'єкти, зміст, підстави виникнення і припинення,джерела регулювання.

Задача №1

Голованов працював хірургом стоматологічної поліклініки за п'яти-денним двохзмінним режимом (понеділок – середа – п'ятниця з 14-00 до 19-00; вівторок – четвер – з 8-00 до 14-00).

25 лютого він був тимчасово переведений на таку ж посаду, з такими ж умовами оплати праці на станцію швидкої стоматологічної допомоги при цій поліклініці.

У зв'язку з тим, що на «швидкій» працювати треба в ночі та у вихідні і святкові дні, Голованов відмовився виконати розпорядження головного лікаря, але його попередили, що у цьому випадку згода працівника не потрібна і якщо він не вийде на роботу, то це буде грубим порушенням трудової дисципліни - прогул без поважних причин, з відповідними наслідками.

Голованов звернувся в адвокатську контору за консультацією щодо правомірності рішення головного лікаря.

Дайте правову оцінку цій конфліктній ситуації.

Задача № 2

Наказом начальника будівельного комбінату Петренко була переміщена з котельної бойлерного цеху комбінату в котельню гуртожитку цього ж комбінату на таку ж посаду, на якій вона й працювала. Петренко від

переведення відмовилася і звернулася до суду з позовом про поновлення її на колишній роботі. У позовній заяві вона вказала, що нове місце роботи знаходиться на значній відстані від її дому, що істотно погіршує умови праці, так як вона страждає рядом захворювань.

Визначить правомірність цього переміщення. Чим відрізняється переведення на іншу роботу від переміщення?

8. ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://ovu.com.ua>
2. <http://www.rada.gov.ua>
3. <http://www.nau.kiev.ua>
4. <http://www.infodisk.com.ua>
5. <http://www.lawbook.org.ua>

Навчальне видання

ТРУДОВЕ ПРАВО

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять з навчальної дисципліни для
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»

Електронне практичне видання

Укладачі

Потопахіна Ольга Миколаївна
Байло Олена Володимирівна
Комаренко Анатолій Миколайович

Оригінал-макет розроблено в авторській редакції.

Затвердж. авт. 28.08.2023. Шрифт Times New Roman.

Системні вимоги: операційна система сумісна з
програмним забезпеченням для читання файлів формату PDF.
Обсяг 1,7 МБ.

Кафедра цивільно-правових дисциплін
Економіко-правовий факультет
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058